sa kasvatasid sõbra

B. Rjabinin

sa kasvatasid sõbra

B. Rjabinin

Kirjastus «Eesti Raamat» · Tallinn 1976

59
R 60
IV—VI

Originaali tiitel:

Б. Рябинин
ДРУГ, ВОСПИТАННЫЙ ТОБОЙ
Москва. Издательство «Детская литература». 1972.

Tõlkinud ja töödelnud Laili Aasmann
Kujundanud Jüri Kaarma

70803—612
R M90(16)—76 242—76

© Tõlge eesti keelde ja kujundus. Kirjastus «Eesti Raamat», 1976

MIKS MA KIRJUTASIN VEEL ÜHE RAAMATU KOERTEST

Võimalik, et nii mõnigi «Pionerskaja Pravda» alaline lugeja mäletab, kuidas ta ühel päeval, löönud lahti värske ajalehenumbri, nägi esimesel, teisel, kolmandal ja neljandalgi leheküljel koeri. Kogu numbri otsustas toimetus «anda» truule neljajalgsele sõbrale. Toimetuse mõttest haarasid kinni kirjanikud, teadlased, arstid, piirivalvurid ja künoloogid, see tähendab koerte uurimise ja aretamisega tegelevad spetsialistid. Igaüks jutustas, mida ta koertest teadis. Ajalehenumbri lugesid suure huviga läbi lapsed ja täiskasvanud.

«Pionerskaja Pravdal» on suur tiraaž, leht jõuab meie maa kaugematessegi paikadesse, kõikidesse koolidesse ja pioneerirühmadesse. Möödus aeg ja toimetusse kuhjus kirju.

Kirjutati Tšuktšimaalt ja Kaukaasiast, Uraalist ja Ukrainast, Leningradist ja Arhangelskist. Toimetus sai kirju ka välismaalt: sealgi loetakse «Pionerskaja Pravdat». Kõik kirjad kandsid deviisi «Meie sõber — koer».

«Koertenumber» ilmus märtsis. Aprillis saabus ligi kakskümmend tuhat kirja, kaheksa mahukat kotitäit. Mais tõusis kirjade arv kolmekümne, juunis neljakümne tuhandeni . . .

Mida kõike küll nendes kirjades polnud! Lood, joonistused ja fotod koertest. Üks lugeja saatis enda joonistatud pildi: piirivalvur koos oma neljajalgse võitluskaaslasega piiririkkujat jälitamas. Ühel pildil oli kujutatud Suure Isamaasõja lahingustseen: tankid, kahurid, lennukid ja koer, kes ka võttis lahingust osa. Joonistatud oli suure hoolega. Paistis, et inimene oli kirjutanud ja joonistanud kogu südamest ja soovinud väga, et tema palavad tunded oleksid mõistetavad neile, kes seda pilti vaatavad.

Palju oli fotosid kutsikatest ja eri vanuses, eri värvi ning eri kasvu koertest.

Kui palju ülihuvitavaid koeralugusid teadsid lapsed. Nad olid neid kuulnud teistelt või olid kirjeldatut ise näinud.

Ženja Gurlil, kes elab koos vanematega Nikolajevskis Amuuril, oli juhtunud järgmine lugu. Ta kirjutas: «Kallis toimetus! See, mida loete, on tõsi.» Ükskord tülitas teda tänaval purjus mees. Koer Bujan ruttas tütarlast kaitsma. Mees haaras noa. Kuid Bujan tegutses niivõrd osavalt, et joodik lebas peagi maas ja röökis hirmust.

Naljakas episood meenus Ljuda Terešonokile Kemerovo oblastist. Kord võttis ta oma kasvandiku Šerka kaasa klubisse kontserdile, too aga ronis

kulisside taha. Laval esines parajasti baleriin, kui Šerka oma pea välja pistis, et paremini näha.

Saalis puhkes naerulagin, sest kulisside vahelt paistis kellegi habemes ja vuntsidega nägu. Baleriin tantsis edasi ega suutnud taibata, miks publik naerab.

Ljuda ei nimetanud, mis tõugu tema Šerka on, kuid habeme ja vuntside järgi otsustades oli see foksterjer või airdeil-terjer.

Kõige liigutavam oli arvatavasti lugu koerast, kes jäi pärast peremehe surma tema hauale ja suri seal. Inimesed ei jõudnudki selgusele, kas koer näljutas enese surnuks või hukkus igatsusest. Koera juurest leiti leivatükid, mille olid visanud lapsed peremehe matmise päeval. Koer lamas haual kolm päeva ja kolm ööd söömata ning joomata, kuid toitu ei puudutanud. Sellest kirjutas Vova Berjozin Koktšetavi oblastist.

Rafael Kogan Brestist muretses: tema ohvitserist isa viidi üle teise garnisoni ja poisil tuli lahkuda oma lambakoerast Džulbarsist.

Tima Levin Solomennojest Karjala ANSV-s küsis: miks ei ole südant loomapüüdjatel, kes tänavatel hulkuvaid koeri püüavad? Miks inimesed tapavad koeri?

Saša Diljaverov Džuma raudteejaamast Usbekistanis kinnitas veendunult: «Inimene, kes teeb koerale liiga, on alatu ja jõhker ning ta ei kohku tagasi ka inimesele liiga tegemast . . .»

Nii selgus või õigemini leidis veel kord kinnitust, et koeri armastatakse kõikjal ja nad on väga paljude lemmikud.

Üks poiss pihtis: «Ma ei suuda väljendada oma armastust Tšernuška vastu.» Teine palus: «Olen loomadest palju lugenud ja palun teid: kirjutage nendest jälle «Pionerskaja Pravdas». Borja Amiraslov Balhašist, kes oli arvatavasti ülirõõmus, et ajaleht oli koertele nii suurt tähelepanu osutanud, ja soovis väljendada oma tänu, lõpetas kirja sõnadega: «Teie uus sõber.»

Jätsin algul ütlemata, et ajaleht korraldas lugejatele viktoriini teemal «Mida sa tead koerast?». Esitati järgmised küsimused. Missuguseid koeratõuge sa tunned? Missugused on koerte «ametid»? Milliseid kuulsaid koeri sa tead? Nimeta filme, kus «mängivad» koerad.

Peaaegu kõikides kirjades olid vastused nendele küsimustele.

Lapsed loetlesid koeratõuge, nende päritolu, püüdsid meenutada kuulsaid koeri: Belka, Strelka, Laika, Zvjozdotška, Tšernuška, Ugoljok, Veterok, Valgekihv, Džerri, Montmorency, Snuki, Džan, Fram, Molnijenosnõi, Inguss, Vesjolõi, Balt, Muhtar, Drug . . . Muidugi, esikohal olid «kosmosekoerad». Kõrvuti tegelikult eksisteerinud koertega nimetati kirjanduslikke kangelasi lemmikraamatutest.

Väikestel kirjasaatjatel oli väga palju küsimusi, millele nad ootasid vastust.

«Tere, Boriss Stepanovitš! Teile kirjutab Vitja Kedrovojest. Kas mäletate mind? Meie asulas on palju poisse ja igaühel on oma kutsikas. Kuid

keegi ei tea, kuidas neid õpetada. Mitte mingisuguseid õpikuid müügil ei ole, meie aga tahame teha koerakasvatajate ringi. Rahvast koguneb palju, kuid seni pole me midagi teinud, ootame Teie näpunäiteid. Lubage Teile esitada mõned küsimused:

1. Kes peab ringi tööd juhtima?
2. Keda võib ringi vastu võtta?
3. Millised on ringi kohustused?
4. Mida peavad ringiliikmed tegema kodumaa kaitse heaks?
5. Millist tõugu koeri peab ring aretama?»

Vitja Abramov oli mulle tõepoolest juba kirjutanud, ja isegi mitu korda. Tal oli koer Don. Koer oli juba ligi aastane, kui Vitja ta endale sai. Uue koduga harjus loom raskesti ja Vitja oli sunnitud ta ära andma. «Kuid ma käin iga päev teda vaatamas,» lisas ta eneseõigustuseks. «Teda oli varem pidanud mitu inimest ja ta harjus minuga kehvasti. Ma ei vaja lihtsalt koera, ma vajan truud sõpra. Ma õpin koolis päris hästi.» Edasi teatas Vitja, et ta võttis endale kutsika Dozori, «esimesel aprillil saab ta neljakuuseks». Kuid jällegi avaldas poiss rahulolematust: «Sööb kole palju. Anna talle ükskõik kui palju, kõik pistab nahka . . .»

Tohutul hulgal laste kirju saatsid mulle mitmed kirjastused.

«Tervist, raamatukirjastus!» kirjutas V klassi õpilane Vassili Pankov. «Kirjutage mulle, kui palju maksab bokser ja kust võib teda kolme- kuni viie- või kuuenädalaselt osta. Talvisel koolivaheajal sõidame koos 20-aastase õega kutsikat valima. Vastake kiiresti, enne uut aastat. Kui ostame bokseri, siis tuleb meie majja rõõm ja õnn . . .» Näete nüüd — rõõm ja õnn! Tõu nimetuse kirjutas Vasja suurest lugupidamisest suure tähega — Bokser.

«Kallis raamatukirjastus!» kirjutas sverdlovskilane Ljuda Zorina. «Mul on soov saada väikese toakoera omanikuks. Lapsepõlvest peale armastan loomi, kõige rohkem väikesi koerakesi. Ma palun Teid väga, andke minu palve edasi Boriss Rjabininile. Las ta täidab selle ja saadab mulle toakoerakese. Ongi kõik, mis ma tahtsin Teile kirjutada . . .»

Seitsmenda klassi õpilane, Vladimir Vassiljevitš Uvazarov, nagu ta end ise esitles, Ahhaltšihhest Gruusia NSV-st kirjutab: «Mina tahaksin endale dogi, bokserit või lambakoera. Saatke mulle üks neist kolmest, parem oleks dogi. Pärast saadan teile postiga raha nii palju, kui vaja läheb. Meie linnas pole peale setterite, hundikoerte ja krantside mitte mingisuguseid tõuge, need koerad aga mind ei rahulda . . .»

Ei jäänud muud üle, kui vastata, et ma posti teel kutsikaid ei saada. Ning et krants ei ole koeratõug, niisamuti nagu hundikoergi. Hundikoerteks kutsutakse rahva seas suurt kasvu tugevaid koeri, kes võivad ka hundiga rinnutsi kokku minna.

«Kas kutsikat võib lunamaksuga osta?» päris V. I. Mištšerin Rovnojest Saraatovi oblastist. «Ja missuguseid raamatuid tuleb lugeda, et kasvatada üles hea koer?»

«Ma palun teid väga,» kirjutas veel üks koerahuviline, «hankige mulle,

palun, idaeuroopa lambakoera kutsikas. Kui võimalik, siis mustaseljaline või hõbehall . . .

Ma elan maal. Meie maja on kasemetsa ääres, päris lähedal voolab väike jõgi. Kutsikal tuleb hea elu: õhk, puud, põõsad, rohi, ja mis peaasi — võib käia metsas jalutamas. Olen mitu korda kirjutanud Permi ja Sverdlovski raamatukirjastusse, kuid pole vastust saanud.

Head aega. Ootan vastust. Andestage halva käekirja pärast. Teie noor sõber Kuzevanov, Saša.»

Kuid ka seekord jäi Saša Kuzevanov vastusest ilma. Ise oli süüdi, sest oli aadressi unustanud märkimata.

Kiri Ljuda Kutovalt: «. . . palun Teid, aidake mind. Tahan endale koera, kuid isa pole nõus.

. . . Kui käisin alles neljandas klassis, hoolitsesin hiiglasuure kodutu koera Džeki eest. Dresseerisin Džekki ja ta tegi edusamme. Ta võis mind kaua oodata. Kui käisime kahekesi mööda tänavat, siis poisid hüüdsid teda, kuid ta ei läinud nende juurde. Mõned meie trepikoja inimestest ei armastanud Džekki. Kevadel löödi Džekil silm peast välja. Silmast tuli mäda ja naabrid riidlesid minuga ning ütlesid, et ma vean majja kõiksugu haigeid koeri. Kuid ma ei suutnud loobuda sõprusest Džekiga. Mõne aja pärast Džek kadus. Otsisin teda ja mulle öeldi, et ta on hävitatud.

Hakkasin paluma, et mulle ostetaks koer. Mulle lubati: «Kui saame kahetoalise korteri, siis ostame.» Nüüd elame kahetoalises korteris, kuid koera ei ole. Isa lubas osta, kuid pärast ütles: «Varsti on eksamid, tuleb otsustada, kuhu sa edasi õppima lähed, koera ei osta.» Ema kõhkleb: kord ütleb, et ostame, teinekord jälle, et ei osta. Palun Teid, mõjutage neid, eriti isa. See on mu viimne lootus.

Mäletate, Te kirjutasite «Pionerskaja Pravdas», et võiks teha albumi koertest. Album mul juba on, kuid kasu sellest pole. Lugesin ja jutustasin vanematele huvitavaid lugusid koertest, kuid tulemusi mitte mingisuguseid. (Ma õpin hästi, kolmesid tunnistusel pole.)

Veel kord palun Teid mõjutada mu isa ja ema . . .»

«Mida rohkem õpin tundma inimesi, seda tugevamalt armastan koeri. Fantoom.» See oli kirjutatud paberiribale ja lastud minu postkasti.

«Tere päevast! Kirjutan teile tervituse. Õpin IV klassis. Minu hinded on «hea» ja «väga hea». Olen 11-aastane. Elan Zjuzeli kaevanduses. Raamat meeldis mulle väga. Pealkiri «Minu sõbrad». Moskva kirjastuse oma. Lugesin heameelega läbi. Minul näiteks on niisugune lugu, et ei ole raamatut, mille järgi saaks õpetada koeri. Kui on aega, kirjutage vastus. Massagutovi Aleksandrile.»

Ma mõtlesin: on halb, kui inimene, kes tahab teha midagi kasulikku ja meeldivat, ei oska seda, eksib ja võib lõppude lõpuks isegi pettuda ning jätta alustatu sinnapaika. Lapsi tuleb ometi aidata! Olen ju kogu eluaja koertega tegelnud ja paljud minu sõbradki on kogenud koerapidajad. Mida ei tea ise, küsin nendelt.

Otsustasingi kirjutada veel ühe raamatu koertest.

KIIDUSÕNU NELJAJALGSELE SÕBRALE

. . . See juhtus Sverdlovskis. Kaks sõpra, Saša Bisserov ja Vitja Jatsukov, läksid Verh-Issetsi paisjärvele kalale. Kaasa võtsid nad Saša lambakoera Reksi. Koer oli juba üle aasta vana.

Poisid sõudsid Sortirovka kanti.

Verh-Issetsi paisjärv on suur ja salakaval. Mõnikord tuhiseb isegi selge ilmaga sellest äkitselt üle tuuleiil, nii et hoia alt!

Tookord samuti. Ootamatult kerkisid lained. Üks lõi tugevasti vastu paati, paat tõmbas tubli sõõmu vett sisse ja keeras end kummuli. Poisid kukkusid sügavas kohas vette.

Saša ujus hästi. Vitja ujuda ei osanud ja hakkas vajuma. Saša kiirustas talle appi, kuid veest tinarasked riided takistasid teda ja kiskusid allapoole. Kallas oli kaugel . . . Vitja klammerdus kramplikult Saša palitukrae külge ja tiris nii kõvasti, et Sašal jäi hing kinni.

Reks oli kaldast paarikümne meetri kaugusel, kui Saša hüüatus teda välkkiirelt tagasi pöörduma sundis. Koer jõudis kohale veel õigel ajal. Poisid olid juba rohkesti vett ahminud ja Vitja oli peaaegu meelemärkuseta. Reks keerles nende ümber. Saša haaras truu sõbra sabast ja koer vedas nagu puksiir mõlemad kaldale.

Poistel sellest suplusest peaaegu mingeid tagajärgi ei olnud. Reks aga külmetus ja jäi kopsupõletikku. Kuidas arstid ka ei püüdnud, koera päästa ei õnnestunud. Kolme päeva pärast seda truud looma enam ei olnud.

Saša ema oli varem sageli Reksi peale pahandanud ja pojaga riielnud, miks ta üldse kutsika võttis. Ainult tüliks! Ilma tematagi muresid küllalt: lapsed kasvatada ja tööl käia. Nüüd aga hakkas ema ise õhutama: vaja kiiresti uus kutsikas muretseda, las kasvab üles teine Reks!

Kui ma televisioonis esinesin, oli ühes minuga stuudios ka Saša Bisserov. Ta jutustas Reksi kangelasteost. Saate lõpus tõstsime korvist välja ja näitasime televaatajaile paksu naljakat koerapõnni, Reksi järeltulijat.

Poolas on väga populaarsed lood vapratest loomadest, eriti koertest; neid avaldatakse sageli ajalehtedes ja ajakirjades, räägitakse raadios ja televisioonis.

Kord ilmus sealsetes ajalehtedes kuulutus, mille avaldasid Moruse omanikud: kaduma läinud koer, tundemärgid niisugused. Palume vaevatasu eest tagastada.

Eksinud Morus lonkis aga sihitult Gdynia tänavatel. Äkitselt nägi ta, kuidas sõiduteele jooksis laps, otse lapse suunas aga kihutas auto. Morus hüppas välkkiirelt sõiduteele ja lükkas väikemehe kõrvale, kuid jäi ise auto alla.

Verest nõretava koera ümber kogunes rahvahulk. Keegi jooksis loomaarsti kutsuma, keegi loomakaitseseltsi. Sündmuskohale kiirustas doktor Goliachowski, seltsi kohaliku osakonna esimees. Ta andis Morusele esmaabi, sulges verejooksu ja viis koera oma koju.

Arstid ravisid Morust. Veel mitte päris tervena, pea sidemes, viidi ta telestuudiosse ja näidati Gdynia elanikele — näete, siin ta on, see kangelane! Oli valmis lapse pärast oma elu ohverdama! Morusest kuulis kogu Gdynia, hiljem kogu Poolamaa. Nii leitigi ta üles.

Otsekohe tekkis Morusele tuhandeid sõpru. Mõned palusid pererahvast saata koer neile mõneks ajaks külla. 14. kooli õpilased, kelle kooli ees kõik oli juhtunud, võtsid Moruse oma šefluse alla. Enam kunagi ei jalutanud koer üksinda.

Londonis kukkus viieaastane Alison Hirsch[1] mänguhoos Thames'i[2] jõkke. Parajasti läks mööda mees koeraga. Nii nagu ta oli, vihmamantlis ja kaabuga, hüppas Alf Manchini[3] vette. Tema järel ka koer. Mehel õnnestus tütarlapsest kinni haarata, kuid veest rasked rõivad ja saapad tõmbasid teda ennast põhja. Lugu oleks võinud kurvalt lõppeda, kui koer poleks aidanud. Pärast näidati koera ja tema päästetud inimesi televisioonis.

Itaalias on sisse seatud spetsiaalsed rahvuslikud autasud neljajalgsetele, kes on inimesele erilist truudust üles näidanud. Igal aastal on nendele autasudele palju pretendente.

Must laika Vesjolõi oli esimene koduloom põhjapoolusel. Koos I. D. Papanini ekspeditsiooniga veetis Vesjolõi üheksa kuud triivival jääpangal polaarbasseini keskosas.

Koer nimega Ghankar võttis osa maailma kõrgeima mäetipu Džomolungma vallutamisest. Neljajalgne alpinist jagab inimestega täie õigusega Džomolungma alistamise au.

Austraalias päästsid koerad inimesi rottide rünnakutest. See häda levis üle kogu Põhja-Austraalia ja ähvardas maa teisigi rajoone. Rotte sigines nii palju, et üks politseinik hävitas lühikese ajaga neid kaks ja pool tuhat. Kassid osutusid jõuetuiks võitluses hallide kiskjatega: rotid olid peaaegu kassisuurused, kuni 25 sentimeetrit pikad. Ainult rotipüüdjad koerad astusid pikasabaliste röövlitega kartmatult võitlusse.

Paljudele varssavlastele on hästi tuntud koerte nimed Amuur, Agar, Ali, Ari, Arus, Ass . . . kõik a-ga algavad nimed. Need koerad on Varssavi gasifitseerimisvalitsuse teenistuses. Nende ülesandeks on jälgida gaasitorude korrasolekut. Iga päev käib koer inimese saatel oma piirkonna läbi. Avastanud vähimagi gaasilõhna, hakkab ta haukuma ja heidab avariikohale maha.

Gaasikoerad õpetati omal ajal välja ka Tallinnas. Dingo, Verro ja Dero olid «Tallinngaasi» teenistuses. Eriti edukas oli idaeuroopa lambakoer Dingo. Teda õpetati üles leidma mulla alla peidetud gaasiballooni ja gaasiga immutatud riidetükki. Kuidas seda tehti? Umbes nii, nagu õpetatakse jälituskoeri inimest jälgede järgi üles otsima — lõhna järgi. Dingo kontrolli all oli 23 tänavat — 5713 meetrit gaasitorustikku. Kohe, kui

[1] Loe: alison hirš.
[2] Loe: temz.
[3] Loe: alf mantšini.

tehti kindlaks, et kusagil gaasitoru lekib, kutsuti kohale Dingo koos peremehega, Tallinna 23. Keskkooli X klassi õpilase Ljonja Lerneriga. «Dingo, otsi! Dingo, gaas!» Isegi röntgenipilt ei näita alati, kus torustik on vigastatud, Dingo leidis alati õige koha.

Nüüd otsivad koerad ka maake. Esimeseks maagikoeraks geoloogia ajaloos oli saksa lambakoer Laari, kes kuulus Soome kodanikule Pentti Mattsonile. Esimesteks Nõukogudemaa neljajalgseteks maagiotsijateks olid Murat, Induss, Zevs . . .

Ammu on tähele pandud, et loomad muutuvad loodusõnnetuste eel rahutuks, ilmselt tunnetades meteoroloogilisi ja muid muutusi. Ja mitte ainult koerad. Maod roomavad välja lõhedest, mägrad ja rebased jätavad maha oma urud, linnud lendavad ära.

Ašhabadis ulusid ööl vastu maavärisemist koerad. Ühes peres oli väike pinšer. Sõna tõsises mõttes mõned minutid enne maavärisemise algust kargas ta äkki jalule, jooksis lapse juurde, ajas ta üles, haaras särgist ja hakkas teda ukse poole tirima. Ta tegutses nii visalt, et sundis lapse vanemaid koos lapsega endale järgnema. Nad jõudsid just majast välja, kui maa hakkas võnkuma ja hoone vajus kokku. Kuid inimesed olid päästetud.

Arvatavasti on paljud lugenud leningradlase, meisterdresseerija Liidia Ivanovna Ostretsova raamatut «Minu Akbar». Ostretsovat tunnevad paljud koerakasvatajad. Mul oli võimalus temaga pikemalt Akbarist vestelda. See suur must sünge peni, «elutark Akbar» oli ju ükskord tõepoolest ilmas elanud.

Akbar aitas paljusid kurjategijaid tabada ja paljusid kuritegusid avastada. Akbari osavõtul peeti kinni bandiit hüüdnimega Repa ja tema käsilane Migun. Sellest kõigest on L. I. Ostretsova oma raamatus põhjalikult kirjutanud.

«Kuid Repale ega tema kaaslasele Migunile ja mitte ühelegi Akbari poolt tabatud kurjategijale ei oleks iialgi pähe tulnud, et see hirmuäratav äraostmatu peni, see «must saatan» hoiab hellalt ja kaitseb kõike väetit: lapsi, kutsikaid, kassipoegi,» jutustas Liidia Ivanovna.

«Kord elasime suvel maal pioneerilaagri lähedal. Pioneerid kinkisid minu tütrele Tanjale kahenädalase nõrgukese jänkupoja, kelle nad olid matkal leidnud. Akbar asus otsekohe hoidjaametisse. Ta jälgis, et jänesepoiss magaks oma kohal, et keegi teda ei tülitaks . . .»

Jänkupoega siiski päästa ei õnnestunud. Lapsed matsid ta metsaservale põõsa alla ja panid künkale sületäie lilli.

Akbar oli sel ajal pikemal jalutuskäigul. Ta jõudis koju alles õhtul, ei leidnud jänesepoega eest, võttis otsekohe jäljed üles ja ruttas otsima. Läksin talle järele. Nägin Akbarit lamamas künkal lillesületäiel. Ta ei niutsunud ega kraapinud maad, ta lihtsalt lamas sügavas leinas.

Tagasi tuli Akbar hommikul ja kaks päeva jäi temast toit puutumata . . .»

Akbarit ei ole enam. Kuid on säilinud kinofilmid, milles ta on jäädvustatud vaprana, osavana, mehisena ja targana.

Koerad esinevad sageli kinofilmide kangelastena. Üldreeglina alati edukalt. Inglismaal avati isegi spetsiaalne loomadest «filminäitlejate» kool.

Poolas vändati telefilm «Neli tankisti ja koer». Selles räägitakse, kuidas Teise maailmasõja päevil tegid neli tankisti, neli vaprat ja alati heas tujus sõpra, koos koeraga oma lahingumasinal, tankil T-34 läbi sõjatee Siberist, kus formeeriti nende tankimeeskond, Poola ja võtsid osa kodumaa vabastamisest fašistidest.

Filmi on menuga demonstreeritud ka Nõukogudemaa teleekraanidel.

Poola ajakirjandus märkis, et nendel polnudki varem filmi, mis oleks noori nii tugevasti haaranud. Filmis osalenud näitlejad said kohe tuntuks, isegi kuulsaks, eriti lambakoer Trimer, kes esines viienda meeskonnaliikme Šariku osas.

1970. aastal kutsuti Moskvasse rahvusvahelisele raamatunäitusele filmi käsikirja järgi kirjutatud raamatu autor Janusz Przymanowski koos lambakoer Trimeriga. Muide, keegi koera Trimeriks ei hüüdnud, kõik ütlesid talle Šarik. Ja oma endisele nimele ta enam ei reageerinudki.

Przymanowski ja Šarik-Trimer kohtusid Moskvas lugejate ja televisioonivaatajatega. Przymanowski rääkis, et kirjutab stsenaariumi filmi jätkuks, milles näidatakse nelja tankisti ja nende kaaslase edasist käekäiku.

«Loodame, et küllasõit Moskvasse ja kuulsusesära ei põhjusta Šarikul peapööritust edusammudest ning et ta töötab filmivõtetel niisama kohusetruult ja niisama suure hoolega nagu varemgi,» naljatas Przymanowski.

Pärast «Nelja tankisti ja koera» teleekraanile jõudmist hakati Poolas organiseerima noorte tankistide klubisid. Lapsed asutasid neid ise. Lühikese ajaga loodi 20 000 klubi. Iga klubi on üks tankimeeskond, neli tankisti ja koer. Viimase nimi pidi ilmtingimata olema Šarik.

«Tankimeeskonnad» loodi õuedel, koolides, lasteaedades. Tuhanded õuepenid said nimeks Šarik.

Kõikidele Tankistide Klubi liikmetele antakse tunnistus, millel iluteb embleem: tankistikiiver ja koera käpp. Tunnistusel on kirjas, et iga klubiliige «peab hoidma meeskonna au, täitma klubi ülesandeid, abistama kaaslasi ja alati naeratades kõigist raskustest jagu saama».

Klubi liikmed käivad teiste lastega matkadel ajaloolistes, saksa fašistlike anastajate vastu peetud lahingute paikades, korraldavad kohtumisi sõjaveteranidega, partisanidest kangelastega, õpivad tundma oma rahva kangelaslikku minevikku.

Koer on hindamatu abiline ja lahingukaaslane.

Kui palju haaravaid lugusid on neist räägitud kriminaaljälituses! Kurjategija lõi möödujale noahaava ja kadus silmist. Jälgedele sööstis teenistuskoer Baron. Ta nuusutas vereplekke maapinnal ja asus nina maast tõstmata jälitama. Lõhn juhtis suure maja juurde. Esimene, teine korrus... Siin. Tagajalgadel püsti seistes kraapis Baron ust. Ukse avas ehmunud naine. «Kas peremees on kodus?» «Peremees» oligi tundmatu,

kes oli löönud noahaava. Ta isegi ei ajanud vastu, palus ainult: «Jumala pärast, kutsuge koer ära . . .» Lugu juhtus Sverdlovskis.

Koer Sultan aitas tagastada aja jooksul, mil teenis kriminaaljälituses, rohkem kui kahe miljoni rubla ulatuses röövitud väärisesemeid. Sultani topist säilitatakse kriminalistikamuuseumis Leningradis.

Jälitusteenistuses töötamine on koerale suur au.

Veel suurem au on aga teenida piiril.

Mitmetesse tuhandetesse kilomeetritesse ulatub Nõukogude Liidu riigipiir. See kulgeb üle Pamiiri mäeaheliku ja polaaralade igijää, piki ookeanirannikuid ja läbi Kaug-Ida põlistaiga. Kõikjal valvavad meie vaprad piirivalvurid, inimesed roheliste mütsidega. Inimese kõrval on aga kindlasti koer.

Suures Isamaasõjas lõhkasid koerad vaenlase tanke: viskusid lõhkelaenguga tanki alla. Koerad peatasid tanke oma elu hinnaga.

Koerad vedasid tuleliinilt ära raskesti haavatud sõjamehi. Nad tõid kahuri- ja püssitule all komando- ja sidepunktidesse ettekandeid lahingu käigust. Vedasid kohale laskemoona. Otsisid taganevate hitlerlaste poolt mahapandud miine.

Miiniotsimise tšempioniks oli kolli Dik. Ta leidis kaksteist tuhat miini.

Budapesti, Praha, Viini, Lodzi ja paljude teiste Euroopa linnade majadel võib veel praegugi näha pooleldi tuhmunud venekeelseid sõnu: «Kontrollitud. Miine ei ole.» Ja allkiri: leitnant see ja see. Või lihtsalt perekonnanimi. Vene nimi. Kuid need kirjad oleksid võinud olla ka teistsugused: demineerijate jao komandöri nime kõrval oleks võinud olla ka nimi Reks. Või Dik. Või mõni teine koeranimi.

Meie koerad läksid üha kaugemale kodupaigast, koos Nõukogude armeega liikusid nad läände. Nad töötasid kogu sõja aja ja isegi pärast seda, kui oli kõlanud võidusaluut.

Kõigest neli sõna: «Kontrollitud. Miine ei ole.» Ja inimesed hingasid kergendatult, võisid kodudesse tagasi pöörduda, jätkata igapäevast elu, mille oli katkestanud sõda.

Meie koerad otsisid üles kaheksakümmend miljonit miini.

Koerte teene oli ka see, et paljud sapöörid tulid rindelt tagasi. Sapööri eriala on ju üks ohtlikumaid. Eksid ainult korra — ja ongi lõpp! Koer vabastas inimese surmaohust.

Koeri andsid armeele pensionärid, naised, pioneerid ja kooliõpilased. Hiljem olid nad sõjaväeosadega kirjavahetuses, tundsid huvi, kuidas nende kasvandikul ka läheb. Kas ta on terve? Kuidas sõdib?

Hoian käes koltunud ajaleheväljalõiget. Kolm ülesvõtet, kolm koera. Allkiri: «Punatähe ordeniga Riia Sõjalis-Tehnilisse Dresseerijate Kooli saabusid hiljuti rindelt tagasi teenistuskoerad, kes olid Suure Isamaasõja päevil OSOAVIAHIM-i[1] teenistuskoerte kasvatajate klubide poolt

[1] Lühend venekeelsest nimest Общество содействия обороне, авиационному и химическому строительству (Riigikaitse ning Lennundus- ja Keemiaalase Töö Abistamise Ühing), ALMAVÜ eelkäijaid. *Toim.*

ette valmistatud ja Punaarmeele üle antud. Piltidel: miinikoer Dik, oli rindel 1942. aastast alates, võttis osa Stalingradi, Lissitšanski, Praha demineerimisest. Oma teenistusaja vältel leidis ta 1728 mitmesugust «sürpriismiini». Luuraja Džek, käis pidevalt koos Punaarmee luureüksustega sügaval vaenlase tagalas, ülirasketes tingimustes otsis üles hoolikalt maskeerunud Saksa diversantidest luurajaid. Sidekoer Džek oli rindel 1943. aastast alates, pidas sidet 5-kilomeetrilisel maa-alal. Eriti paistis silma 1944. aastal sakslaste Nikopoli platsdarmi likvideerimisel Punaarmee poolt. Koer pidas sidet üle Dnepri jõe. Ta tõi kohale 2982 lahingudokumenti ja -kaarti, tähtsaid kirju jms. Džek sai lahingus kolm korda haavata.»

Sõjast tagasipöördunud neljajalgsed veteranid! Armsad tublid loomad! Kui palju inimelusid te aitasite säästa!

KOER PJEDESTAALIL

Inimese esimene sõber, nii öeldakse koera kohta juba ammust ajast alates.

«Erakordseks loomaks» nimetas teda geniaalne vene teadlane, füsioloog Ivan Petrovitš Pavlov. Ta ütles: «Kui ta polegi kõige kõrgem loom (ahv seisab zooloogilisel redelil kõrgemal), siis on koer see-eest inimesele kõige lähedasem loom nagu ei ükski teine, loom, kes saadab inimest eelajaloolistest aegadest alates . . . Koer aitas inimesel saada inimeseks.»

Meie päevade üks suurimaid teadlasi, akadeemik Vassili Vassiljevitš Parin tähendas Pavlovi mõtet jätkates: «. . . Ivan Petrovitš Pavlov ütles kunagi poolnaljatades-pooltõsiselt, et koer aitas inimesel saada inimeseks. Nüüd võime sõna tõsises mõttes ütelda, et koer osutas inimesele veel ühe suurepärase teene: ta aitas inimesel vallutada kosmost!»

Koer on esimene inimese taltsutatud ja kodustatud loom. Ta tuli esimesena metsapadrikust inimese juurde. Tol ajal ei olnud veel riike, ei olnud linnu ega asulaid. Inimene elutses koopas samuti nagu mõõkhambuline tiiger, keda ammu enam maakeral ei leidu. Inimene ei kõndinud siis nagu praegu, uhkelt ja sirgelt, ta käis kummargil.

Ürgaja inimene oli alatasa hirmul oma elu pärast, kuulatles iga kahinat ja tundmatut heli: äkki hiilib ligi vaenlane?

Koer kuuleb seda, mida meie ei kuule. Ta haistab lõhnu, mida meie nina on võimetu tundma. Öösel on koer erksam kui päeval: ta oli ju öise eluviisiga kiskja.

Inimene õpetas koera valvama koobaselamut või eluaset puu all, andma haukumisega varakult hädaohust märku. Koerast oli abi jahil: ta otsis

üles metsloomi ja -linde, tõi neid peremehele, aitas inimesel end kaitsta. Kui inimene hakkas karja kasvatama, valvas koer kariloomi.

Muidugi, läks vaja aastatuhandeid, et kiskja unustaks oma metsikud harjumused ja asuks metsapadrikust peremehe ulualusesse elama.

Võib oletada, et teatud mõju oli ka jääajal. Metskoera elu muutus viletsamaks, raskem oli leida ja tabada saaki. Tahes-tahtmata hakkas ta hoiduma inimeste lähedusse, sööma nende toidujäätmeid, hiljem inimest saatma. Nii tugevnes nende sõprus.

Aga võib-olla oli ka nii, et inimene leidis kunagi väga ammu mõned metskoera kutsikad ja tõi nad koopasse lastele mängimiseks. Need koerad võib-olla olidki meie tänaste Šarikute, Dikkide, Rekside, Muhtaride ja Vernõide ülikauged esivanemad. Nii kodustas inimene ise endale koera, lõi endale esimese sõbra.

Kosmost on koer aidanud vallutada meie ajastul, meie silme all. Iga kooliõpilane teab nimetada esimeste kosmoserändurite nimesid: Belka, Strelka, Ugoljok, Veterok, Albina, Tšernuška, Otvažnaja, Laika...

Koera närvisüsteem ja organism osutusid niivõrd kohanemisvõimeliseks ja niivõrd lähedaseks inimese omale, et teadlased valisid just nimelt koera selleks elusolendiks, kelle abil asuti uurima kosmiliste kiirte toimet, kosmoselennul tekkivat kaaluta olekut.

Koerad rajasid tee tundmatusse. Nemad olid esimesed, kes said tunda salapärase kosmose mõju.

Koer teenib ammust ajast teadust. I. P. Pavlov laskis püstitada ausamba Koerale, teadlase sõbrale, Koerale, kes on inimestele osutanud hindamatuid teeneid.

Suur füsioloog projekteeris isiklikult ausamba, ta mõtles kaua selle kallal, ja kui ausammas valmis sai, ütles ta kergendustundega: «Ma olen oma kohuse täitnud.»

Koerte surnuaial Pariisis seisab mälestussammas vaprale bernhardiinile Barryle, kes päästis Alpi mägedes lumetormi sattunud inimesi.

Barry päästis nelikümmend inimest.

Edinburghis Šotimaal seisab mälestussammas koerale, kes veetis kaheksa aastat peremehe haual. Ta käis päevas ära ainult paar-kolm tundi, et süüa ühe hea naise juures.

Nome'i[1] linnas Alaskas on püstitatud mälestussammas kelgurakendi juhtkoerale, süngele põhjakoerale Baltile. Kui Nome'is puhkes difteeriaepideemia, mis ähvardas röövida paljusid inimelusid, heitles koerterakend Balti eestvedamisel viis päeva ja viis ööd pakase ning lumetormiga, et tuua linnaelanikele päästvat seerumit. Teine monument on Baltile püstitatud New Yorgis.

Kahjuks ei ole veel mälestussammast koertele, kes võtsid osa Suurest Isamaasõjast.

[1] Loe: noum.

Ja veel üks mälestussammas peaks seisma meie kodumaal — mälestussammas esimesele kosmoserändurile Laikale, armsate läikivate silmade ja lontis kõrvadega tavalisele krantsile, kangelasele, teaduse ohvrile. Sellest rääkis Nõukogude Liidu esimene kosmoselendur, Nõukogude Liidu kangelane, esimene kosmoses käinud inimene Juri Gagarin:

«Laikat näeme postmarkidel, piltpostkaartidel ja sigaretipakkidel. Kuid ta on tegelikult rohkemat ära teeninud. Võib-olla tehakse temast kunagi skulptuur, nagu Koltušis Leningradi lähedal püstitati tundmatu koera, meditsiiniliste uuringute objekti pronksskulptuur.»

Kiviajast kosmosesse — niisuguse tee on läbi käinud koertesugu.

Olen veendunud, et maistest sõnatutest olenditest astub koer inimese kõrval esimesena teistele planeetidele.

NII ALGAS KOERAKASVATUS

Millal siis hakati teadlikult koeri kasvatama? Millal tekkisid koeratõud? Kui palju neid on?

Nendele küsimustele on väga raske vastata. Võib ainult oletada, kõrvutades mõningaid arheoloogilisi leide, erinevaid ajaloolisi materjale.

On näiteks teada, et vanad roomlased ja kreeklased õpetasid väikestele heasüdamlikele, välimuselt puudleid meenutavatele koertele igasuguseid naljakaid trikke.

Rooma kirjanik Aelianus nimetab Mljeti saarelt pärit toakoerakesi, kes olid tema ajal väga levinud ja hinnatud. Võib-olla olid need tänapäeva bolonja koerte (bolonkade — *tõlk.*) kauged esivanemad?

Aasias on tuntud legend tiivulistest koertest. See räägib, kuidas greif — kotka pea ja tiibadega ning lõvi kehaga muinasjutuline loom — haub munadest kutsikaid, kellest täiskasvanult saavad erakordselt kiired koerad. Parimad jooksjad on hurdad. Nähtavasti on hurdatõug palju aastasadu, võib-olla isegi tuhandeid aastaid vana.

Igivanad on kõik dogilaadsed, kuigi nüüdisaegne «kultuurdogi» on üpris hiljuti aretatud. Erakordselt vanad on ka paljud Ameerika ja Aafrika koeratõud.

Konkistadoorid viisid Hispaaniast koeri Ameerikasse ja hävitasid nende abil halastamatult indiaani suguharusid. Koerad püüdsid põgenevaid indiaanlasi ja puresid tabatuid armutult. Nendest koertest arvatavasti pärinevad ka käesoleval ajal Ameerika kontinendil esinevad koeratõud.

Meie ajaarvamise algul Hispaaniasse tunginud Rooma leegionid leidsid seal eest koeri, kes karjatasid ja valvasid lambaid. Nendest koertest said alguse paljud Euroopa karjakoerte tõud.

BOKSERID

Keskaegsetes koertele pühendatud traktaatides mainitakse ligi paarikümmend tõugu.

Rootsi tuntud loodusteadlase Karl Linné (1707—1778), ühe esimese teaduslikult põhjendatud koerte klassifikatsiooni looja päevil loendati ligi sada koeratõugu, käesoleva sajandi alguseks oli see arv kasvanud kolmesajani.

1965. aastal toimus Londonis rahvusvaheline koertenäitus. Nagu teatas üks ajaleht, oli sinna toodud 7500 koera — üle kaheksasaja tõu... Mõnede künoloogide meelest liialdatakse tõugude arvuga. Nii arvab ka meie tuntud künoloog A. Mazover. Uusi tõuge muidugi tekib juurde. Nii näiteks võis Moskvas koerakasvatuse koolis juba pärast sõda näha musta terjerit ja moskva valvekoera. Võib-olla on veel vara neid omaette tõugrupiks nimetada, kuid asjaarmastajatele nad meeldivad.

Iga rahvas aretab koeri oma maitsest, ilmastikutingimustest ja majanduslikest vajadustest lähtudes.

Võib arvata, et kui põhja-alade rahvastel laplastel, neenetsitel, evenkidel ja tšuktšidel ei oleks vaja läinud koeri, kes suudavad kelku vedada ja lumetormis rasket tööd teha, siis ei oleks meil praegu neid tugevaid, vastupidavaid veokoeri.

Parimaid vajalike omadustega koeri välja valides aretas inimene just selle tõutüübi, kellest oli talle kõige rohkem kasu.

Nii loodi erinevaid tõuge, ühiste, püsivate, järglastele edasiantavate omaduste ja tunnustega koertegruppe.

Arusaadavalt esineb rohkesti üksteisega sarnanevaid sugulastõuge. Näiteks lambakoerad. Nagu märgib raamatu «Koer — sõjamehe abiline» autor Gaston de Valle[1], suur asjatundja koerte kasutamise alal Prantsuse armees, on «eri maade lambakoeratüübid erinevad, kuid (...) nende moraalsed omadused on peaaegu ühesugused. Muidugi, looduslikud tingimused mõjutavad koera väga tugevasti, kuid inimene võib teda kasvatades ja tema eest hoolitsedes arendada tema looduslikke instinkte ja osaliselt isegi tõugu parandada.»

Eri aegadel on ka koerte hinnad olnud erinevad.

Vanad germaanlased andsid kaks hobust ühe hea koera eest.

Mõnikord vahetati koeri teenrite ja isegi naiste vastu. Eriti läks taoline vahetus — inimene koera vastu — moodi pärisorjuse ajal mõisnike seas.

Germaani hõimude seadusandluses oli ette nähtud karistus koera varastamise eest — trahv ühest kuni 12 kuldmündini (olenevalt koera tõust; kõige väiksem trahv oli segaverelise koera varastamise eest).

Kaua hinnati kõrgelt jahikoeri. Nii karistati Poolas XIV sajandil jahikoera varastanud inimest kuue grivnaga, samal ajal kui talupoja tapmise eest määrati kõigest 10-grivnane rahatrahv. Koer maksis vaid veidi vähem kui inimene.

[1] Loe: gastoon dö vall.

On teada, et üks inglise linnukoer, noor pointer, müüdi 1870. aastal 2730 naelsterlingi eest (meie rahasse ümberarvestatult ligi kolmkümmend tuhat rubla).

Meil, Nõukogude Liidus, määratakse kutsika hind olenevalt kutsika isa, ema ja tema enese omadustest. Hinda reguleerivad teenistus- ja jahikoerte kasvatajate klubid. Keskmiselt kõigub hind 20—25 rublast kuni 40—45 rublani, harva on see kõrgem. Mida puhtatõulisemad on vanemad ja mida kõrgem nende näitusehinne, seda paremaks kutsikat peetakse. Hea täiskasvanud koer maksab loomulikult rohkem.

Suhteliselt kallid, nii imelik, kui see esimesel pilgul ka tundub, on väikesed koerad. Paljukorterilistes majades, pealegi kesklinnas näiteks kuuendal või kaheksandal korrusel, on suurt koera raske pidada. Väikesekasvulise koeraga on lihtsam, tüli on vähem.

Ei maksa kutsikat osta juhuslikelt inimestelt. Tavaliselt puudub sel teel hangitud kutsikal tõutunnistus. Hiljem võidakse teda küll klubis arvele võtta, kuid auhinda ta näitustel ei saa ning suguloomana arvesse ei tule.

KEDA VALIDA? KES ON PAREM?

«Ma tahan endale koera. Ainult ma ei tea, millist tõugu valida. Mulle meeldivad kõik, kuid ma tahaksin kõige paremat.»

Milline tõug on parim? Nii küsitakse sageli. Kirjutatakse ja helistatakse.

Kõik tahavad tingimata «kõige paremat». Aga kui kõige paremat polegi? Sadu aastaid on inimesed tõuge aretanud ja igas tõus on arvatavasti nähtud midagi head. Muidu poleks neid ju aretatud! Katsu siis valida või teisele soovitada...

Igal tõul on midagi meeldivat. Mõni võtab endale dogihiiglase ja ütleb: «See on alles õige ihukaitsja. Kes julgeks mulle nüüd liiga teha!» Kuid ka tillukestel toakoertel on oma võlu, vastasel korral neid ju ei peetaks. Kas valida suure- või väikesekasvuline koer? Leidub nii tibatillukesi, et mahuvad teeklaasi istuma, kuid on ka vasikasuurusi, kas või too bernhardiin...

Koerad rühmitatakse toa-, jahi- ja teenistuskoerteks.

Toa- ehk ilukoerad on bolonja koerad (bolonkad), levretid, špitsid, mopsid, pekingi lossikoerad, jaapani koerakesed, kääbuspinšerid jne. Toakoerake on õrn kiinduv olend, ta on ustav ja truu, hoiab väga oma pererahvast ja on valmis omade eest elu andma nagu iga teinegi tubli koer. Kuid ta on väike ja nõrk ning veedab suurema osa ajast toas. Paljud ilukoerad on täiesti sobimatud dressuuriks, mille peavad läbi tegema suure-

kasvulised teenistus- ja jahikoerad. Seepärast, kui pidada silmas asja praktilist külge, tuleb kahtlemata eelistada teenistus- ja jahikoeri.

Jahikoerad on hurdad, jahilaikad, hagijad, linnukoerad (setter, pointer), spanjelid, urukoerad (taksikoer, foksterjer).

Teenistuskoerad on veolaikad, lambakoerad, dobermannpinšerid, airdeil-terjerid, bokserid, dogid, bernhardiinid, njuufaundlased (tuukerkoerad) ja paljud teised.

Mida kõike küll küsivad lapsed, kavatsedes endale koera võtta. Kas koer elab kaua? Kui vanalt kutsikas koju tuua? Aga kui võtta täiskasvanud koer, kas ta harjub uue peremehega? Küsimus dogi kohta: «Kas ta sööb palju?» Bokseri kohta: «Kas tema hammustus on surmav?»

«Sa pead vist silmas surmahaaret?» püüdsin ühe poisi küsimuses selgust saada. «Surmav võib olla iga suure koera hammustus, kui ta ikka tõsiselt kinni rabab . . .»

«Aga miks teda bokseriks kutsutakse?» järgnes teine küsimus. «Bokserid[1] on ju . . . sportlased, kes poksivad. Miks koeratõugu nii nimetatakse?»

Kakluses püüab bokser vastast esikäppadega lüüa (inglise keeles tähendab sõna *box* poksimist, rusikalööki, *boxer* on «poksija», «rusikavõitleja»). Kuid nii käituvad minu tähelepanekute põhjal paljud koerad.

Ühel koeral on pikk, teisel lühike koon. Kuidas otsustada, milline on kenam? Ilumõiste on küllaltki suhteline. Ühe tõu juures meeldib üks, teise juures teine asi.

Koerad elavad kahjuks väga lühikest aega. Kui inimene on kaheaastaselt alles laps, siis niisama vana koera loetakse juba täiskasvanuks, ta on juba teenistuses, valvab tehaseid, käib jahil, jälitab kurjategijaid. Koera iga on 12—14 aastat. Töötada võib koer teenistusliigist ja -tingimustest olenevalt 8—10 aastat. Truu neljajalgne sõber kulub kiiresti: ta töötab ju kakskümmend neli tundi ööpäevas, on alati valvas ja tähelepanelik, valmis iga hetk püsti kargama ja peremeest kutsuma, magab, kuidas juhtub.

Tundub ehk imelik, kuid kauem elavad väikesed toakoerad. Võiks arvata, nagu peaks suurekasvuline koer kauem elama. Kuid on vastupidi. Põhjus peitub nähtavasti selles, et suuremal koeral on teistsugune elulaad, ta töötab rohkem.

Paljud suurekasvulised koerad rasvuvad vananedes, on väheliikuvad, loiud, flegmaatilised, nende iseloom muutub.

Huvitavaid tähelepanekuid erinevate koeratõugude kohta on meile jätnud tuntud loodusteadlane Alfred Edmund Brehm. «Koera vaimsetest võimetest võib kirjutada palju köiteid, kuid raske on seda lühidalt teha. Kõige rohkem meeldib mulle Scheitlini[2] kirjeldus . . . Ta ütleb: «Kui suured ka oleksid tõugude välised erinevused, on need siiski väiksemad kui erinevused koerte vaimsete omaduste vahel: mõnda tõugu koerad on

[1] Боксёр — poksija.
[2] Loe: šaitlin.

täiesti taipamatud, teised õpivad kõik selgeks lühima ajaga; ühtesid saab taltsutada võrdlemisi kiiresti, teisi mitte kunagi, ja seda, mida ühed vihkavad, armastavad teised . . . Dogi võib õpetada inimest ründama, puudlit seda tegema ei sunni. Linnukoer kõlbab juba oma loomu poolest jahilkäimiseks. Bolonja koer ja king tšarls sobivad ainult meelelahutuseks, selleks, et neid kantaks süles, et nad magaksid pehmel diivanil, mõnuleksid põlvedel, uriseksid võõraste peale, istuksid toas, jooksid ja sööksid oma käskijaga ühest tassist ja laseksid end musitada. Räägitakse, et špits on tark, taiplik, osav ja elava loomuga, kuid armastab hammustada; ta on hea valvur, kuid mõned tema isendid on salakavalad ja kelmid . . .» Öeldust järeldub, et koeratõud erinevad üksteisest oma vaimsete omaduste poolest niisama palju kui kehaliste omaduste poolest. Koera tähelepanuväärseteks iseloomuomadusteks on vankumatu truudus ja hell kiindumus oma peremehesse, vastuvaidlematu kuulekus ja alandlikkus, tugev valvsustunne, vagasus, ettevaatlikkus suhtlemises, soov meeldida ja heatahtlikkus. Kuid ühelgi koeral ei esine need omadused korraga: ühel paistab rohkem silma üks, teisel teine omadus. Nende arenemises etendab kasvatus palju suuremat osa, kui tavaliselt arvatakse . . .»

Selles kirjelduses teeksin ma ühe paranduse: pole olemas niisuguseid koeri, kellele ei saaks midagi õpetada. Kuid Brehm kriipsutab täiesti õigustatult alla kasvataja, inimese silmapaistvat osa. Kujundas ju inimene metsloomast koera, ta jätkab tema edasist lihvimist iga uue eksemplari, iga uue kutsikaga.

Kuidas siis otsustada, milline tõug valida?

Nähtavasti enne kui midagi soovitada, on kas või üldjoontes vaja peamisi tõuge iseloomustada.

NIISIIS SAAGEM TUTTAVAKS...

Eriti palju on meie maal lambakoeri.

Möödunud aegadel tunti hästi **saksa lambakoera.** See tõug on tänaseni püsinud Lääne-Euroopa maades. Saksa lambakoeri toodi meile välismaalt. Pikaajalise selektsiooni[1] tulemusena aretasid vene koerakasvatajad lambakoeratüübi, mis sobib paremini meie maa tingimustega. Väliselt erineb see vähe oma eelkäijast, on ehk veidi temast võimsam. Kuid ta on vastupidavam. Mitte juhuslikult ei hakatud teda nimetama **idaeuroopa lambakoeraks:** võtab ju Nõukogude Liit enda alla Euroopa idaosa ja valdavama

[1] Selektsioon — taimesortide või loomatõugude aretamine kunstliku valiku teel.

osa Aasiast. Idaeuroopa lambakoer seisab meil teenistuskoerte nimistus esikohal.

Ta ôn töökas, otse kuldaväärt peni! Taretäis mõistust, nagu vanasti oleks öeldud, ja piiritut ustavust.

Ei olegi vist teist koera, kes tooks nii palju kasu kui idaeuroopa lambakoer. Ta valvab meie riigipiiri, «teenib» armees. Teda võib kohata Pamiiris ja Karjalas, Kaukaasias Musta mere rannikul, Turkmeenia kuumadel liivadel ja Põhja-Jäämere ääres. Ta valvab elektrijaamu, tehaseid ja teisi tööstusettevõtteid; töötab kriminaaljälituses, jälitades kurjategijaid. Ta võib teile kelguga toreda sõidu teha.

Idaeuroopa lambakoer sarnaneb hämmastavalt hundiga. Samasugused kõrvad, umbes niisama pikk keha, samasugused kollaka läikega silmad. Kuid hundi silmades põleb metslooma raevukas, metsik tuluke, lambakoera silmades aga peegelduvad mõistus ja taiplikkus. Karva värvus meenutab hundi oma: seda nimetataksegi hundi- või terashalliks värvuseks. Tõsi küll, nüüd esineb sagedamini kõrbpiirdega tumedaid, vahel isegi päris musti, heledamate jalgade ja kõhualusega lambakoeri. Ja ikkagi on üldine sarnasus hundiga vaieldamatu. Filmivõtetel asendatakse hundid sageli lambakoertega.

Saša Bisserovi ja tema sõbra päästnud Reks oli idaeuroopa lambakoer. Sama tõugu oli ka Liidia Ivanovna Ostretsova Akbar ja Glazõtševa Murat ning kõik viis Indussi, piirivalvur Nikita Karatsupa koera, kellega Nikita pidas oma teenistusaja jooksul kinni ligi viissada piririkkujat.

Ma ei tea, kas on teist koera, kes oleks jõu ja tigeduse poolest **kaukaasia lambakoerast** üle. Nende kauged esivanemad võitlesid Rooma leegionidega. Praegu valvab kaukaasia lambakoer lambakarju, ta on parim karjakoer. Korteris sa teda nähtavasti pidama ei hakka; ta on liiga suur ja karvane. Ja iseloom ei ole tal just leplik, tuttavad ei julge siis sulle enam külla tulla.

Lambakoerad on sünged loomad, nad ei tunnista mingeid familiaarsusi, nalja nad ei mõista. Kõige «kultuursem» neist on idaeuroopa lambakoer: ta elab tavaliselt linnas. Ülejäänud veedavad talve ja suve stepi- või mägikarjamaadel, taluvad hästi järske temperatuurikõikumisi, magavad paljal maapinnal. Kui «kaukaaslane» kasvandusse tuuakse, põlgab ta seal mistahes aluskotti või heina. Ta kaabib heinad laiali ja heidab põrandale. See on äärmiselt vähenõudlik, hellitamata koer.

Karjakoera põli on raske. Lambaid aetakse ühelt karjamaalt teisele, karja järel hiilivad nõgudesse ja põõsastesse peituvad hundid. Koerad ei oota, kuni hunt ohvrile kallale kargab: haistnud vaenlast, ründavad nad esimesena. Ja kui hundi kätte saavad, alustavad võitlust elu ja surma peale. Keegi ei suudaks loendada, mitu kiskjat on nad minema kihutanud või karjast eemale hoidnud, kui paljusid kariloomi päästnud. Muidugi, pahatihti lambakoer hukkub võitluses hundiga... Niisugune on tema saatus.

Kaukaasia lambakoerale pannakse kaela jäme rauast võru, millel on pikad teravad kidad. Kunagi väga ammu pandi taoline võru kaela ja raudrüü selga Assüüria ja Vana-Rooma sõjakoertele; nüüd kaitseb selline võru koera kiskja eest: hunt püüab, teadagi, koera kõrist kinni haarata, aga kui kaela ümber on teravikud, ega siis ikka haara... Karjakoer kuulab ainult oma lamburi sõna, tunnistab ainult tema käske. Niisugused on kõik valvekoerad.

Gruusias viljarikkas Kahheetia orus asuvas suures ja jõukas «Zavet Lenina» kolhoosis räägitakse tänapäevani lugupidamisega koer Allašist. Oma lühikese elu jooksul sai Allaš jagu kahekümne seitsmest hundist. Ta hukkus kangelasena, võideldes üksi terve hundikarjaga.

Sealsamas Gruusias sai sõjaeelsetel aastatel tuntuks veel kuulsam peni Topušš. Topušist loodi legende. Topušš sai võitu rohkem kui sajast hundist.

Teenistuskoeri tuleb kindlasti dresseerida. Karja valvavad koerad õpivad aga üksteiselt: kutsikad emadelt, nooremad vanematelt, üks põlvkond teiselt põlvkonnalt.

Kaukaasia lambakoeraga võrdväärne on **lõunavene lambakoer**, keda kasvatatakse peamiselt Ukrainas ja Vene NFSV lõunaosas, ja **keskaasia lambakoer**. Seal, kus karja hoiavad koerad, ei tule peaaegu üldse ette loomade hukkumist huntide läbi («hundikadu»): hall röövel — hunt — ei söanda karja lähedale tulla. Ja kui siiski söandab, saab tuuseldada.

Šoti lambakoer ehk **kolli** on samuti karjakoer. Kuid temal on hoopis teine meelelaad. Kolli on inimeste suhtes väga heasüdamlik ja leplik, täielik vastand kaukaasia lambakoerale ja teistele selle tõugrupi väheusaldavatele koertele. Tema hoolde võib jätta lapse ja ise rahulikult ära minna. Vaestes šoti perekondades on kolli sageli lapsehoidja ametis.

Kolli on ainuke kõigist karjakoertest, kelle hoolde võib usaldada põdrakarja.

Kord külastas Nõukogude delegatsioon suurt lambafarmi Edinburgh'i lähedal. Mida külalistele näidata? Muidugi kolli tööd! Pandi kohale seitse väravat ja kolli viis üksi, inimese abita, lambakarja kõigist väravaist läbi. Kolli tundis 34 käsklust, mida talle anti vilesignaalidega.

Suur asjatundja kollide alal James Deglaish[1] jutustas: lambur James Hogg[2] kinnitanud, et kui poleks lambakoeri, siis ei oleks Šotimaa mägiala kuut pennigi väärt, sest lambakarjade pidamiseks, mägedest kokkukogumiseks, aedikuisse ajamiseks ja turule toimetamiseks läheks vaja nii palju inimesi, et nende töötasu neelaks kogu sissetuleku.

Teine eriteadlane rääkis, et lumetormide ajal päästavad kollid tänu oma imeväärsele taiplikkusele kümneid lambaid.

Asjatundjad kinnitavad, et praktiliselt ei olegi piiri trikkidel, mida võib

[1] Loe: džeimz degleiš.
[2] Loe: džeimz hogg.

kollile õpetada kannatlik ja püüdlik peremees. Kuid ka kollid ise ilmutavad sel puhul suurt kannatlikkust.

Kolli on väga ilus. Kasukas on tema peamine ehe. Ükski teine koer ei saa vist taolisega kiidelda. Kollidel, eriti isastel, on kaela ümber paks, pehmest lainelisest villast «sall», jalas «püksid». Koon on kitsas, meenutab hurda koonu, kõrvad teravatipulised, poolpüstised — «kõhredel», nagu ütlevad künoloogid. Kõige sagedamini esineb kolmevärvilisi — valge-, musta- ja pruunikarva kollisid.

Kollide kodumaal Šotimaal eristatakse veel borderkollit. Borderkolli keha on tahumatum, see loom on veidi väiksem tavalisest kollist (peamiselt lühemate jalgade tõttu), tal ei ole nii kohevat karva, nii rikkalikku rüüd. Kuid just tema on asjatundjate arvates parim töömees. Meie maal aretatavad «kultuurkollid» on elegantsemad ja efektsemad, kuid nad on ka õrnemad.

Pulid, **pumid** ja **mudid** on samuti karjakoerad. Neid aretatakse Ungaris, Kesk- ja Ida-Euroopa maades, neid leidub ka NSV Liidus, peamiselt Taga-Karpaatias. Pulil ja pumil on pikk, mudil lühike karv. Võrreldes idaeuroopa või šoti lambakoeraga on nad väiksemad. Kuid karja valvavad nad niisama hästi, jooksevad kiiresti, on osavad, liikuvad, nutikad, kuulekad. Mudi töötab peale selle veel valvekoerana ja hävitab väga osavalt näriliisi: hiiri, tuhkruid, suslikuid.

Siberis, meie maa põhjaosas, Alaskas, Kanadas ja Gröönimaal peetakse põhja veokoeri ning kohevakarvalisi laikasid. Tõepoolest, mida hakkaks seal peale inimene, kui tal ei oleks neid kannatlikke, vähenõudlikke ja väsimatuid abimehi?

Iidsetest aegadest on kuulsad vene karusnahad — «kohev kuld» — ja **laikad.**

Siberi rahvad on aretanud parimaid laikasid. Egas asjata veel praegugi räägita siberi laikast, kuigi laikasid on ka Karjalas, Arhangelski oblastis ja Komi ANSV-s.

Laika tunned kohe ära: tal on lõbus, terava koonuga, kavalat reinuvaderit meenutav nägu, kikk-kõrvad ja uljalt rõngas või «kringlis» saba. Niisugune saba on laika tõutunnuseks. Ta on kompaktne, tugeva kehaehitusega, kiirete ja osavate liigutustega, taiplik ja heasüdamlik koer.

Laika on metsas peamine hankeloom. Laikata on sealne jahimees nagu käteta. Laika ründab kartmatult karu, otsib üles orava, soobli, naaritsa, kärbi, nugise, rabalinnu ja kõik metsas elutsevad sõralised. Siberi ja Kaug-Ida metsades on ta päris tõeline valitseja.

Kui palju imelisi lugusid laikast võib kuulda taigaasulates: kuidas ta päästis oma peremehe, kellele raevunud karu oleks peaaegu lõpu peale teinud; kuidas leidis üles kodutee, kui lumetorm kõik rajad kinni mattis; kui palju päevi ja öid ei lahkunud haige peremehe juurest... Truu koerahing!

Omaette tõuks peetakse **neenetsi põdralaikat.** Tema peamised levikualad — Euroopa põhjaosa, Jamali poolsaar ja tundra Jenissei jõeni. Neenetsi laika karjatab põhjapõtru. Kasvult on ta väike, špitsisuurune.. Kui põdralaikad Tšuktšimaale toodi, võisid põtru kasvatavad tšuktšid kergendatult hinge tõmmata.

Hiina laikaks nimetatakse mõnikord ka tšau-tšau tõugu koeri.

Tšau-tšaud on küllaltki suured, paksud, lopsakad. Neil on kohev karv, esijalgu katab rikkalik, talvel peaaegu maani ulatuv lõvilakk. Näos on kortsud, saba on rõngas ja lamab seljal nagu laikadel ikka. Sabaots jätab seljakarvadesse sissepressitud lohukese, just nagu laikal. Tšau-tšaul on sinine suulagi ja sinine keel. Mõned arvavad, et tšau-tšaud on head toakoerad. Teised jälle kinnitavad, et nad ei ole küllaldaselt kiinduvad ja võivad isegi oma pererahva suhtes tänamatud olla.

Laikade seas esineb sagedamini kui teiste koeratõugude hulgas niinimetatud karjatõpraid — koeri, kes ründavad kanu, lambaid ja teisi koduloomi. See tuleb sellest, et laika elab taigas, metsapadrikus, kõik tema saagitabamise instinktid on ülimalt arenenud. Sellepärast teda ju hinnatakse! Tasub ainult nendel instinktidel lubatud piir ületada, kui juba ongi pahandus käes.

Kõik jahilaikad käivad hästi rakendis. Pakane neid ei kohuta: soojast kasukast külm läbi ei tungi. Vastupidavust pole samuti vaja kelleltki laenama minna. Peamiselt laikad olidki meie armees Suure Isamaasõja päevil sanitaar-kelgukoerteks. Nad päästsid, vedasid lahinguväljalt ära tuhandeid raskesti haavatud sõjamehi. Kuid **põhjamaa veokoerad** moodustavad omaette tõu, neid ei maksa jahilaikaga segi ajada. Nad on suuremad ja tugevamad, saba kannavad nad teisiti — «puuhaluna», hundi moodi.

Võimsaid veokoeri on värvikalt kirjeldanud Jack London. Oma parimates põhjamaajuttudes näitab ta, milline raugematu elujõud peitub nendes erakordselt vähenõudlikes ja kannatlikes neljajalgsetes. Põhjamaa veokoerad magavad lumel, kuude ja aastate kaupa söövad nad kuivatatud kala, jukolat. Oma väga tugevate hammastega närivad nad ka kivikõvaks külmunud kala. Pugivad end kõrini täis raskeid jääkülmi kalatükke ja pole häda midagi, on elus ja terved! Need tugevad loomad aitasid kullaotsijail avastada ning asustada Klondike'i[1]. Nendeta ei oleks olnud paljusid teaduslikke avastusi ja polaarlende (lennukikütus toimetati tankimisbaasidesse koerterakenditega). Veokoerteta poleks Amundsen jõudnud lõunapoolusele. Seda tõugu koerad talvituvad ka praegu koos meie polaaruurijatega kauges Antarktises.

Üks põhjamaa alistajaid Georgi Ušakov meenutab: 1926. aasta aprillis määrati ta Kaug-Ida Krai Täitevkomitee volinikuks Wrangeli mere saartele. Koos eskimotest seltsimeestega saabus ta sinna 9. aprillil. Rodgersi[2] lahe ääres toimetati kaldale varustus, püstitati telgid ja tšuktši jaranga. Algas talvitus. Toiduvarud vähenesid kiiresti. Ebausklikud eski-

[1] Loe: klondaik. Jõgi ja maa-ala Kanadas. *Toim.*
[2] Loe: rodžerz.

mod aga keeldusid minemast saare põhjaossa mereloomi küttima — nad kartsid «kurje vaime».

Talvitujaid ähvardas nälg. Ušakov haigestus kopsupõletikku. Hädast aitasid välja koerad. Nõrkusega võideldes sõitis Ušakov koerterakendil saarele küttima, tappis karu, päästis enda ja seltsimehed.

Meie päevil lendavad polaarjoone taga helikopterid ja lennukid, sõidavad mootorsaanid. Koeri nad aga välja tõrjuda ei suuda.

Kirdes on kasutusel niinimetatud paarisrakend, kus koerad seotakse veorihma külge kahekaupa. Euroopa põhjaosas rakendatakse koerad sõiduks piki merekallast ühele joonele lehvikrakendina. Kajur (koerte kutsar) hoiab käes lühikest terava otsaga keppi — ostolit — narta pidurdamiseks ja laiskade koerte ergutamiseks, või pikka peenikest teivast, millega ulatub puudutama juhtkoera.

«Khh-khh-khh!» hüüab kajur Kamtšatkal, toetudes nartal ühele põlvele, et paremini näha.

«Podi-podi-podi!» kuuleme Tšuktšimaal.

Nähtavale ilmub päikeseserv, tšuktšidest kütid ruttavad oma kergete kiirpaatide juurde. Tabasid merihobu või valgevaala, traalisid kalda äärde — ja jällegi, kutsud, olge lahked, viige saak kiiresti koju.

«Ehh-hee-hei!» hüüab meloodiliselt korjakk, kui sõidab koertega talvises tundras. Tema kaeblik monotoonne hääl kostab vaikuses kaugele. Saanijalaste krigin ja koerte hingeldamine põimuvad lihtsa meloodiaga luues tundra ühislaulu ja meeleolu, mis sobib üksluise loodusega. «Ehh-hee-hei! Koerad on mul head, koerad on mul kiired! Nad on nagu tuul, nad on imekerged nagu soojad torpad [1]. Hoolega neelavad nad teed, kuid palju jääb veel läbi sõita . . .»

Tehnika tõrjus nartad magistraalteedelt. Kuid koerad teenivad ikka veel jahimehi, mets- ja mereloomaküttе, maadeuurijaid, karjakasvatajaid, sidetöötajaid.

Tuleme nüüd põhjala avarustest tagasi linna.

Mis koer see seal tänaval oma peremehe kõrval jalutab? Suurekasvuline, pikajalgne, täis väärikust, teravatipuliste merikarpkõrvadega, pika sileda sabaga, tõmbi koonu ja targa rahuliku vaatega? Läigib nagu õlitatud. Sammub tähtsalt, vaatab tähelepanelikult kord ümbrust, kord peremeest.

See on **dogi**, üks kõige suuremaid ja kogukamaid koeri. Ilus koer!

Dogisid on halle (hiirekarva või «helesiniseid»; niisugune oli minu Džerri, keda kirjeldasin raamatus «Minu sõbrad»), tiigrikarva, musti või marmorjaid — musta-valgekirjusid, laigulisi. Esineb ka halli-mustakirjusid, kuid viimasel ajal on niisuguseid hakatud välja praakima, tunnistatud inetuks.

Dogidest räägitakse igasuguseid väljamõeldisi. Mina näiteks olen kuul-

[1] Torpad — loomanahkadest õmmeldud soojad, väga kerged ja praktilised saapad.

nud, et dogi olevat vähekiinduv, ei hoidvat oma peremeest, võivat olla isegi ohtlik. Ja et teda olevat raske dresseerida, täitsa puupea . . .

Ma ei saa nõustuda taoliste mõtteavaldustega ja arvan, et dogi on soliidne, väärikas peni. Oma peremeest dogi hoiab. Iga koer hoiab oma peremeest. Dogi pole teistest halvem. Ja iseloomult on ta tasakaalukas.

Dogi saab suurepäraselt dresseerida, ainult pole vaja kasutada jõudu: tuleb mõjutada veenmisega, hea sõna ja maiustustega. Kuid dogi võib olla ka kuri. Ja veel: ta peab kurja meeles.

Minu Džerri isa Tomi peremees rääkis, et Tom oli erakordselt leplik, kunagi ei teinud ta väiksematele koertele liiga, mis on dogidele iseloomulik. Kuid ükskord hammustas teda väike õuekoer. Nad läksid mööda tänavat, kui äkitselt hüppas värava alt välja väike kuri koeranäss ja lõi — näuhti! — kihvad Tomi ninasse. Nina on koeral kõige hellem koht. Tom raputas solvaja maha, kuid jättis ta meelde.

Tomile meeldis akna all seista ja õue vaadata, korter asus esimesel korrusel. Ühel päeval, kui ta jälle nagu tavaliselt tänavale vaatas, jooksis mööda toosama koerake. Tom, kes kunagi varem polnud aknast välja hüpanud, tegi seda nüüd välkkiirelt ja murdis koera maha.

Kaua imestati, miks ta seda tegi, kuni lõpuks meenus . . .

Dogi on ühelembene. Jajah, nii nagu mõned inimesedki! Teadsin üht dogi, kes ilma peremeheta lipitses su ümber, oli sõbralik ja usaldav, täiesti nagu oma koer. Kui aga tuli peremees, muutus koer järsult, vaatas sind, nagu näeks esimest korda.

Dogid on töökad ja püüdlikud. Hollandis sõidutavad need siledakarvalised koerahiiglased tähtsalt ja pidulikult lapsi väikestes vankrites. Nad saadavad lapsi kooli, sageli ilma emade kaasabita. Väikemees astub mööda tänavat ja hoiab kinni oma suure, tugeva rahuliku sõbra kaelarihmast. Väikeste kaubandusettevõtete omanikud kasutavad dogisid kauba kättetoimetamiseks klientidele.

Niisama siledakarvaline, läikiv, aristokraatselt keigarlik nagu dogi, ainult väiksem ja kiitsakam, teravama koonuga ja ilma sabata on **dobermannpinšer.**

Kui dogi on rahulik ja veidi kohmakas, siis dobermann on osavus ja kiirus ise. Tuline koer! Hea hüppaja, jooksja, jookseb nagu tubli ratsahobune, võib ronida mööda tuletõrjeredelit, mille paljas nägemine nii mõnelegi meist hirmu nahka ajab, hüppab erilise pingutuseta üle aia või kahe, kahe ja poole ning isegi kolme meetri kõrguse barjääri. Rekordhüpe on kolm ja pool meetrit.

Dobermannid on kõrbpiirdega mustad, esineb ka väga ilusaid kõrbpiirdega pruune loomi. Varem tuli ette ka «helesiniseid» — kõrbpiirdega hiirhalle, kuid neid pole juba ammu näha.

Aastat viiskümmend või seitsekümmend tagasi oli dobermannpinšer põhiline jälitus- (või nagu tol ajal nimetati politsei-) koer. Aegapidi tõrjus saksa, seejärel idaeuroopa lambakoer ta välja.

BORDOO DOGI

Inglased kasutasid dobermanne vaenlase kaitsekindlustuste lõhkamiseks. Liitlaste maaletuleku ajal Normandias ründasid koerad hitlerlaste rajatud Atlandi valli. Nad kandsid nagu meiegi koerad seljas lõhkelaengut ja hävitasid vaenlase kindlustusi.

Midagi dobermanni ja dogi vahepealset on **rottweili koer** (rotvailer — *tõlk*). Kuid meil on neid väga vähe. See-eest teist lühikarvaliste, «rafineeritud», puhtlinnalike tõugude esindajat — **bokserit** — kohtame sageli meie tänavatel.

Selle lühikese koonuga tõu lõi inimene kunstlikult. Mõnikord sündis lühikese otsmikuluuga kutsikaid. Nendest aretatigi järk-järgult, kunstliku valiku teel bokser.

Bokser on elav näide sellest, et ilu on suhteline mõiste. Rippuvad silmalaud, kortsuline nägu, «toored» mokad, ilastab (seo kas või pudipõll ette nagu imikule), nohiseb alalõpmata. Kuid see-eest on bokseril tugevad sirged jalad, lihaseline keha ja hästiarenenud lai kumer rind, nagu peab olema igal sportlasel; ta on sihvakas, vetruv, meenutab oma kehaehituselt (kui pea välja arvata) dobermanni, kuid on jässakam, «tuumakam». Bokserid on kiindlikud ja ustavad.

Bernhardiin. On alles suursugune loom! Temas hämmastab kõik: mõõtmed (üks koertemaailma hiiglasi), harukordne taiplikkus, väärikas käitumine ja arukas, peaaegu inimese näoilme. Pea on tal suur, massiivne, karv pehme, tihe ja pikk. Sa võid ta peal pikutada nagu pehmel sulgkotil, tema ei liigutagi, nagu polekski tal raske.

Arvatakse, et selle tõu juured ulatuvad kaugesse minevikku. Bernhardiini sugupuus on ka lühikarvaline assüüria dogi, iidne sõjakoer. Koos sõdalaste ja kaubakaravanidega liikusid nad Kreekasse ja Rooma, kus neid hakati valvekoertena kasutama.

Arvatakse, et nende heasüdamlike võimsate koerte aretajateks olid Alpide elanikud, Sankt Bernhardi kloostri mungad. Kloostri nimetusest ongi tulnud tõu nimetus — bernhardiini koer või lühemalt, tänapäevasemalt — bernhardiin. Klooster asub ligi kahe ja poole kilomeetri kõrgusel mägedes. Kaheksa kuni üheksa kuud aastas on seal talv, lumi. Tuiskude ajal mattuvad lumme kõik mäekurud, teed ja rajad. Igal aastal hukkub mägedes rohkesti inimesi, ja kui ei oleks bernhardiine, oleks ohvreid palju rohkem. Ilma nendeta oleks Sankt Bernhardi mägitee maha jäetud ja ligipääsmatu.

Bernhardiinid otsivad mägedes eksinuid. Iga päev käivad nad kloostrielanike saatel või üksinda läbi kõik ohtlikud mägiteed, uurivad mäekurusid ja lõhestikke. Mida raevukam ja metsikum on lumetorm, seda hoolsamalt tegutsevad koerad. Nad on õppinud halba ilma ette aimama. Tund või paar enne lumetormi hakkavad nad rahutult ringi käima, nagu tundes, et seal tuisu taga, kitsastes mäekurudes vajab juba keegi nende abi. Koerad ei eksi teelt isegi siis, kui ümbrust varjab tihe udu (nüüd varustatakse nad udulaternatega): neid juhib eriskummaline instinkt. Nii teenivad nad inimesi põlvest põlve juba palju aastasadu . . .

Bernhardiin on üks õilsamaid olendeid neljajalgsete maailmas. Kogu oma olemasolu aja, tõu tekkimisest peale, on need koerad päästnud inimesi.

Koertetundja Scheitlin tõstab bernhardiini kõrgemale Soterist, muistse Korintose kangelasest, kõrgemale kõikidest koertest maailmas! «Kõige kuulsam koer,» ütleb ta, «polnud mitte see, kes ajas Korintose piiramise ajal üles akropoli valvurid; mitte Bezerillo, kes kiskus lõhki sadu ihualasti indiaanlasi; mitte Draakon, kes ründas peremehe märguandel nelja röövlit, näris neil kõri läbi ja päästis sel kombel oma peremehe elu; mitte see, kes tõi möldrile teate, et tolle laps kukkus jõkke; mitte see koer, kes hüppas Varssavis sillalt Vislasse, et päästa tillukese tüdruku elu; mitte Aubry[1] koer, kes oleks kuninga juuresolekul peaaegu lõhki kiskunud oma peremehe mõrvari; mitte Cellini koer, kes äratas meistri, kui taheti röövida tema aardeid, — vaid Barry, Sankt Bernhardi kloostri heategev koer! Sa olid kuulus inimesi armastav koer! Sa tundsid kaasa õnnetutele! Sa päästsid rohkem kui nelikümmend inimelu! Kaelas korvike leiva ja magusa elustava joogiga, läksid sa kloostrist lumetormi kätte, et otsida üles lumme mattunud ja laviini alla jäänud inimesi. Kui sa ise ei suutnud neid välja kaevata, ruttasid sa koju, et kutsuda appi mungad labidatega . . . Nagu kaastundlik inimene, oskasid sa vaikides sisendada usaldust enese vastu, muidu poleks ju väike poiss, kelle sa lume alt välja kaapisid, julgenud sulle selga ronida, et sa võiksid ta külalislahkesse kloostrisse viia.

Jõudnud kloostrivärava taha, helistasid sa kella, et oma leid kiiremini lahkete vendade hoolde anda. Vaevalt aga oli kallis kandam su seljast võetud, kui sa uuesti otsingutele ruttasid. Igast kordaläinud päästmisest said sa üha rohkem kogemusi, sa olid üha rohkem rahul, sa väljendasid üha suuremat kaastunnet õnnetute vastu.»

«Kas bernhardiin võib olla valvekoeraks?» küsitakse mõnikord. Aga kas ongi vaja teha temast valvekoera? Ta on ju heasüdamlikkus ise ja täis usaldust inimese vastu. Kuid haruharva esineb ka tigedaid eksemplare, kes arvatavasti on vale kasvatusega ära rikutud. Juhtub sedagi.

«Mosfilmis» ja Gorki-nimelises filmistuudios võis omal ajal sageli kohata hiiglasuurt koera, keda talutas kümneaastane poisike. Bernhardiin Dodon ja tema väike peremees Mitja Nikolajev tegid kaasa filmides «Tavaline ime» ja «Truudus».

«Keda sa, Mitja, mängisid?» küsiti kord poisilt.

«Meie Dodoniga mängime iseennast!» vastas Mitja väärikalt.

Korteris võib bernhardiini pidada, ainult et ta ajab palju karvu. Bernhardiinide õnnetus on see, et vanas eas tabab nende tagakeha halvatus. Seetõttu on nende eluiga küllaltki lühike — 8—9 aastat.

Veel üks eksootiline olend — **buldog.** Seda tõugu meil ei aretata, eeskätt nende kuulsa «surmahaarde» pärast (kui koer haarab millestki kinni,

[1] Loe: obri.

võib ta kokkupigistatud lõugadega mõnikord rippuda küljes mitu minutit). Paljud eksivad, kui arvavad, et see on väärtuslik omadus. «Surmahaarde» pärast ei loeta buldogit teenistuskoeraks. Teenistuskoera haare peab olema välkkiire, et koer võiks üksinda mitme kurjategijaga toime tulla. Ja üldse ei kõlba buldog ühtegi teenistusse, kuigi välismaal on ta küllalt populaarne, leidub isegi tuliseid buldogi poolehoidjaid.

Buldogit kasutati vanasti loomavõitlustel — möödunud aegadel peeti neid Inglismaal. (Siit ka nimetus: *bull-fight* on inglise keeles «härjavõitlus», *dog* — «koer». Niisiis «härjakoer». Ta on ka kangekaelne nagu härg.)

Sageli ei tehta vahet buldogi ja bokseri vahel. Jätame meelde: bokser ei ole buldog ja buldog ei ole bokser. Need on erinevad tõud. Buldog on jässakas, meenutab triikrauda, seisab kõveratel, väljapoole pööratud jalgadel. Bokser on ilusa kehaehitusega, sihvakas, sirgete jalgadega. Teineteise sarnaseks teeb neid lühike koon, kuid ka see on neil erinev: buldogil on see täiesti lapik, «ilma ninata», nagu kokku pressitud.

Asjatundjate arvates on buldog suurepärane, tasakaalukas, rahuliku iseloomuga koer. Buldogit peetakse inglise rahvuskoeraks. Kui Inglise jalgpallikoondis sõitis 1970. aasta maailmameistrivõistlustele Mehhikosse, võttis ta kaasa elusa amuleti, buldog Winstoni. Kuid «talisman» ei aidanud: inglastel ei õnnestunud kaitsta maailmameistritiitlit, mille nad olid võitnud eelmisel tšempionaadil. Räägitakse, et otsustava Inglismaa—Brasiilia matši ajal Winston kohal ei viibinud, ta oli haigestunud ega saanud staadionile sõita. Võib-olla sellepärast inglased kaotasidki?

Tuukerkoer ehk **njuufaundlane.** Newfoundland on saar, kust ta pärineb. Musta-valgekirjut njuufaundlast nimetatakse **landseeriks** inglise kunstniku Edwin Henry Landseeri[1] perekonnanime järgi, kes neid aretas ja maalis.

Vaevalt leidub teist sellist koera, kes oskaks nii hästi ujuda ja kes ärmastaks nii väga vees olla. Paljud rändurid on märkinud, et Newfoundlandi saartele lähenedes on nad sageli näinud ookeanis ujuvaid koeri.

Oma kodumaal aitavad tuukerkoerad kaluritel võrke merest välja tõmmata. Neid peetakse laevadel ja sadamates. Nad päästavad uppujaid. Pärimuse järgi olevat Napoleon Bonaparte Elba saarelt vangistusest põgenedes komistanud teda suurele maale toimetada tahtva laeva trepil ja kukkunud vette. Napoleon ei osanud ujuda. Laevakapteni njuufaundlane hüpanud vette ja tõmmanud ta välja.

On teada, et njuufaundlast pidas tuntud inglise luuletaja Byron[2]. Tema mõisa pargis seisab tänaseni koera haual ilus mälestussammas, mille värssepitaafi on kirjutanud Byron.

---

[1] Loe: länsiir.
[2] Loe: bairon.

Mõnda aega kasutati njuufaundlasi Pariisi politseis, nad on teeninud ka piirivalvekoertena. Viimasel ajal on neid hakatud kasutama mägedes päästeteenistuses.

Ta on ilus, pika lainja karvaga, heasüdamlik ja leplik koer nagu «töömees» bernhardiingi. Ka väliselt sarnanevad nad teineteisega.

Nüüd aga vahvast terjerite suguvõsast.

Terra tähendab ladina keeles «maa». Kõik terjerid on suurepärased mullakaapijad. Paljusid neist kasutatakse maa-aluseks jahipidamiseks: urgudes elutsevate rebaste ja mäkrade tabamiseks.

Terjer on tervet rühma väga erinevaid, kuid samal ajal väga sarnanevaid koeri ühendav üldnimi.

Airdeil-terjer on terjeritest kõige suurem. Kuulub teenistuskoerte hulka. Ka iseloomult on ta kõige rahulikum, asjata ei haugu. Airdeil on kuldpunane, roostekarva, seljal tume «sadul»; karv on hästi karm, «traatkarv», karval on eriline omadus: see on ühele poole painutatud, «murtud». Omapärase ilme annavad koerale ka habe ja vuntsid. Airdeil-terjeril on palju austajaid.

Suuruselt järgmine on kuldpunane **iiri terjer**, ta on teenistus- ja jahikoer. Veel väiksem on **foksterjer**, «rebasekoer». See on juba jahikoer. Julge poiss: ennast pole ollagi, kuid ronib rebase- või mägraurgu, võitleb seal elu ja surma peale ning väljub alati võitjana. Foksterjereid on karmi- ja lühikarvalisi. Esimestel on habe nagu airdeil-terjeril. Teised on siledad, pika terava koonuga. Saba on mõlemal tõlbistatud, nagu jupp.

Võib veel nimetada skotšterjerit (šoti terjer, püstiste kõrvadega «must kuradike»), skaiterjerit, silihäm-terjerit, bedlington-terjerit ja teisi. Kõik nad on toa- ehk ilukoerad, kuigi ka neil on jahikoerte eeldusi.

Nende tõugude nimetused on sageli seotud kohanimedega. Ingliskeelne Airedale tähendab sõnasõnalises tõlkes «Aire'i jõe org», Scotch — šoti, silihäm-terjer sai oma nime Sealyhami küla järgi.

Pean ütlema, et see, kes on pidanud airdeili, jääb elu lõpuni sellele truuks, kes võtab foksi, on igaveseks «foksist». Muide, igal tõul on oma austajad ja hindajad, oma poolehoidjad.

Mul on olnud võimalus pidada nii üht kui teist. Ütlen, et korteris on airdeil-terjerit väga mugav pidada. See-eest foks . . . temaga juba igav ei hakka! Kõik foksid on lõbusad ja parajad riiukuked. Kujutage ette tema röömu: kui perenaist kodus polnud, hüppas ta tualettlauale ja näris puruks puudritoosi. Ise üleni valge. Ja terves majas kõik üleni valge nagu veskis. Seesama foksike võib aga kolm tundi järjest liikumatult uru ees passida, on kadestamisväärselt kannatlik ja järjekindel.

«Küll mulle meeldivad foksterjerid! Kuid räägitakse, et nad on väga pöörased . . .» kirjutas mulle üks tütarlaps.

Pöörased . . . Ma ei tea teist koera, keda võiks foksterjeriga meeletuses, tülinorimises, väsimatuses ja kartmatuses võrrelda. Samal ajal võib foksterjer täie andumusega oma peremeest teenida.

Foksterjer on suurepärane rotipüüdja. Ta ei ütle ära ka hiirtest. Minu sõbral on foks Fotii. Tuleb koju. Lõuad krampis. Ukse juures kontrollitakse: tee suu lahti! Nojah, muidugi: hiir! Sabast kinni ja prügikasti. Kui palju ta sel kombel hiiri koju tassis, seda ei oska kohe öeldagi!

Vaat on alles parandamatu koer! Tasub kassil või kanal vaid nägu näidata, kohe juppsaba püsti ja tulistvalu taga ajama. Mitte millegagi teda enam kinni ei pea.

Ta kägistab tuhkruid ja toob ära pardi. Erakordselt hasartne! Jahist kaasakistult võib isegi hukkuda. Oli kord niisugune lugu: foks ujus haavatud pardi järel üle kiirevoolulise laia jõe, et tuua saak peremehele. Kuid tagasiteel ütles jõud üles ja koerake uppus.

Visadust jätkub foksil kuhjaga. Kord püüti foksterjer kinni ja pisteti puuri. Kus sa sellega! Ta murdis oma hambad, kuid vabaks sai. Kui suur ta siis ära ei ole. Kassisuurune! Foksikest võib erilise vaevata õpetada seljakotti pugema ja seal reisi ajal vagusi istuma.

Huvipakkuv on foksterjeri iseloom. «Ta on nagu teie oma, kuid samal ajal on ta ise omaette,» kirjeldas teda üks asjaarmastaja. Arvatavasti selle ustavuse ja iseseisvuse pärast on foksterjerist tekkinud ettekujutus kui ühest väga omapärasest olevusest. Võib kinnitada, et teist taolist koera ei ole. «Huvitavad koerad» — kui palju kordi olen juhtunud kuulma neid sõnu.

Inglise kirjanik Jerome K. Jerome[1] kirjeldab oma teoses «Kolm meest paadis (koerast rääkimata)» foksterjer Montmorencyt ja tema tegusid järgmiselt: «Vaadake Montmorencyt — ja teile näib, et see on ingel, kes mingitel inimeste eest varjatud põhjustel on maa peale saadetud väikese foksterjeri kujul. Montmorency vaatab teid niisugusel ilmel, nagu tahaks öelda: «Oh, kui rikutud on see maailm ja kuidas ma tahaksin seda paremaks ja õilsamaks teha.» Tema ilme kutsub vanade jumalakartlike daamide ja džentelmenide silmis esile pisarad.

Kui Montmorency tuli minu ülalpidamisele, ei võinud ma arvatagi, et mul õnnestub teda kaua enda juures pidada. Ma istusin, vaatasin teda (tema aga istus vaibakesel kamina ees ja vaatas mind) ja mõtlesin: see koer kaua ei ela. Ta sõidutatakse kaarikul taevasse — vaat, mis temaga juhtub. Kui ma aga maksin kinni tosina Montmorency poolt lõhkikistud tibusid, kui ma tirisin ta, lõriseva ja rabeleva, välja saja neljateistkümnendast tänavakaklusest; kui mulle näidati lõpnud kassi, kelle oli toonud vihast lõkendav naisolevus, kes sõimas mind mõrvariks; kui naaber kaebas mu kohtusse sellepärast, et pean vabaduses metsikut koera, kelle tõttu ta oli külmal ööl pidanud oma isiklikus puukuuris üle kahe tunni istuma, ilma et oleks julgenud nina uksest välja pista; kui ma kõige lõpuks sain teada, et minu aednik oli võitnud kolmkümmend šillingit ennustamise eest, kui mitu rotti tapab Montmorency teatud aja jooksul, mõtlesin ma, et võib-olla jäetakse ta veel mõneks ajaks siia maamunale elama.

[1] Loe: džeroum.

Lonkida hobusetallide läheduses, koguda enda ümber kõige parandamatumaid koeri, keda üldse linna peal leiduda võib, ja triivida pidulikult nende eesotsas majalobudike suunas, valmistudes kaklusteks teiste parandamatute koertega — vaat seda peab Montmorency «eluks». Montmorency eluideaal seisab selles, et kõigil jalus olla ja oma aadressil sõimu kuulata. Peaasi, end kuhugi sisse pressida, kus tema kohalolek on eriti ebasoovitav, kõiki tüüdata, viia inimesed hullumeelsuse äärele ja sundida neid talle igasuguseid esemeid vastu pead loopima — vaat siis tunneb ta, et on aja kasulikult mööda saatnud.

... Niisugune koer ei vaja ässitamist. Teda tõukab kõigile neile koeruste kaasasündinud instinkt.

Meeletu uljus teebki selle loomakese südamelähedaseks. Kui autorataste all hukkus minu Antoška, ei tahtnud keegi meie majas kuuldagi, et võtaksime õige mõne teist tõugu koera: ainult foks pidi see olema! Ainult see pisike armas põrguline!

Väga meeldiv on minu arust ka **šoti terjer,** väike skotš, pigimust ainsagi heledama täpikeseta, silmad nagu söed, niisugune madal, kuid terane ja jonnakas: saab, mida tahab! Üldiselt on ta meeldiv ja sõbralik. Kui on aga halvas tujus või on tal mingid isiklikud asjad ajada, ära siis parem teda puutu — näitab hambaid! Ühesõnaga — terjer. Kõik nad on niisugused, välja arvatud ehk airdeil-terjer.

Mõni sõna **mustast terjerist.** Kõik terjerid on välismaise päritoluga. Must terjer aga aretati meie maal mitme tõu ristamise teel. Saadi suurest airdeil-terjerist suurem ja mitte kellegi teisega sarnanev koer: umbusklik, kuri, hea valvur. Karv on tal karm, läikiv, veidi hallikas. Iseloom — riiakas. Kuid muidu huvitav koer.

Aga kes on see piklik madal koerake kõveratel, nagu liigestest murtud jalgadel, sibab küljelt küljele kõikudes ja vehib reipalt sabaraoga? Kes ta on? **Taks.** Muidugi, tema see ongi.

Inglased kutsuvad taksi «viinerkoeraks». Lvovis kuulsin ütlust: «Takse müüakse meil meetriga.» Tõepoolest, taksi luues unustas loodus talle kolmanda jalapaari alla panna: koerakese kõht lohiseb peaaegu mööda maad. Muide, ühel heal taksikoeral on kõhujoon rinnajoonest kõrgemal.

Oma lühikestel jalgadel tunneb ta end ülihästi. Kui pererahvas taksi ära hellitab, muutub koer majas despoodiks. Tõused teisiti üles, kui tavaliselt — haugub, istud teisiti — jälle haugub. Paned teise mütsi pähe — haugub, hüppab üles ja püüab mütsi peast tõmmata.

Ülitark lojus. Tunneb iga eset, harjub korda pidama.

Taksikutsikas toodi heasse perekonda. Esimesed kolm päeva oli ta vaikne, siis hakkas kõike oma tahtmist mööda seadma.

Taksikasvatajate sektsioonist tuldi kontrollima, kuidas kutsikal läheb.

«Ta teil na kõhnavõitu.»

Perenaine punastas:

«Suppi ta ei söö, hommikuti joob kohvi, sööb lehesaia, armastab salateid.»

Nii hellitatigi koer ära.

Rindel leiti surmasaanud Saksa ohvitseri taks. Ta istus muldonnis padjal. Ümberringi paugub ja müriseb, lõhkevad pommid, variseb muld, aga padjal istub koer. Ei tule ära kah! Toodi koos padjaga.

Öeldi koerale:

«Anna käppa!»

Ei saa aru.

Üksikord aga hakati prantsuse keelt rääkima. Koerake elavnes kohe. Mida ka ei kästud, kõike tegi. Palun! Saksa keeles — palun!

Taksi hindavad kõrgelt jahimehed, ja üldse on ta üks maailma armastatumaid toakoeri. Ta on väga kiindlik, ustav ja allub kergesti dressuurile.

Taks on nagu foksterjergi urukoer. Jahil on ta niisama hasartne. Tuntud naturalist Brehm ütleb: «Taks vaimustub erakordselt metsloomajahist ja ronib kõige koledamasse padrikusse; tänu suurepärasele haistmisele leiab ta looma kiiresti ja samas unustab kõik muu maailmas... Tundide kaupa jälitab ta ülesehmatatud jänest, kaabib lõpmatuseni küülikuurus, jookseb väsimatult metskitse järel, arvestamata aega ja ruumi. Väsinuna heidab ta puhkama, seejärel aga alustab jahti uuesti. Seetõttu sobib taks peamiselt selleks, et ajada urgudest välja maa all elutsevaid loomi.»

Brehm rõhutab, et «vaatamata oma väikesele kasvule on taksid väga tugevad ja ebatavaliselt vaprad loomad». Tõsi küll, edasi räägib ta nendest ka järgmist: «Taksid on targad, taiplikud, oma peremehele ustavad, neil on meeldiv, lõbus iseloom, nad on väga valvsad, ei lase end võõral ära meelitada, kuid kahjuks on nad kavalad ja kelmid, vanana aga muutuvad morniks, pole millegagi rahul, püüavad hammustada ja on sageli isegi salakavalad.»

Suure rühma ilusaid ja tarku koeri moodustavad jahimehe vanad sõbrad **hagijad** (neid on mitu tõugu) ja **linnukoerad** — **setterid, pointerid, lühi-** ja **karmikarvalised saksa linnukoerad, spanjelid** (pika-, lühi- ja karmikarvalised). Kõik need tõud aretas inimene suure töö tulemusena, nad eksisteerivad ammu. Küttimine ju toitis kunagi inimest ja koerad olid peamised toiduhankijad.

Kui palju vaeva nõudis inimeselt õpetada koera «stoikat» tegema, see tähendab õpetada koer pärast metsloomа või -linnu leidmist peatuma ja hääletult seisma, kuni jahimees saab aru, et saak on lähedal, ja seab end laskevalmis. Inimene õpetas koerale ka lastud saagi kättetoomist.

Kuid tahaksin teid hoiatada liigse jahikire eest. Inimesi sünnib maakerale üha rohkem, püsse on üleliia palju. Looduse taastumisvõime ja loodusrikkused ei suurene ega jää isegi muutumatuks, vaid vähenevad. Kui palju on maha saetud metsa, kui palju hävitatud loomi ja linde! Siin ohal oleks kohane meenutada Tšehhovi sõnu: «Aeg, mil inimesed ei hakka enam üksteist ja loomi tapma, saabub varem või hiljem.»

Paljud jahikoerad — spanjelid, taksid, foksterjerid — ei käi ammu enam jahil ja tunnevad end ülihästi. Uskuge, see ei sega karvavõrdki neil, kes on loomadesse kiindunud, pidada lugu oma sõnatutest neljajalgsetest sõpradest. Ja kui juba seada endale koerakasvatamisel mingi praktiline eesmärk, siis on palju austavam ülesanne ette valmistada hea koer teenistuseks Nõukogude armees või piiril.

Nii setter kui ka spanjel (muide, nad on omavahel sugulased) on sõbralikud ja heasüdamlikud koerad, nende pidamine valmistab lausa rõõmu. Te tunnete seda kohe, kui tõmbate käega üle looma selja. Millise pilguga ta teid vaatab! Silmad on tal targad, ustavad, karv pehme, muudkui silita. Tõsijutt! Proovige ise!

Setterid liigitatakse: **iiri** — punane, **gordoni** — must kõrbpiirdega ja **inglise** — valge-mustatäpiline **setter**. Välismaal kasvatatakse mitut liiki spanjeleid, meil on levinud hallid ja mustad. Kõrvad on spanjelil nii pikad, et kui koer sööb, tuleb need paelaga kokku köita, muidu solistavad kausis. Pehme iseloomu, leplikkuse ja mingi erilise läbisaamisoskuse poolest meenutab spanjel kassi. Temaga pole iial tüli!

Veidi harvemini kohtame nüüd **hagijaid,** kuigi ka praegu moodustavad nad kõige rohkearvulisema jahikoerte rühma (peaaegu pooled). NSV Liidus aretatakse **vene, vene laigulisi** ja **eesti hagijaid.**

Varematel aegadel olid hagijad, «kilkajad», suuremas aus. Neid peeti mitmepealiste karjadena, ning kui uskuda kirglikku koerasõpra ja kirjameest A. Ventseslavskit, artikli «Ajujahist» (1846) autorit, ei hinnatud neid mitte ainult jahivõimete, vaid ka oskuslikult valitud häälte järgi «... et vaimustada jahimehe südant oma harmoonilise ja meeliköitva muusikaga».

Meie koduмaise koerakasvatuse uhkuseks on ammustest aegadest olnud lainjakarvaline **vene hurt** (barsoi). On olemas veel **inglise** ja **afganistani hurdad**. Barsoi annab neile kõigile silmad ette.

Peeter Esimese ajal anti välja spetsiaalne ukaas, mis keelas nende koerte müümise välismaale. Seaduse vastu eksijaid ähvardas surmanuhtlus. Erand tehti ainult tsaarile.

Hurt on väga efektne koer. Koerailu hindajad peavad vene hurta kõige ilusamaks koeraks maailmas. Vaadake, kuidas ta kõnnib, kuidas liigub, ta on nagu korralikult kokkupandud mehhanism, selg nagu vedru: kord tõmbub kokku, kord sirutub. Hurdakoer on kitsas, kõrge, pikk, külgedelt nagu kokku litsutud (justkui kiire miinilaev). Ta ei jookse, vaid lausa lendab. Kaks-kolm hüpet, ja lagendik on ületatud. Tema jõud vastab kasvule (barsoi on üks kõrgemakasvulisi koeri!): sidukond hurta, tavaliselt on neid kolm, jõuab hundile järele, haarab tast kinni ega lase enam lahti. Hobusel kappab kohale jahimees ja tapab hundi pussiga — hurtadega küttival jahimehel püssi ei ole — või lükkab hundi lõugade vahele kaika ja seob ta lõualuud rihmaga kokku. See jaht on hasartne ja tuline. Siin on kihutamist, jälitamist, metsikuid hõikeid ja kilkeid. Nii oli kord. Nüüd enam taolist jahti ei näe.

Hurti nimetati mõisakoerteks. Neid pidasid ja aretasid jahi eesmärgil mõisnikud.

Mõned aastad tagasi hakati otsima hurdakoeri mängufilmi «Sõda ja rahu» jaoks. Neid hangiti asjaarmastajatelt, Moskva jahimeeste seltsi liikmetelt. Suurivaevu saadi umbes kaksteist-viisteist koera. Kuid hunti polnud nad isegi unes näinud, rääkimata jahilkäimisest, nad olid truualamlikult linnakorterites istunud, ja kui nende nina all hunt lahti lasti, panid nad tolle eest jooksu.

Suurepäraseid vene hurti võib näha mängufilmis «Anna Karenina» episoodis, kus vürstinna Betsy jalutab koerte saatel pargis.

On harjutud arvama, et hurt ei kiindu inimesesse ega ole võimeline oma kiindumust aktiivselt väljendama, et ta ei hiilga arukusega. Selle arvamuse lükkas otsustavalt ümber hurt Kumaik.

Kirgiisia kõrgmäestikus asuva «Berdiki» kolhoosi vana karjus Osmon Kudabajev läks otsima karjast hälbinud lambaid. Ta komistas vastu kivi ja lükkas selle mäeveerult alla. Kukkudes põhjustas kivi lumevarisemise. Laviin pühkis Osmon Kudabajevi kuristikku ja mattis enda alla.

Hädaohtu aimas Kumaik. Ta jooksis karja juurde, ajas valjusti haukudes karjused üles ja juhtis nad sinna, kus laviin oli peatunud. Koer näitas täpselt kätte koha, kus kolme meetri paksuse lumekihi all lamas tema sõber. Kudabajev kaevati lume alt välja, ta oli veel elus.

Kumaik esindab kuulsaid **kirgiisi hurdakoeri — taigaane.** Need koerad on mägiküttide asendamatud abilised.

Kõrgelt hinnatakse ka idamaade hurti.

Meie päevil kütivad tuhanded Põhja-Kaukaasia, Kuibõševi, Orenburgi, Volgogradi, Tambovi ja teiste oblastite stepialade kolhoosnikud hurtade abil jäneseid ja rebaseid. Kasahhi, Turkmeeni, Usbeki ja Tadžiki NSV-s on kohalik hurt — tazõ, Kirgiisias — taigaan.

Rahvusvahelisel näitusel Brnos 1966. aastal tunnistati näituse võitjaks afganistani hurt Kleopatra-Šeherezade, kelle karvad olid pealael nagu mõnel moedaamil hoolikalt lahku kammitud. Hurt sai iluduskuningannaks!

Kuna ulukite arv kahaneb, jahikired aga on jäänud endisteks, korraldatakse mõnedes maades hurtade kiirusvõistlusi. Inglismaal peetakse taolisi võistlusi juba väga ammu.

Varematel aegadel võistlesid koerad kiiruses, ajades taga elusat jänest. Nüüd jooksevad nad jänest kujutava mehaanilise mänguasja järel. Kahju, et selle spordivõistlusega kaasneb ebaterve hasart: mängitakse raha peale, sõlmitakse kihlvedusid, milline koer on kiirem, võidetakse ja kaotatakse suuri rahasummasid, löövad lõkkele ahnus ja kadedus.

Inglased ja sakslased on arvamusel, et hurdakoeri võivad pidada ainult need, kellel on hobune. Ratsaniku saatmiseks. (*Begleitehund* (saksa k.) — saatev koer; muide, selleks ei pea olema alati hurt; võib olla mis tahes teenistuskoer.) Nõukogude jahimeeste kogemused näitavad, et see ei pea tingimata nii olema. Hurdakoeri õpetatakse jäneseid peremehele kätte

tooma. Viimastel aastatel on tõusnud huvi hurtade vastu ja tõenäoliselt aitab see kaasa tõu taassünnile.

Lõpuks väikestest ilukoertest.

Neid on kümneid tõuge, sadu erinevaid koeranähvitsaid. Paljusid pole me kunagi näinud ja ega vist näegi. Igas maailmajaos aretatakse oma ilukoeri. Näiteks **aafrika paljas koerake.** Kas olete teda kunagi näinud? Või mehhiko **chihuahua**[1]. Neid kaht koerakest nägin esmakordselt oma tuttavate juures: sõbrad olid neile Mehhikost toonud. Meil on need loomakesed haruldased, seal aga päris tavalised, nagu meil laikad või lambakoerad.

Mõningaid ilukoeri ma juba nimetasin, kui rääkisin terjeritest. Kõige armastatum ilukoer on nähtavasti **kääbuspuudel.** Ta on maailmas kõige rohkem levinud. Levinud on ka **bolonka, levrett, kääbuspinšer, pekingi lossikoer, tiibeti (lhasa) terjer, toiterjer, jaapani šin, špits.** Mõned neist tõugudest on igivanad.

Näiteks on teada, et pekingi koerakesed («lõvikoerad») sattusid Euroopasse suhteliselt hiljuti, möödunud sajandi lõpul. Seni olid nad olnud Hiina keisrite isiklikuks omandiks, neid aretati ainult keisrilossis Pekingis, ning seda, kellele oleks tulnud pähe neid sealt välja viia, ähvardas surmanuhtlus.

Ärge suhtuge toakoertesse nagu mänguasjadesse.

Valge bolonka Ljaletška omanik, piirivalve alampolkovnik jutustas, kuidas ta oli puhkusel Volga ääres ja läks suplema.

«Ljalka!» hüüdis ta veest. Koerake kuulis ja hüppas hopsti! kaldalt vette. Varem polnud ta kunagi ujunud. Peremees pidi hämmastusest vee alla vajuma. Nad ujusid teineteisele vastu, rõõmsad mõlemad, et kokku said. Koeraklutt ruttas ju peremeest päästma! Ise vaevalt labakinda suurune!

Neid tillukesi loomakesi hüütakse ka uksekelladeks. Täiesti õigustatult. Ljaletška pidas truult «uksekella» ametit.

«Neli meest oleme tema kaasabil miilitsasse toimetanud,» ütles alampolkovnik. «Kord jäi joodik meie ukse taha magama, kohe teatas sellest Ljaletška. Ükskord murti meie keldrisse sisse, koer kuulis seda viiendalt korruselt.»

Prantsuse bolonka on hästi valge nagu lumehelbeke! Ta on kiindlik ja sõbralik. Ta on teie vari. Ta ei suuda ilma teieta elada. Ta ei lähe ilma teieta jalutama, keerleb jalus, ei astu sammukestki eemale. Kuid iseloomu tal jätkub.

Peremees käsib: «Mine toast välja!»

Ta kuulab sõna küll, kuid vaatab tagasi ja uriseb.

«Puhta hingega nõbininad» — nii pealkirjastas üks autor raamatu ilukoertest. Võib arvata, et tal on õigus, kui ta niiviisi nende «moraali» ise-

[1] Loe: tšiuaua.

loomustab. Mis puutub aga nõbininadesse . . . Jaapani šinil näiteks võib toppida sõrme nina ja kulmude vahele, niisugune tõntsnina on tal.

Nende koerakeste seas on tõelisi liliputte, «koolibrikoerakesi». Leningradlase Antonina Šaveri kääbuspinšer Kapelka kaalus kolmekuuselt 340 grammi. Tõeline «kapelka»[1]! Kuid Kapelka oskas ka vihastada, hammustada, haukuda ja uriseda. Kapelka mahub veinipokaali, seal on tal ruumi küll. Egas asjata neid loomakesi «pitsklaasikoerteks» hüüta!

Liliputkoerte absoluutseks tšempioniks tunnistati viimasel näitusel Inglismaal koerake, kelle oli kasvatanud Verne[2] Birminghamist[3]. Tšempion mahtus ülihästi rahakotti. Kuid ka see tšempion ei ole kõige absoluutsem, kui rääkida mõõtmetest ja kaalust. Inglannale Joyce Walkerile[4] kuuluv kääbuspuudel on 7,5 sentimeetrit kõrge, veidi suurem telefonikettast. Ühele prantslannale kuuluv miniatuurne mehhiko koerake mahtus vabalt teetassi. Tema igapäevaseks ratsiooniks oli viiskümmend grammi liha ja lusikatäis vett. Tõenäoliselt ongi need kõige tillemad koerad maailmas.

Kui lähemalt tutvuda ilukoerakestega, tuleb tahes-tahtmata imestada: kui palju on neid aretatud! Mis tahes maitse ja «fassongi» järgi!

Viimastel aastatel on ilukoerte kasvatus meie maal samuti märgatavalt hoogustunud. Inimeste huvid ja nõuded on muutunud mitmekesisemaks. Igaüks ei saa suurekasvulist koera pidada, kuid ustavat olendit, niisugust lõbusat loomakest tahaks endale küll. Siin aitavad hädast välja ilukoerad. Suurt ruumi ega palju toitu pole neile vaja. Pole vaja raisata aega õppeplatsil käimiseks.

Muide, Krasnodari kraist teatati: Sotšis on teenistus- ja ilukoerad ühiselt ALMAVÜ klubis arvel. Leidus entusiaste, kes hakkasid oma koerakübemetele ülddressuuri tegema. Loomakesed töötavad ülihästi, ainult barjäärid on neil hulga madalamad.

Kuid ma oleksin äärepealt **puudli** ära unustanud.

Väga armas koer! Kas mäletate, kuidas Maršakil oli:

Kord eideke pesi palis suures
ja puudel seisis sealsamas juures.
Siis eideke väsis, läks tuppa ja lesis,
kuid puudel ta pesu edasi pesi.

See on muidugi kirjaniku fantaasia. Puudel ei pese pesu. Kuid ta teeb kõikvõimalikke trikke. Harukordselt taiplik koer. Mis aga peamine — ta kuulub jäägitult sulle. Sõbralikkus ja teenistusvalmidus on puudli iseloomulikumad jooned.

---

[1] капелька — tilgake. *Tõlk.*
[2] Loe: vern.
[3] Loe: böö(r)mingam.
[4] Loe: džois uoker.

Puudleid pügatakse näiteks lõvilakalisteks, kuid «šnitte» on palju. Pügatud puudel meenutab mõnikord Alexandre Dumas' romaanide kangelasi musketäre. Varrukatel pitsmansetid, kaela ümber vahutaoline žaboo, jalas madalad, alt laienevate käänistega ratsasaapad.

Kääbuspuudlid on pisikesed, bolonkasuurused. Esineb ka keskmist kasvu puudleid. Tavaline, kõige rohkem levinud puudel on laikasuurune, valge või must, pika, kiiresti kasvava lainja (keerits-) karvaga. Sümpaatset arukat puudlit, kellele oli õpetatud igasuguseid trikke, kirjeldas Aleksandr Kuprin jutustuses «Valge puudel» (Arto, Artoška, mäletate?).

Oma vaimustuse väljendamiseks suure talendi üle kinkis Inglismaa kuninganna meie tuntud baleriinile Galina Ulanovale Suure Teatri külalisesinemiste ajal lillekimbu sisse peidetud puhastverd kääbuspuudli.

Niisiis kordame. Lambakoer, airdeil-terjer, dogi, bokser, rotvailer, bernhardiin, dobermannpinšer, suurekasvuline puudel — need on teenistuskoerad. Nimetatud tõugu kutsikate saamiseks tuleb minna ALMAVÜ teenistuskoerte kasvatajate klubisse.

Jahikoerad — setter, pointer, spanjel, foksterjer, taks, laikad, hagijad, hurdad — on jahimeeste seltsi valduses. Pöörduge sinna.

Ilukoeri aretavad ilukoerte kasvatajate sektsioonid jahimeeste seltside juures.

KES ON SIISKI KÕIGE PAREM?

Sellele küsimusele on raske vastata. Igaüks tahab ju ilmtingimata «kõige paremat» koera. Mitte lihtsalt head, vaid just ainult parimat!

Kui te olete kindlalt otsustanud võtta toakoera, siis kelle nimelt? Neid on nii palju ja nad on nii erinevad.

Küsida, milline tõug on parem, on niisama mõttetu, nagu näiteks püüda selgitada, milline lill on ilusam, kas tulp või roos. Igaühel oma ilu, igal tõul oma võlu.

Keegi ütles, et enne kui soovitada, milline koer valida, tuleb vaadata tulevast omanikku. Kas ta sobib üldse koerakasvatajaks?

Õigesti teevad need lapsed, kes nõu küsides teatavad, millistes tingimustes hakkab koer elama: kas korteris või õues, ühis- või ühe perekonna korteris, mitmendal korrusel.

Ära laikat korterisse võta: rikud koera ära. Hakkab karva ajama, võtab n.-ö. «riidest lahti», muutub tavaliseks krantsiks. See on, muide, kõigi kinnistes ruumides peetavate «hästiriietatud» tõugude häda.

Foks? Täitsa mugav: sõidate maale või metsa — pistate seljakotti. Mitte mingisuguseid sekeldusi elektrirongis, üldse reisil olles. Jahimehed teevadki sageli nii: pakivad ta kotti, ainult peanupp jääb välja, ja võtavad

selga. Penike istub vakka, ainult silmad keerlevad peas — muidugi kui talle see kotisistumine selgeks õpetada! Foks ei löö ka hädaohu korral araks, tuleb appi, kuigi ise on väike nagu põialpoiss.

Kõiki lühikarvalisi — dobermannpinšerit, bokserit ja dogi — on korteris mugav pidada, sest nemad ei aja peaaegu üldse karvu. Sedasama võib ütelda ka airdeili kohta. Tõsi küll, kaks korda aastas tuleb airdeili kitkuda ja pärast seda pesta. Airdeil on meeldiv ka oma lepliku iseloomu poolest, liigset tüli temast pole.

Kui tahate, võtke lambakoer! Teenistuskoerte kasvatajate klubid on huvitatud, et oleks rohkem lambakoeri.

Lühidalt — valik oleneb teie maitsest ja iseloomust. Õige hooldamise puhul võib pidada mis tahes tõugu koera.

Andrei Štšipanov Sverdlovskist kirjutas: «Isa ütleb, et viiendal korrusel on võimatu koera pidada, sest teda ei saa õpetada õigel ajal välja küsima. Raskusi on meil veel ühes küsimuses. Kui ma käin koolis teises vahetuses (vahetus muutub meil kord õppeaasta jooksul), kujuneb nii, et kella 2-st kuni kella 5-ni pole meil kedagi kodus . . .»

Arvan, et viies korrus ei ole takistuseks. Öeldakse ju, et kes püüab kõigest väest, saab üle igast mäest. Kui tahtmist on, viid koera jalutama mitte viiendalt, vaid ka kümnendalt korruselt! Raske on esimestel kuudel, kui kutsikas on väike. Võib juhtuda, et ta ei jõua enam kannatada, kükitab trepiastmele ja teeb oma asjad poolel teel. Muidugi tuleb see ilusasti ära koristada, et majaelanikke mitte pahandada.

Tõsisem on lugu, kui kutsikas jääb kauaks üksi. Täiskasvanud koerale on üksijäämine ja kodu valvamine tavaline asi, võib öelda, et «elukutse», kutsikas aga . . . on ju alles tita!

«Tere, kallis Rjabinin, B.! Istun maha ja hakkan teile kirja kirjutama. Minust on saanud äge koerasõber. Meie sugulastel on hea lambakoer. Tal tulevad varsti pojad. Mina tahan võtta sealt ühe kutsika. Aga ma ei tea, missugune võtta. Meil Volšankal peetakse vähe lambakoeri, klubi meil samuti pole, kuid mina tahan [illegible]dale head koera. Ma õpin kuuendas klassis, varsti saan 14-aastaseks, nii et arvan, et võin hakata koera kasvatama. Kui aega saate, visake mõned read. Sinjavini Saša.»

Tõepoolest, milline kutsikas pesakonnast valida? Seda küsivad paljud.

Te tulete kutsikale järele. Juba trepikojas kuulete koera haukumist: koeraema võtab vastu külalisi. Sisenete. Näe, seal nurgas nad ongi. Koeraema vaatab teid kurjalt. Ärgu tulgu teil mõttesse kätt sirutada! Koer tuleb kõrvaltuppa kinni panna, kus ta korraldab meeldejääva kontserdi — ulub, kraabib ja haugub, nii et terve maja kajab. Nüüd võib kutsikatele lähemale minna. Mõnes peres ei lubata kutsikaid puutuda: nad on veel nii nõrgukesed! Kuid ainult vaatamisega on kutsikat raske valida, teda peab kas või veidi aegagi käte vahel hoidma. Küll oled sa üks armas olevus! Ja satutegi segadusse. Igaüks satuks segadusse. Viis või kuus (on ka rohkem) ringirähklevat mütakat, ja kõik ühtemoodi. Noh, võib-olla on ühel

laiguke veidi kõrgemal, teisel madalamal, üks on tsipake heledam, teine tumedam . . . Milline valida?

Tavaliselt valitakse paksem ja kopsakam. Tunnistan, et ka mina valisin alati nii. Kuid paljud koerapidajad peavad kinni teisest tavast: nad püüavad valida kõige energilisema ja liikuvama. Panevad alustassi maha ja ootavad: kes jõuab kõige enne kohale ja hakkab ahnelt, teistest kiiremini sööma. Ja kui ta ongi praegu teistest väiksem, küll ta hiljem järele kasvab.

Ärge võtke igerikku, nõrka kutsikat. Kuigi pean märkima, et tean mitut perekonda, kus nõrgast ja rahhiitilisest kutsikast kasvatati hea, terve ja tugev koer. Ja vastupidi. Palju, väga palju oleneb koera hooldamisest.

Kutsikat aitab teil pesakonnast valida teenistus- või jahikoerte kasvatajate klubi esindaja. Või veel parem — mõni tuttav, kes koeri tunneb.

Kontrollige kutsika vanemate tõutunnistusi. Parimaid kutsikaid annavad heast sugupuust tõuloomad, kes on saanud näitustel ja dressuurikatsetel kõrgeid hindeid. Kui saite emaskoera omaniku aadressi klubist, ei tohiks mingeid arusaamatusi olla: kõik on selge juba enne kutsika kättesaamist.

«. . . ma tahan endale setterit. Kui saate, palun vastake:

1. Kas võib pidada setterit, ta on ju jahikoer, kuid jahile ma ei lähe? Võib-olla ma rikun sellega koera ära? 2. Kelle ma peaksin võtma: kas isase või emase koera? Ongi vist kõik. Ma palun väga mulle vastata. Tervitustega Sveta Zahharova.»

Jällegi oluline küsimus, isegi kaks küsimust korraga.

Kahju muidugi, kui jahikoer istub kodus. Kui ta aga saab küllaldaselt jalutada, palju mängida ja joosta, siis ei juhtu temaga midagi halba. Aga kes valida, kas isas- või emasloom?

Isasega on vaeva veidi vähem, emasega, kui tal on pojad — veidi rohkem. Kas tasub aga seda peljata? Paljud eelistavad emaskoera, sest ta on rahulikum ja pehmeloomulisem. Isane on tavaliselt riiakam, ta võib kodust ära joosta, kui haistab emast perioodi, mil too «kurameerima» hakkab. Siis tuleb teda kõvasti jälgida.

Mina olen mõlemaid pidanud. Ja kui küsitaks, kellega mul oli kergem — kas dogi Džerriga või emase airdeili Snukiga, foksterjer Antoškaga või lambakoer Džekiga — on mul raske vastata. Paljudel isegi meeldib mässata kutsikatega.

Tahan hoiatada: ärge ostke kutsikaid turult juhuslikelt inimestelt. Teile võidakse müüa haige või igerik, usstõvega kutsikas.

Kui te aga leiate mahajäetud kutsika või kodutu krantsikese? Hoolitsege ta eest, te ei kahetse.

Ainult et peske ta kodus kohe puhtaks. Kui tal on nugilisi, kirpe, hävitage need.

VARUGE KANNATLIKKUST

Unistus on täitunud: kodus on kutsikas, aare, rõõm!

Kuid kutsikas ei ole üleskeeratav mängukann ega jalgratas — et sõidad veidi ja paned nurka seisma. Kutsikas on kaitsetu elusolend. Teda peab söötma ja päevast päeva, aastast aastasse kasvatama.

Pidage meeles: ei ole halbu koeri, on halbu peremehi.

Kutsikas nõuab pidevat hoolt ja tähelepanu. Vaeva on kuhjaga! Kuid see pole kohutav, kui teil on tema vastu kõige paremad tunded, kui ta on teile südamelähedane. Ja seda mitte ainult sõnades, mitte eputamiseks, et oleks põhjust iseenese kohta ütelda: «Ah, kui hea inimene ma olen!», vaid tegelikult.

Koerakasvatus on kasulik tegevus. Kui seda tõsiselt võtta, saavad teile osaks paljud unustamatud, targa elusolendiga veedetud tunnid.

Koer nõuab ka inimeselt suuremat distsipliini. Kui varem võisid hommikul kaua voodis vedeleda, siis nüüd on laisklemisel lõpp: kutsikas tuleb viia (esialgu süles) õue. Kui sa ei tõuse, tuletab ta seda meelde. Kui varem unustasid raamatud, vihikud, sulepead ja pliiatsid oma kohale panna, siis nüüd pead seda ilmtingimata tegema. Kui ei viitsi, sasib vigurivänt kõik põhjalikult läbi ja närib puruks. Edaspidi oled korralikum.

Inimene tegi loomast sõbra ja teeb seda iga uue isendiga ikka edasi. Koer on tõeline sõber, kelle kasvatasid üles sina, inimene. Kuid see pole mitte üksnes sinu töö, vaid ka sinu tahtejõu ja vaimu vili.

Et kutsikast saaks su sõber, tuleb teda õigesti kasvatada.

Märgin möödaminnes, et koerakasvatusega võivad tegelda nii poisid kui ka tüdrukud. Tõsi küll, patsikestega sõdureid piirile ei võeta, kuid ma tunnen tütarlapsi, kes on üles kasvatanud armees suurepäraselt teenivaid koeri.

Kui minult küsitaks, mida kõige rohkem nõutakse inimeselt, kes kasvatab ja õpetab loomi, vastaksin: kannatlikkust, kannatlikkust ja veel kord kannatlikkust.

Ainult kannatlikul inimesel on õigus omada koera.

Paljud püüavad saada auhinnatud vanematega kutsikat, kuid unustavad, et võib võtta hea kutsika, kuid kasvatada üles halva koera. Kõik oleneb kasvatajast.

Vanakreeka ja -rooma õpetlased on kirjutanud mahukaid teoseid, mis olid pühendatud neljajalgsete sõprade eest hoolitsemisele. See näitab, et juba tol ajal peeti tähtsaks loomade õiget hooldamist. Jätkem meelde: parim õpetaja on režiim.

Varuge pehme kaela- ja kerge jalutusrihm, väikesekasvulisele koerale «traksid» — rakmed, mis hoiavad looma mugavalt rinna ümbert kinni, kamm ja hari.

Kui koera eluase tuleb õue (laika, kaukaasia lambakoer), valmistage varakult ette kuut. Talveks tehke see külmakindlaks, pange sinna heinu

BARSOI (VENE HURT)

ja õlgi: külmal ajal poeb koer nende sisse. Suvel laotage kuuti vaibake. Säepuru ei ole soovitatav. Seda on raske karvadest kätte saada. Kuut peab olema kahekordsete seintega ja «eeskojaga», siis ei puhu tuul läbi ega peksa märjaks viltune vihm. Ukseava katke seestpoolt veekindla purjeriidega. See peab külmal ajal sooja ja teeb koera kodu mugavamaks. Valmistage kuut ette nii, nagu hakkaksite ise seal elama.

Kutsikat võetakse ema juurest tavaliselt 4—5-nädalaselt. Ta on veel väga nõrgake, väga õrn ja kaitsetu olend. Ümbritsege ta tähelepanu ja hellusega. Ärge laske teda silmist.

Alles hiljuti nägi ta päevavalgust. Enne seda tonksis ta ema juures pesas abitult oma tõmpi ninakest vastu põrandat. Kutsikad sünnivad ju pimedatena, nägema hakkavad nad alles teise elunädala lõpul. Kuid ka pärast seda jääb nende silmadele veel tükiks ajaks hallikas kile. Kile tekib uuesti vanas eas, kuid siis on see raugakae, mis on seotud järkjärgulise pimedaksjäämisega ja organismi üldise närbumisega.

Mäletan: tuldi puudlikutsikale järele. Ta istus toolijala juures nagu valge lõngakerake. Astuti juurde. Lupsti! saapapael suhu . . . ja närima! Tita mis tita!

Noh ja tõitegi selle pisikese, sooja, kohmitseva, teid vargsi nuusutava kerakese koju. Kõigepealt harjutage teda oma juuresolekuga — tehke seda, mida tegi ürgne esivanem: pange ta endasse kiinduma. Teil on seda hulga kergem teha, sest igas koerapojas peitub ju koduinstinkt, kaasasündinud ustavus- ja usaldustunne inimese vastu. Tasub teil teda veidi rohkem silitada või õrnemalt kohelda, ja ta kuulub jäägitult teile!

Otsekohe kostitage teda, pakkuge sooja piima, mannaputru, tükeldatud praeliha. Ta ei tõrgu, sööb ära ka tükikese toorest liha. Oma kasvandikku ei maksa aga liialt hellitada küpsiste ja maiustustega. See toob ainult kahju.

Paar ööd ta piriseb, niutsub, nutab ja kurvastab. Ärgu tulgu teil mõttessegi tema peale karjuda ja väetikesele liiga teha. Silitage ja soojendage teda, hoidke natuke süles. Hellus annab elujõudu, ütles Prišvin, sellisele maimukesele on seda aga mitmekordselt vaja.

Muide, esimestel päevadel pannakse proovile peremehe kannatus: kas saab temast koerakasvatajat või mitte.

Kui olete küllalt hästi ette valmistunud, siis need esimesed suured mured ei ärrita, vaid jäävad meelde kui midagi armsat ja liigutavat.

Mäletan neid kõiki: Džerrit, Snukit, Džekit, Antonius Kleopatrovitši ehk Antoškat. Nende elu algust minu kodus . . . Kõige «hüsteerilisem» oli lambakoer Džeki: ta lõugas kaks ööd ja need kaks ööd ei saanud ükski inimene meie majas magada. See-eest airdeil Snuki ei teinud üldse häält. Tõsi küll, kui ma ta sain, oli ta ligi seitsmekuune. Pealegi tõin ta kasvandusest, kus kutsikad olid emast juba võõrutatud. Veidike piuksus ka foksike Antoška, kuigi temale, kui lähtuda foksikese iseloomust, oli see niiöelda ette nähtud.

Teie kodus on uus «üüriline». Suhtuge sellesse täie tõsidusega. Otsekohe eraldage talle alaline eluase kusagil käidavast kohast kaugemal, kuid mitte pimedas nurgas, kus ta tunneks end mahajäetuna. Hea oleks, kui see koht jääks talle ka siis, kui ta suureks kasvab: siis pole tal enam vaja uue kohaga harjuda. Pange sinna tekk või madrats, korrake mitu korda: «Koht, koht!» ja tõstke koerapoju tema asemele. Mõnikord tehakse midagi laia, madalate servadega kasti taolist. Raamile võib tõmmata presendi ja panna sellele madratsi. Koera ase asub sel kombel põrandast veidi kõrgemal. Mugav on, kui kogu aset saab kastist välja võtta. Tekki ja madratsit tuleb sageli õues kloppida ja aja jooksul uuendada. Seda nõuab hügieen.

Ärge tehke koera aset keskkütteradiaatori või välisukse juurde. Esimesel juhul hakkab koer karvu ajama, muutub külmakartlikuks ja õrnaks, teisel juhul häiritakse teda pidevalt, astutakse sabale ja käppadele. Ukse all võib ta ka külmetuda, tuul võib teda läbi tõmmata, kuigi koerad haigestuvad üldiselt külmetushaigustesse harvemini kui inimesed.

Muidugi ei istu kutsikas esialgu oma kohal. Jookseb ringi, mängib isu täis ja samas jääb kusagil keset põrandat magama. Tõstke ta oma kohale tagasi. Niipea kui ta ärkab, lippab ta kohe pesast minema ja magab varsti jälle seal, kus parajasti juhtub. Tõstke ta uuesti tagasi ja korrake: «Koht, koht!» Nii harjub ta järk-järgult oma kohaga ja läheb ise sinna, kui tahab magada või pikutada.

Toakoertele — need on ju päris tillukesed — võib aseme teha nii. Võtke pappkarp, pange selle põhja kattega madrats (katet tuleb aeg-ajalt vahetada), tõstke kutsikas karpi ja katke karp õhukese riidega. Selle all tunneb loomake end kaitstuna. Kui tal hakkab külm ja ta väriseb, kallake kummikotti sooja vett, mähkige kott pehme riide sisse ja pange karpi. Kummikott asendab maimukesele emasoojust. Möödub umbes kuu aega ja karbielanik hakkab hammastega oma elamu vastupidavust proovima, hakkab karpi närima. Tähendab on kätte jõudnud aeg karp minema visata ja koerakesele kindel ase maha teha.

Ärge sundige kutsikat pidevalt oma kohal istuma. Ta peab jooksma ja mängima, muidu jääb ta nõrgaks. Ise te ju armastate ka joosta ja liikuda. Täiesti lubamatu on hoida kutsikat kinniseotult. Kodu muutub talle siis vangikongiks.

«Teate, meie naabermajas elas poiss Aljoša K.,» jutustas Nataša N. «Temale kingiti riisenšnautserikutsikas[1]. Algul kasvatas ta kutsikat usinasti ja jalutas temaga sageli. Siis jalutuskäigud lakkasid. Küsisin, miks ta enam Ugoljokiga väljas ei käi. Ta vastas, et Ugoljok on haige. Kui ma neile läksin, nägin, et kaheksakuune kutsikas oli seotud radiaatori külge. Ei söönud midagi ja oli kuidagi väga kurb. Kui ta lahti lasti, hakkas ta kõike lõhkuma, jooksis mööda tuba ringi ega andnud end kätte . . . Mõni

[1] Riisenšnautser — Lääne-Euroopas levinud teenistuskoera tõug.

kau hiljem hammustas Ugoljok Aljošat. Samal päeval pandi koer «magama»...»

Miks hävitati koer? See oli lausa kuritegu. Kutsikalt ei saa nõuda, et ta ei mängiks ega teeks vallatust. Ugoljok haigestus sellepärast, et oli pidevalt kinni seotud. See kurb lugu peaks olema kõigile õpetuseks.

Nataša küsis veel:

«Räägitakse, et ei saa pidada kolme koera korraga, et kaks murravad kolmanda kindlasti maha. Kas see on tõsi?»

Võib pidada kui palju tahes koeri. Neid tuleb ainult üksteisega harjutada. Muidugi, samast soost loomad kisklevad mõnikord. Kuid ka seda saab vältida, kui kutsikad kasvatatakse koos üles. Mõnikord võetakse meelega kaks kutsikat, et nad teineteisega mängides kiiremini kasvaksid ja areneksid.

Ärge jätke kutsikat tema esimestel elukuudel üksi, tal on hirm. Vastsündinud kutsikas hoiab kohe pead püsti, ta võib seda igale poole pöörata ja ninakesega tonksides leiab ta iseseisvalt ema nisad üles. Kuid teie ju tahutasite ta toitvast ja kaitsvast emast ja nüüd lasub tema eest hoolitsemine teie õlgadel. Kui üldse imestada, siis sugugi mitte selle üle, et kutsikas uude kohta sattunult ja üksi jäädes mõnda aega haliseb, vaid selle üle, kuivõrd kiiresti ta uue koduga lepib ja peremehesse kiindub.

Ärge jätke teda peremeheliku hoolitsuseta. Järelevalveta kutsikas teeb kindlasti pahandusi.

Mõnikord paneb lausa imestama, kui palju pahandust võib nii tilluke loomake lühikese ajaga teha. Tulite koju ja leidsite, et iga padja küljest on killuke ära rebitud. Kutsuke oli voodisse roninud ja seal hoolega tegutsenud. Uued saapad! Head ja tugevad! Ninad ja kannad ära näritud. Nurgas seisid mitmed aastakäigud ajalehti. Kas sa näed — sodiks tehtud. Kopikasuurusteks tükkideks... Terve kuhi! Ja ise kuhja otsas. Sidusite ta raamaturiiuli külge — sõi ära alumise raamaturea. Aga kes on süüdi?

Jätsite ta kauaks üksi. Ta peab ju ometi ajaviidet leidma, igavuse ja hirmu eemale peletama. Peksa anda pole vaja. Esiteks pole sellest kasu, teiseks on see ebaõiglane. Ärgu kunagi tõusku teie käsi truu sõbra — koera vastu! Veel kord kannatlikkust ja heatahtlikkust. Te olete ju vanem! Te olete ju tugevam. Olge suuremeelne.

Mina pole sijani saanud hüvitada kahju, mille tegi minu raamatukogule Džeki.

Kui kutsikal vahetuvad hambad, võib ta närida toolijalgu ja jalatseid... Ärge pahandage. See läheb üle. Seniks aga tõstke kõrgemale laudlinaservad, sest muidu haarab teie kasvandik nendest kinni ja tõmbab põrandale lina kõige sellega, mis laual on. Ärge jätke voodi alla tuhvleid ega unustage laiali muid esemeid — närib puruks.

Et kutsikal oleks tegevust, andke talle mänguasju. Kutsikas võib tundide kaupa suure vaimustusega puuklotsi närida või kummirõngaga mängida. Mulle heidetakse ette, et asjata soovitan anda kutsikale vanu kingi: kindlasti hakkab ta närima igasuguseid jalanõusid. Minu koerad ei

teinud kunagi nii. Mind hämmastas alati, kuidas nad kingalasust eksimatult ainult «oma» sussi või «oma» kalossi välja valisid.

Esialgu tulevad ka «visiitkaardid», loigukesed. Pidage vastu!

Õpetage kutsikat puhtust pidama. Kui märkate, et ta tahab teha oma loomulikke vajadusi, viige ta õue. Kui ta juba jõudiski ojakese maha soristada, viige ta siiski välja. Mõnikord andke üks kerge laks hirmutamiseks, kuid ärge lööge. Kui kutsikas saab kolme-neljakuuseks, õpib ta puhtust pidama ega tee enam tuppa.

Ärgu «visiitkaardid» teid kohutagu. Koera piss ei ole kassi oma, sellel puudub terav, ninnatungiv lõhn. Kuid ikkagi, kuni kutsikas pole veel õppinud õue küsima, tuleb teil lapiga ringi käia.

«Suuremat asja» teeb kutsikas, kuni on väike, samuti tihti. Kui ta oli ema juures, koristas ema tema järelt, lakkus keelega ära. Kui teie kasvandikul kulgevad kõik seedimisprotsessid normaalselt ja kõhuke on korras, ei ole lahti ega kinni, väheneb ööpäevane loomulike vajaduste rahuldamise sagedus pidevalt, kuni jõuab täiskasvanud koera normini, jalutuskäigust jalutuskäiguni.

Tervel kutsikal ei ole mingeid ebameeldivaid eritusi, esialgu puudub ka tavaline koera lõhn. Kui tõstad kutsika näole hästi lähedale, tunned spetsiifilist kutsika lõhna, «naeri» lõhna.

Kui teile tulevad külla sõbrad või tuttavad, saatke kutsikas oma kohale. Ta ei tohi külalistele ligi kippuda ega neid tüüdata, nii nagu lastelgi ei kõlba täiskasvanute vestlust segada. Pole tal vaja ühti jalus olla, kõigi juurde oma ülevoolava kutsikarõõmuga trügida või vastupidi, haukuda ja kujutleda, et ta on väga kuri. Ärge laske võõrastel inimestel kutsikat hellitada. Ärge tassige teda süles: kutsikal võib nii selgroog valesti areneda.

Kaitske kutsikat niiskuse ja tõmbetuule eest. Ärge viige teda vihmase ja külma ilmaga õue.

Kui kutsikas kasvab suuremaks, käige temaga regulaarselt jalutamas. Harjutage ta varakult jalutus- ja kaelarihmaga. Kui need talle külge panna ja teda siis kohe õue tirida, hakkab ta rabelema ja vastu punnima. Pange kaelarihm kaela — ja võtke jälle ära, pange uuesti kaela ja võtke jälle ära jne. Kutsikas harjub ega pööra enam sellele tähelepanu. Kodus võtke tal rihm kaelast, et karvu kaelal mitte ära hõõruda.

Esmakordselt tänavale, suurde ja kärarikkasse maailma sattunult tõmbab kutsikas saba jalge vahele ja surub end peremehe vastu. Julgustage teda. Ärge süvendage temas hirmu. Tugevasti erutab neljajalgseid õine tänav. Öösel on loomad eriti erksad. Kutsikale tuleb õpetada enesekindlust.

Jalutage iga päev mitu korda, ja mida rohkem, seda parem: 2, 3, 4 tundi ööpäevas. Jookske temaga võidu, otsekohe võtab loomake mängust osa, hakkab haukuma ja teie ümber karglema, jookseb oma isu nii täis, et viskab kodus kohe magama. Pärast niisugust jalutuskäiku on ka söögiisu hea, kasvu tuleb juurde, arenemine kulgeb ühtlasemalt.

Koertele meeldib jalutada. Kui aga kutsikas on väsinud ja istub maha, laske tal puhata, pöörduge koju tagasi. Kord-korralt pikendage jalutuskäike.

Päevakord: hommikul tõusete — viite kutsika õue, tulete koolist — viite ta jälle õue. Ja tingimata jalutage temaga enne magamaminekut. Söötke pärast õues käimist, söögiisu on siis parem.

Kui teil on sõpru, kellel on samuti kutsikad, käige koos jalutamas. Las koerad mängivad ja kohtuvad sagedamini.

Ärge kunagi lööge kutsikat. Pidage meeles: ta kasvab suureks ja saab teie ustavaks sõbraks.

Kirjanik Kuprin, kes oli kinkinud tütrele kaks bernhardiinikutsikat, muretses:

«Kuidas koertel läheb? On nad ikka elus? Ega kojamees neile liiga tee? Kui nad on elus, siis pea meeles: raputa neile peale aragatsipulbrit kirpude vastu, harja sagedamini, ujutada on veel vara, kuid vahetevahel võib pesta nõrga kreoliinilahusega, toidule lisada väävlit, pidada jahedas, viia sagedamini jalutama, kui pole palav . . .»

TASSID, KAUSID JA KOERA TOIT

Olete vist juba harjunud uue päevakorraga ja teile ei tee enam raskusi hommikul vara tõusta, et viia oma kasvandik jalutama.

Üks minu tuttav üksik naine armastas ütelda:

«Ostsin kutsika, et ta viiks mind välja jalutama . . .»

Tõepoolest: kes keda viib?

Päev möödub päeva järel, kutsikas kasvab, jõuab kätte tema õpetamise aeg. Aga ma pole ju veel midagi söötmise kohta öelnud.

Esialgu söödetakse kutsikat kuus korda päevas, hiljem harvem. Pooleaastaselt saab kutsikas kolm korda päevas süüa, aastaselt — kaks korda nagu täiskasvanud koer.

Söötke koera hommikul kell 7—8, kui kõik hommikust söövad, teist korda siis, kui olete koolist koju tulnud või kui laua taha koguneb terve pere. Kahjulik on koera sööta hilisõhtul, vastu ööd.

Koeral peab olema oma kauss, kõige parem oleks alumiiniumkauss. Teises kausis olgu vesi. Loom joob nii palju, kui tahab ja millal tahab, kausis peab tema jaoks alati seisma vesi. Jälgige, et vesi ei jääks liiga kauaks vahetamata. Kui kutsikas on söönud, koristage kauss ära, seda teete ka siis, kui midagi jäi söömata.

Rõhutan: olenemata sellest, kas koer sööb kõik ära või mitte, võtke kauss ära viieteist- või kahekümne minuti pärast. Mitte kartusest, et toit võib hapuks minna. Niisugune kord õpetab sööma kõike, mis on ette antud. Koristate üks kord söömata jäänud toidu, koristate teine kord, kolmandal korral on kauss puhtaks lakutud.

Ainult palun järeleandmisteta! Eesmärk saavutatakse vaid siis, kui kasvataja jääb kindlaks ja kõikumatuks. Leidub otsekohe haletsejaid, kes ütlevad: «Kahju vaadata, loom on näljas.» Ja algabki annetamine: kes annab vorstitüki, kes võileiva, kes küpsise. Aga koerake just seda ootabki. Loomad on kavalad ja oskavad inimeste nõrkusi ära kasutada: üks söök koristati ära, küllap antakse teine, tuleb ainult veidike oodata.

Koera toit peab olema värske ja maitsev.

Pole vaja kutsikat üle toita. Jälgige, et ta ei paisuks süües nagu õhupall. Nii võib tast kasvada punnis kõhu ja sissevajunud seljaga koer.

Koer ei tohi valvata laua juures, kui inimesed söövad. Ärge ka teie teda segage, kui tema sööb. Ärge lubage tal toitu mööda tuba laiali tassida. Söögikordade vahel ärge andke maiustusi, sest nii kasvatate üles manguja.

Siinkohal võiks ära tuua järgmise ajalehesõnumi:

«**Maiasmokk.** Londoni lennujaama loomahotell saatis hiljuti koju Kanadasse puudli nimega Pippa, kes tekitas päris kena segaduse. «Külastaja» keeldus kategooriliselt söökla menüüs pakutavast lihast ja isegi maksast. Külalise isutusest heitunud hotellitöötajad otsisid tujukale loomale edutult toite. Kõik lahenes, kui boksist leiti sedel selgitusega, et Pippa ei söö midagi peale frikadellide, mis on valmistatud hiina retsepti järgi lihast ja juurviljast ning ilmtingimata spetsiaalse kastmega üle valatud. Toitu peab taldrikul pakkuma valges smokingis kelner . . .»

Loodetavasti te ei soovi, et teie koer oleks niisugune saks?

Millega koera sööta?

See on küsimuste küsimus.

Tavaliselt sööb koer seda, mis pere toidulauast üle jääb. Suurele koerale võib sellest mitte jätkuda ja talle peab eraldi keetma.

Olen veendunud, et kui koera söök on üleliia dieetiline, kui sellest jätta välja kõik, mis võib mõne koerapidaja arvates näida «karedana» ja tema lemmikule kõlbmatuna, kasvab üles nõrkade seedeelunditega, haigustele vastuvõtlik, hellitatud koer, kellega näete hiljem palju vaeva. Toit peab olema lihtne, kuid toitev ja kergesti omastatav.

Koer on loomtoiduline kiskja. Tema ratsiooni peavad kuuluma liha ja lihasaadused. Milline liha? Rohkem tuleb anda toorest, vähem — keedetud liha. Liha peab olema värske. Kuid märgime, et nii mõndagi sellest, mis meile ei kõlba, võime pakkuda koerale. Näiteks rupskid, sisikond (kindlasti hoolikalt pestud). Kõik loomtoidulised söövad naudinguga raipeid (seetõttu on teenistuskoera väga raske õpetada loobuma maast leitud toidust), ja kui toores liha on lisaks veel riknenud lehaga, siis on see koerale suurimaks delikatessiks. Samal ajal aga olge ettevaatlikud, pidage koeral n. ö. silm peal: riknenud lihast tekkinud mürgistus on üks raskemaid ja lõpeb sageli surmaga.

Mõned ALMAVÜ klubid on sõlminud lihakombinaatidega lepingu ja

organiseerinud klubi liikmete varustamise odavate subproduktidega. Koerapidajad on sellega väga rahul. «Koerakonserve» meil kahjuks ei tehta.

Inimese kõrval veedetud aastatuhandete jooksul on koer õppinud sööma igasugust toitu, on muutunud kõigesööjaks nagu inimenegi, ja selles mõttes võib öelda, et kõik, mis on kasulik meile, on kasulik ka koerale.

Kuid mitte mingisuguseid vürtsitatud ja marineeritud toite! Vürtsitatud ja kibedat toitu koer ei söö: seda keelab talle tema peen haistmine. Egas asjata raputa vargad, kes tahavad jälituskoera segadusse ajada, oma jälgedele mõnda teravalõhnalist, koera nina ärritavat ainet.

Juurvilja — kindlasti. Juurviljad lisame leemesse. Keedetud lihas on vitamiinid hävinud, neid saab juurviljadest. Püüdke harjutada oma kasvandikku toorest porgandit närima. Erakordselt kasulik on värske kapsas.

Minu Džerri jumaldas kapsast. Sügisel, kui tegime talveks kapsaid sisse, ja esikus kõrgus kapsamägi, napsas Džerri mööda minnes mõne lehekese, viis oma kohale ja krõbistas ära.

Koer armastab parajalt paksu suppi. Andke talle ka musta leiba, parem on kõva leib, veel paremad — leivakuivikud: neis ei ole happeid, mistõttu maos ega sooltes ei teki käärimist. Liigne leib ja puder põhjustavad rasvumist.

«Kui palju peab toit kaaluma? Milline peab olema ratsioon?» küsivad sageli asjaarmastajad.

Lambakoer vajab ööpäevas 500—600 grammi liha, šoti ja iiri terjer 200—300 grammi, tilluke toiterjer — 75—100 grammi. Need on keskmised arvud, mis võivad kõikuda.

Toit ei tohi olla lahja ega vedel. Milleks sundida koera organismi liigset vett pumpama!

Aga menüü? Igas peres võib see olla erinev. Tavaliselt mõjutab pererahva maitse ka koera toitumist.

Üldine reegel: kui koer on lahja, siis tähendab on talle toitu vähe, tuleb anda rohkem. Kui hakkab paksuks minema, andke vähem. Kui loom sööb pidevalt rohkem kui vaja, muutub ta loiuks, lodevaks ja laisaks.

Kutsika söötmist reguleeritakse olenevalt sellest, kuidas ta kasvab ja areneb, kas on lõbus, kas ta mitte ei kola toidujahil ringi, kas ta jääb eakaaslastest maha või jõuab ette. Aeg-ajalt korraldatakse kutsikate ülevaatusi. Seal võite oma koera teistega võrrelda ja saate asjatundlikku nõu.

Kunagi ärge sundige koera vägisi sööma. Kui tal on vilets söögiisu, peab tal laskma rohkem õues vabalt joosta: ainult vaba liikumine tagab toidu täieliku omastamise.

Veidi «delikaatsemalt» tuleb sööta ilukoeri nende väikese kasvu tõttu. Kuid karastamis- ja pidamistingimuste üldised põhimõtted kehtivad ka nende suhtes.

Paljud koerakasvatajad soovitavad sööta koeri keetmata toiduga, propageerivad toortoitu. Keetmata toiduainetes on rohkem vitamiine, mis on aga tervise ja pika eluea pandiks (*vita* tähendab ladina keeles «elu»).

Õigesti toidetud koerad on vastupidavad kõigi haiguste suhtes. Neil on tugev kondikava, tihe karv, raudsed musklid ja head närvid. Tavalisi kutsikate haigusi neil peaaegu ei esine.

Kas anda koerale konte? Mõned ütlevad: «Jumala pärast, mitte mingil juhul! Tapate koera ära!»

Minu koerad said konte piiramata koguses ja mitte ühelgi neist ei jäänud kont kurku kinni, kõigil töötas magu ülihästi.

Kasvatus peab olema spartalik. Loodusele lähemale! Laikad söövad ju kauges põhjas kõike koos karvade ja luudega!

Muidugi, ega te hakka ju tillukesele toiterjerile andma hiiglasuuri lehmakonte, millega iga lambakoergi toime ei tule.

Instruktsioonides on erandina nimetatud väikesed toru- (kana-) ja kalaluud, neid ei maksa anda.

Loomulikult tuleb koera järk-järgult kontidega harjutada.

Konte anname n.-ö. magustoiduks, kui põhitoit on söödud, kui magu on juba täis, koos toidumassiga lähevad soolestikust paremini läbi ka kondid.

Kui konte anda enne «lõunat», võib koer jätta põhitoidu söömata.

Kondid on koerale eriti vajalikud luustiku kujunemise perioodil. Kontides leidub aineid, millest luustik ehitatakse.

Oma hinge kontide järamisega rahustanud peni rabab ja närib teisi asemeid hulga vähem.

Ei maksa anda lihast paljaid konte, eriti paljakskeedetud kõvu konte.

Ja lõpuks ei tohi konte anda haigele koerale, eriti sellele, kes äsja põdes mao- või sooltehaigust ja oli pikemat aega dieedil.

Kontide ärajätmine on täiesti mõttetu. Milliseks muutub siis koera magu? Ja mis saab koera tõelisest kaitserelvast — hammastest, tema kihvadest, kui need ilma tööta jätta?

Mõni sõna haigestunud koera ratsioonist. Toit peab olema kergesti seeditav, «säästev», nagu ütlevad arstid, vajaduse korral eriti kaloririkas (toored munad, piim), mõnikord soovitab arst ka nälgimist. Ärge koonerdage, kui tuleb teha täiendavaid kulutusi. Sõprust ei mõõdeta rahaga. Ja kuidas ütlebki rahvasuu: «Hea peremees ei söö ise, vaid annab loomale.»

NINADEST JA SABADEST

Kõigepealt ninadest.

Koera nina on baromeetriks, mille järgi võib eksimatult otsustada looma tervisliku seisukorra üle. Tõsi küll, mitte kogu nina, vaid selle must või pruun ots, mida nimetatakse ninapeegliks.

Nimetusestki on näha, et see peab olema läikiv. Tervel koeral on nina peegel alati niiske ja külm.

Kui nina on kuiv, kuum ja mõnikord ka pragunenud, siis, peremees, ole valvas. Vii sõber loomakliinikusse või kutsu arst koju.

Enesetunde halvenemisega muutus ka käitumine. Koer oli lõbus, mängis, järsku aga jäi vaikseks, ilme muutus kurvaks, heitis oma asemele ega tule enam inimeste hulka.

Haigus tuleb diagnoosida algstaadiumis. Kui lased haigusel süveneda, kaotad sõbra.

Kui koeral on kõverad jalad nagu buldogil ja punnis lähkerkõht ning paksenenud liigesed, siis on tal rahhiit.

Rahhiit ähvardab looma juba varases kutsikaeas. Selle haiguse all kannatavad pimedates ruumides peetavad vähese liikumisvõimalusega kutsikad, keda toidetakse valesti või kasinalt. Kaugelearenenud rahhiit moonutab organismi kogu eluks.

Rahhiidi ärahoidmiseks on vajalikud kalamaksaõli, värske köögivili, päike, liikumisvabadus, täisväärtuslik toit.

Ärge kuritarvitage apteegivitamiinidega. Eriti piirake D-vitamiini tarvitamist: tulemus võib olla vastupidine. Kalamaksaõli andke samuti väikestes kogustes. Suvel ei ole kalamaksaõli ega D-vitamiini vaja, neid asendab päike.

Koerake kratsib end. Kirbud on kallal. Kirpe saab koer teistelt, hulkuvatelt koertelt, kui ta liigub kuival, päikesest soojendatud pinnasel, kus kirbud paljunevad. Kirpudest saab kergesti lahti kreoliinivanni abil. Kreoliini müüakse apteegis. See on must ja paks nagu tõkat, terava lõhnaga. Seda kallatakse vette, saadakse «piim». Ärge aga üle pakkuge: lisage kreoliini 2—3 protsenti, muidu võivad tekkida põletushaavad ja paljad, karvadeta kohad. Kreoliin peske loomalt hoolikalt maha. Seda saab eemaldada ainult mitmekordse seebitamise teel.

Kreoliini võib asendada tubakaleotis. Aitavad värsked männilaastud. Las peni magab mõnda aega nende peal. Kirbud panevad kiiresti plehku, puhtas korteris nad aga ei paljune.

Kratsimine võib olla ka avitaminoosi tundemärgiks. See haigus esineb sageli koertel, keda peetakse soojas, kes saavad vähe jalutada, söövad vitamiinidevaest toitu. Tugeva avitaminoosi puhul kratsib koer end ägedalt, närib ja hammustab end, kraabib küüntega ja kisub karvu välja. Kehal tekivad paljakud, hiljem paised.

Retsept on sama, mis rahhiidi puhul. Päike, pikad jalutuskäigud, suplus, vitamiinid. Kuid meenutan veel kord: eelkõige pidage nõu arstiga. Mõnikord võivad ka suplus ja päikesekiired olla arstide keeles öelduna vastunäidustatud, s. t. ebasoovitatavad ja isegi kahjulikud.

Hügieeni mitte unustada! Nagu märgivad õigesti meie neljajalgsete sõprade hooldamisõpetuste koostajad, elab inimene tihedas kontaktis koeraga. «Koer on minu tervis.» Koer peab olema eeskujulikult hooldatud.

Hommikuti kammime teda hõreda kammiga. See põle mitte ainult

kohustuslik tualett, vaid ka raviprotseduur; puhastame harjaga (mitte nii tugevasti, et koeral nahk tõmbleb), aeg-ajalt peseme sooja, kuid mitte kuuma vee ja seebiga.

Miks aeg-ajalt?

Paljud arvavad: mida sagedamini pesta, seda parem. Ei ole õige. Sagedase pesemise puhul kaotab karv elastsuse, sest pestakse maha õhuke rasvakiht, millesse on «rüütatud» iga karvake. Karv hakkab murduma, muutub tuhmiks, katab keha ebaühtlaselt ega soojenda. Igapäevane kammimine on koerale nagu suplemine. Seepärast peseme teda ainult vajaduse korral, kui loom on end õues ära määrinud, ja ainult vajaduse korral seebiga.

Koera on mugav pesta vannis (vees peavad olema ainult jalad). Kui korteris on mitu perekonda ja on ühisvann, küsige enne kõigilt vannikasutajailt luba.

Kõiki karmikarvalisi — airdeile, foksterjereid — tuleb kevadel ja sügisel «kitkuda»: eemaldada atrofeerunud karmid karvad (okaskarv). See töö ei ole keeruline, kuid nõuab teatud vilumust. Seepärast oleks hea seda esimest korda teha kogenud inimese juhendamisel. Parim aeg on aprillikuu lõpp või maikuu algus, soojade ilmade saabumise aeg, ja teine periood — oktoobrikuu lõpp. Kõige sagedamini «kitkuvad» vanad koerapidajad koeri näituse eel, et need ekspertide ette oma parima väljanägemisega astuksid. Õues peetavaid koeri sügisel ei «kitkuta».

Kolmekuuselt opereeritakse nende kutsikate kõrvad, kellel on ette nähtud kanda lühikesi kikkis kõrvu. Loodetavasti saite juba aru, et koerad ei sünni sabadeta ja niisuguste teravatipuliste kõrvadega nagu dogil või bokseril. Dobermannide, bokserite ja veel mõnda tõugu koerte sabad tõlbistatakse kolmandal-neljandal elupäeval, kui kutsikad on alles ema juures.

Kõrvu opereerib arst. Ebameeldiv protseduur. Kutsikas karjub. Nüüd on hakatud kasutama valuvaigistavaid vahendeid. Ärgu tulgu teil pähe ise kõrvu lõigata: piinate kutsika ära ja näete ise hirmsat vaeva. Vigastatud kõrva ei ole võimalik parandada — ega seda enam külge kasvatada saa!

Opereeritud kõrvade mood kehtib juba ammu, ja kuigi see operatsioon pole ka mulle meeltmööda, ei kujuta ma, ausalt öeldes, ette näiteks rippuvate kõrvadega bokserit või hagija moodi lontkõrvalist dobermanni (vapustav, kuidas kõrva kuju nende välimust muudab!). Arvan, et teised koerakasvatajad nõustuvad minuga.

Oleksin peaaegu unustanud! Koer (kutsikas) tuleb kohe registreerida: teenistuskoerte tõud ALMAVÜ teenistuskoerte kasvatajate klubis, ülejäänud — jahimeeste seltsis.

KOERI SALLIV JA MITTESALLIV MÖÖDAKÄIJA

Kuidas koer rõõmustab, kui kuuleb sõna «jalutama». Pealegi, kui see pole mitte jalutuskäik rihma otsas, peremehe kõrval, nagu seda nõuavad linnades ja teistes asustatud kohtades kehtestatud eeskirjad, vaid lõdvendusjalutuskäik, kus loom on rihmast vaba ja võib kepselda nii palju, kui tahab. Jalutada tuleb iga ilmaga mistahes aastaajal. Muide, ainult sel teel saavutame koera eeskujuliku füüsilise ettevalmistuse, mis on ainus kindel kaitse katku ja igasuguste teiste haiguste vastu, ja ka teie kasvandiku vaimse tasakaalu, millega kahjuks ei või hoobelda kaugeltki mitte kõik koeraomanikud.

Kuid . . .

«Mitte midagi ei oska peale hakata Reksiga,» kurdab Ljusja Šesternjova Semipalatinskist. «Nii kui välja läheme, suundub Reks otsejoones prügikasti juurde ja mingi väega teda sealt enam ära ei meelita.»

«Don sööb kole palju. Kui palju ka ette ei anna, kõik sööb ära,» kirjutas Vitja Abramov. «Miskipärast sööb ta sütt.»

«Kuidas ära võõrutada? Andke nõu. Ei lähe prügihunniku juurest ära, sööb igasugust sodi.»

Ilus tõukoer — ja ahmib maast igasugust jälkust, justkui poleks talle süüa antud. Ja sugugi mitte näljast ei tee ta seda. Organism tunneb puudust mingisugustest ainetest ja koer otsib ning sööb sütt, kriiti, närib krohvi.

Tähelepanelik peremees laseb koeral küllaldaselt jalutada, ta märkab kohe, kui loomal on millestki puudus, ja teeb vastavad järeldused.

Peni sööb rohtu nagu lehm või kits. Leidis plangu alt mingid kõrrekesed ja nätsutab neid, pöörates pead kord ühele, kord teisele poole. Ainult saba seisab püsti!

Ärge segage: koer arstib end. Ta ei söö igasugust rohtu, vaid ainult seda, mis on talle vajalik, mida nõuab organism.

Loodusteadlane kirjanik Pjotr Dudotškin jutustab ajakirjas «Uralski Sledopõt», et tema koduküla taga oli vana kraav, mida kutsuti Koeravalliks. Kartlikud inimesed ei tihanud sinna õhtuti minna, sest vallile kogunes palju koeri ja . . . kasse. Koerad ja kassid said seal hästi läbi. Kõik sõid rahumeeli punaste nuttidega rohtu, ristikheina. See on ravimtaim, loomad arstisid end sellega. Koeravalli kuulsus oli sedavõrd levinud, et kui kolhoosnikud asusid kinnikasvanud kraave puhastama, jätsid nad valli puutumata.

Koerad söövad orasheina, veiste südamerohtu, metsikult kasvavat palderjani. Mõnikord varuvad nad vitamiine, teinekord jälle «võtavad sissehaletistit.

Sageli oksendab koer pärast järjekordset rohusöömist. Ärge ehmuge. See on loomulik, looduse poolt ettenähtud asi.

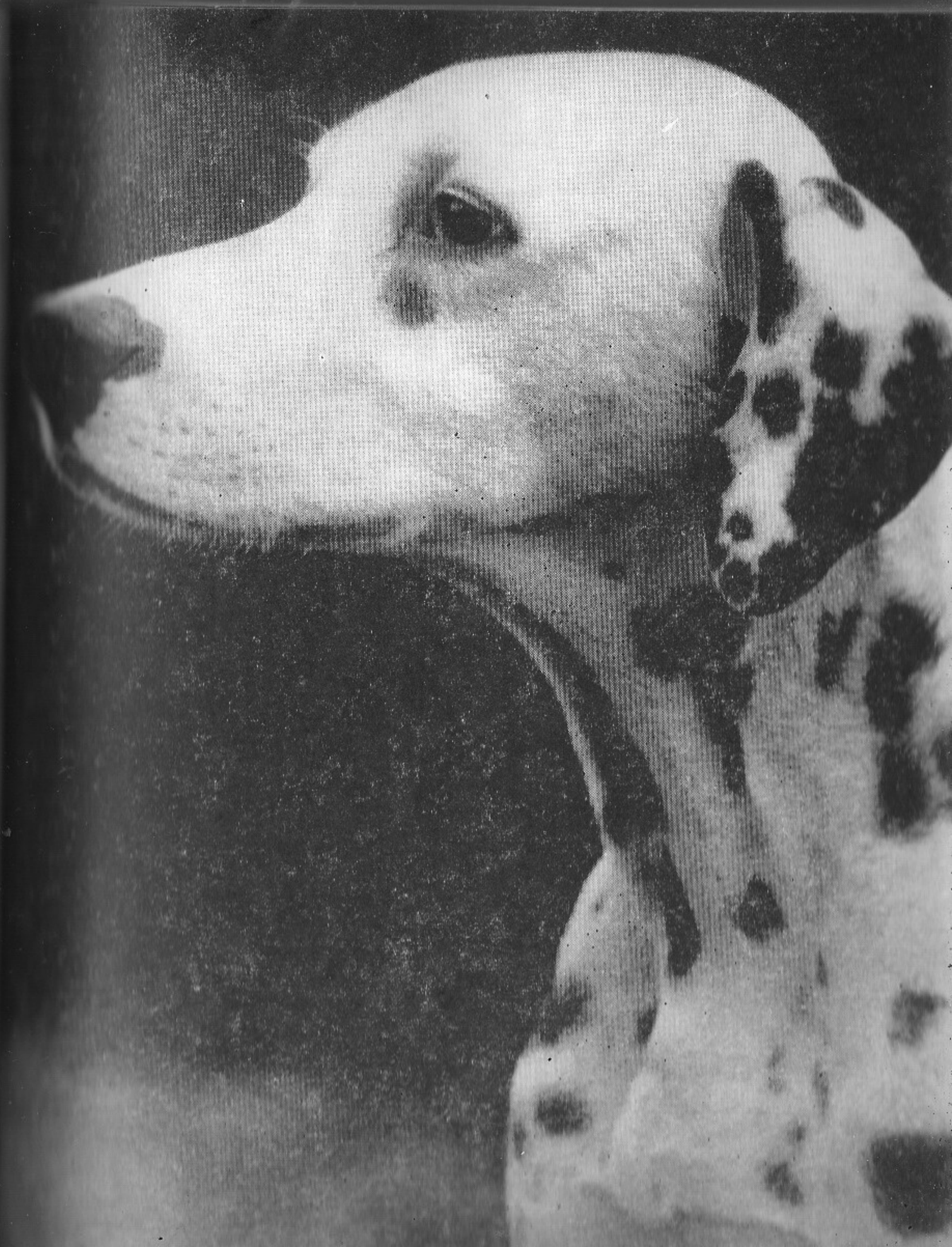

DALMAATSIA KOER

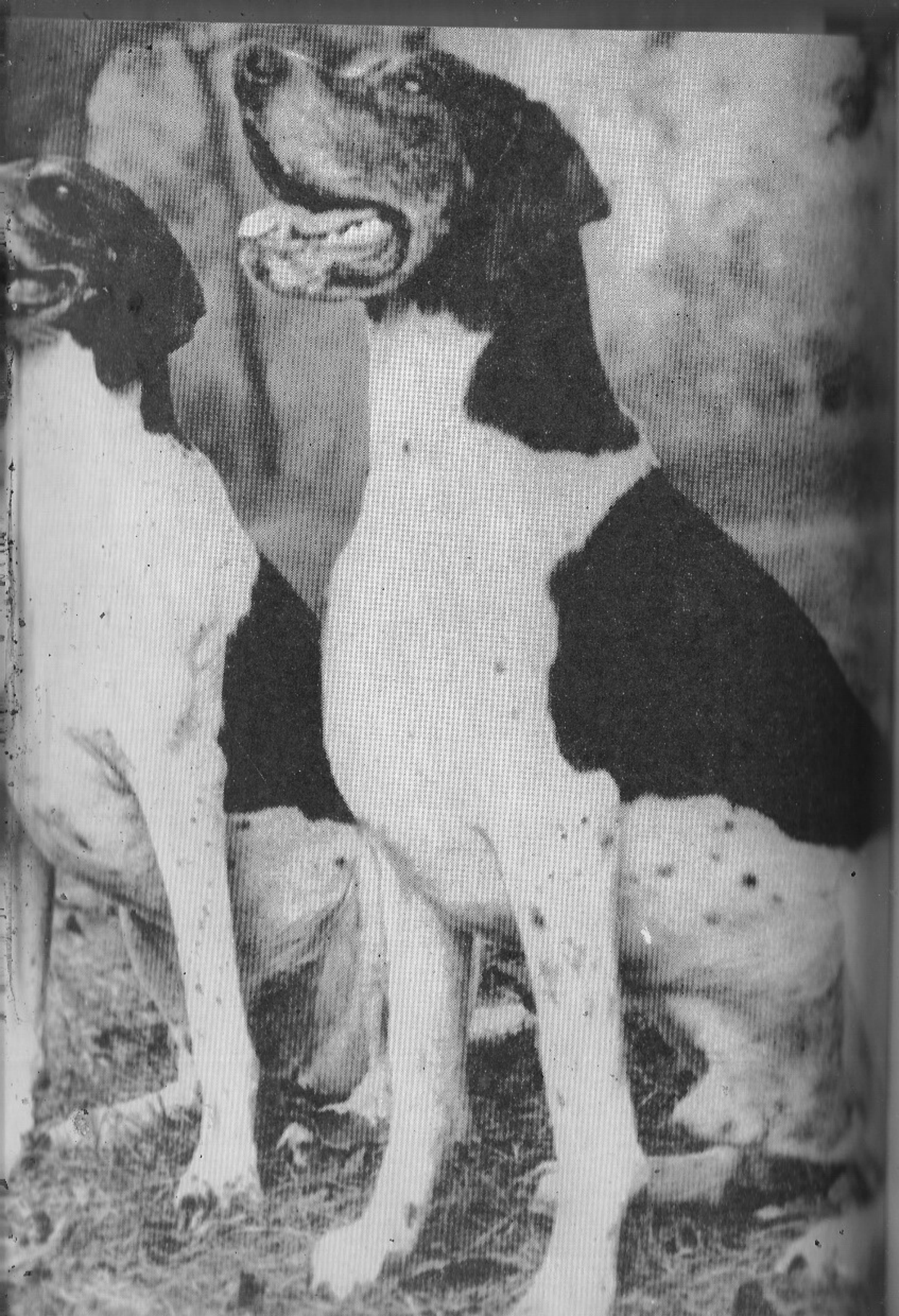

Mõnikord oksendab koer pärast kontide söömist. Tähendab: andsite rohkem kui vaja. Koos sülje ja sapiga tulevad välja väikesed seedimata konditükid. Ka see võime — maost kõik mittevajalik välja heita — on looduse poolt kaasa antud.

Ebameeldiv on koera väike pahe püherdada igasuguses ribus. Leiab raipe, väherdab sellel ja on õnnelik pealekauba.

Harjumus püherdada taolises «aromaatses» asjanduses on jäänud aegadest, mil kiskja tahtis oma lõhna kaotada, et ohvrile märkamatult läheneda. Juba ammu kodustatud koer ei hangi enam sel viisil toitu, kuid püüd «peita» oma lõhna on jäänud.

Ärge laske oma koeral tänaval tundmatuid koeri nuusutada: võib saada katku või mõne muu haiguse.

Ärge lubage koera hulkuma: kodutute koerte püüdjad tabavad ta, ja hüvasti siis, armas sõber! Suures linnas võib koer saada õnnetuse ohvriks, võib sattuda auto või trammi alla.

Tutvuge linnades kehtivate väikeloomade pidamise eeskirjadega ja püüdke neid täita, nii väldite paljusid pahandusi.

Valige jalutuskohtadeks vaiksed inimtühjad tänavad, lagedamad kohad, kinnised tagahoovid.

Pärast metsas jalutamist vaadake järele, kas koeral pole puuke. Kui leiate mõne, ärge seda naha küljest lahti kiskuge, vaid määrige puuki võiga, toiduõliga, bensiiniga. Kui puuk laseb end naha küljest lahti, põletage ta ära.

Ärge andke oma koera naabripoisile või sõbrale jalutada. Pidage meeles: jalutuskäik ei ole formaalne vajadus. Iga jalutuskäiguga tugevneb teie sõprus.

Koeral peab olema üks peremees. Perekonnas tunneb ta ja hoiab igaüht, kuid keegi peab olema peamine, keda ta hakkab hiljem, kui suureks kasvab, viimse hingetõmbeni kaitsma. Tema käskija on temale kõige kõrgem olend maa peal.

Jalutuskäigul jookseb koer maha mitmeid kilomeetreid ja nuusutab üle kõik teel ettejuhtuvad esemed: põõsad, puud, postid, väravaalused, mulla, kivid. Nii õpib ta tundma ümbritsevat maailma, saab teada, mis oli neis paigus enne teda, millised koerad on siit läbi jooksnud ja mida huvitavat on tehtud.

Kui aeg lubab, ärge teda kiirustage, las ta märgistab oma valdusi, see on rituaal.

Ärge aga lubage koeral joosta möödakäijate juurde ja nuusutada nende jalgu. Loom võib kedagi ehmatada ja pahandused ongi käes. On möödakäijaid, kes armastavad koeri, on neid, kes koeri ei salli. Mõned koerad näevad halvasti, on lühinägelikud. Et paremini näha ja milleski veenduda, jooksevad nad lähemale. See kutsub alati esile ägeda reaktsiooni neis, kes koeri kardavad. Viimased tunneb ära juba eemalt. Niipea kui ta koera märkab, hakkab ta käte ja käekotiga vehklema: «Appi, appi, hammustab!»

I. Ehrenburg kirjutas: «Londonis hämmastavad mind koerad mitte seepärast, et nende seas on palju hästi hooldatud tõuloomi, vaid seepärast, et nad oskavad tänaval hästi käituda. Harva näed seal koera rihma otsas. Nad jalutavad vabalt, nagu teades, et on olemas koerte «Vabaduse harta»; mõnikord nad sobitavad omavahel tutvust, mõnikord mööduvad teistest koertest neile tähelepanu pööramata. Nad tahavad näidata oma sõltumatust, nad ei vaata tagasi oma peremehe poole. Siis aga tuleb ületada tänav, sõiduteel on palju autosid. Koer ei astu sõiduteele, ta ootab peremeest ja läheb üle tänava peremehe jala kõrval; nähtavasti ei ole koera arusaamise järgi terve mõistus vabadusearmastusega vastuolus.»

Nii peaksid käituma kõik koerad. Nii tuleks ka koertesse suhtuda.

Ei kõlba teha sedasi, nagu tegi üks minu naabreid. Tal on tore koer, bokser Ralf. Pühapäeval sõitis pererahvas maale, koer jäeti rõdule. Nähtavasti taheti, et ka loom hingaks värsket õhku. Suurest kurvastusest hakkas peni bassihäälega lärmama: ikka auh-auh! Ja nii, kuni hilisööni, kui pererahvas tagasi tuli. Taolised koeraomanikud arvatavasti sundisidki Itaalia rannaäärsete asulate võime andma korralduse: keelata koerte haukumine kella kümnest õhtul kuni kella seitsmeni hommikul. Trahvist pääsemiseks tuli koeraomanikel kibekähku neljajalgsetele unerohutablette varuda.

Õigesti kasvatatud koer ei haugu asjata. Ka tänaval ei tülita ta kedagi. Ta on täis väärikust, ei tüki oma ülevoolavate tunnetega ega taltsutamatu uudishimuga võõrastele ligi.

ÕPETADA TULEB JÄRK-JÄRGULT

Suplemine on kõigile kasulik, see tugevdab ja karastab organismi. Suvel võib supelda iga päev ja isegi mitu korda päevas.

«Mida ma pean tegema: Bobik kardab ujuda. Ronib rinnuni vette ja heidab pikali, mitte üks raas ei uju. Ootan vastust. Saša.»

«Ujutasime oma Marssi möödunud suvel kord kuus, talvel ju ei soovitata koeri vette lasta,» kirjutas I. L. Baškirova Tallinnast. «Kevadel, kui ilmad meil jälle soojaks läksid, otsustasime Marssi ujutada. Tema hakkas sellele kategooriliselt vastu: urises, näitas hambaid, ja mis kõige ebameeldivam — surus kõrvad pea ligi ja hakkas kogu kehast värisema. Meil ei õnnestunudki teda vette meelitada. Kuid vett ta ei karda! Ta ujub väga hästi meres, järves ja jões! Ujutamise asemel hakkasime Marssi puhastama märja käsna ja harjaga. Ometi jäi hinge ebameeldiv tunne — koer suples ju varem meeleldi. Treener ütleb, et koera tuleb vägisi sundida vette minema. Kuid antud juhul pole see ju lihtne sõnakuulmatus! Eks ole ju? Äkki on tal midagi tõsist?»

Igal asjal on oma põhjus.

Erinevat tõugu koerad harjuvad veega erinevalt. Tooge kolmekuune spanjelikutsikas veekogu äärde — ta tormab kohe ujuma. Tal on pikad kõrvad, mis kaitsevad kuulmekäiku pritsmete eest, kuigi ujudes tõmbab ta kõrvad tahapoole. Kõik spanjeli eellased on parte veest välja toonud ja suplemiskirg on neil nagu öelda päritud.

Kui tood kolmekuuse lambakoerakutsika vee äärde, hakkab ta vastu punnima. Ta on ikkagi «kuivamaaloom», kuigi aja jooksul harjub ka tema veega.

Dogi punnib samuti vastu. Kuid suuremaks kasvades muutub ta julgemaks ja läheb vette, teda tuleb isegi tagasi hoida.

Mõni harjub veega pikkamööda. Teine sumab ise vette. Nii kui vett eemalt näeb, pistab kohe vee poole jooksu. Sumdi! sisse ja ujuma!

Ei maksa kasutada jõudu ega toorelt sundida: tirida nööri otsas, karjuda ja kaldalt tagant tõugata.

On olemas muidugi lihtne moodus: koer visatakse vette ja ujugu siis. Ujugu, kuidas tahab! Ja kujutage ette, ujuvad kah! Ega uppuda taha keegi. Kuid koer võib ehmuda ja jääda eluaeg veekartlikuks.

Kõige parem on minna ise vette ja meelitada koer enda juurde. See mõjub rohkem ja muutub aja jooksul harjumuseks.

Bokser Rem Sevastoopolist, kellest kirjutati ka ajalehtedes, armastas ujuda ja sukelduda, kuigi lühikeste, n.-ö. «avatud» kõrvadega koerad teevad seda haruharva. Rem püstitas isikliku rekordi: oli vee all 26 sekundit. Sukeldudes tõi Rem veest välja igasuguseid esemeid, vaimustades ammuli sui vahtijaid, kes jooksid kokku neljajalgset sportlast kaema.

Miks hakkas Marss veest eemale hoidma? Vastus oli öeldud kirjas: koer hakkab «kogu kehast värisema». Nähtavasti polnud ilm küllalt soe, dogi on selles suhtes võrdlemisi tundlik, teda hakati sundima . . . Ja oligi kõik!

Koera tuleb kõigega pikkamööda harjutada. Kutsikat tuleb isegi õpetada korterist välja minema. Esmakordselt enda ees avatud ust nähes ei taha ta mitte kuidagi kodust lahkuda. Esimene kord tuleb teda viia süles, tema aga püüab ikkagi lahti rabelda.

Kutsikas pelgab ka treppi. Seni, kuni ta pole üks, kaks või kolm korda trepist alla ja üles käinud, tundub see talle ületamatuna — täiesti tavaline trepp, mida mööda me iga päev käime. Nii nagu ujumiseski, nii peame ka siin arvestama tõugu. Dogikutsikat kanname esialgu süles viiendale korrusele, ise ta üles ei roni.

Erinevat tõugu kutsikad kasvavad erinevalt.

Toosama Saša (oma perekonnanime unustas ta lisamata, kirjutas vaid, et elab Pervouralskis) küsis:

«Kui suured on keskmiselt idaeuroopa lambakoerad? Kas võib midagi Bobikule sisse sööta, et ta kasvaks veel suuremaks? Kui võib, siis mida? Kui ta on praegu 12-kuune, kas ta kasvab veel? Kui jah, siis kui palju?»

Normaalne terve koer areneb normaalsetes pidamistingimustes normaalselt, mingeid kasvustimulaatoreid ta ei vaja.

Järgnevalt toome idaeuroopa lambakoera kutsika kasvu võrdlusandmete tabeli:

Vanus	Õla kõrgus (cm) (turjast jalatallani)	Kaal (kg)
1 kuu	22—27	3—5
2 kuud	33—40	8—10
3 kuud	43—49	12—15
4 kuud	50—56	15—20
5 kuud	55—60	20—25
6 kuud	58—64	25—30

12-kuuselt on koer peaaegu täiskasvanud. Pärast aastaseks saamist ei tule tal enam oluliselt kasvu juurde, ta hakkab koguma jõudu, kasvatab lihaseid, mehistub.

Ei maksa koera «ajada» liiga suureks, raskekaaluliseks. Kehtivad niinimetatud koerte standardid. Kes tunneb huvi, võib nendega tutvuda teenistuskoerte kasvatajate või jahindusklubides.

KOERA KASVATADES KASVATAD ISEENNAST

Koer tunnetab suurepäraselt inimest, tema iseloomu, tema tugevaid ja nõrku külgi. Juhtub, et ta ei liiguta kõrvagi vastuseks kõigile teie käsklustele ja sundimistele.

Miks see nii on?

Peni on harjunud, et talle antakse järele. Ta peab end majas kõige tähtsamaks, nagu «karja juhiks». Mitte teie pole juht, vaid tema, mitte teie ei juhi teda, vaid tema teid . . .

Tõenäoliselt on ta oma erakordse seisundiga niivõrd harjunud ja tunneb end niivõrd suursugusena, et talub ainult olude sunnil neid tema arvates otse kummalisi olendeid, kes käivad kahel jalal, selle asemel et kasutada kõiki nelja! . . .

Koeral on väga tugev karjainstinkt. Metskoerad elasid ju karjas nagu hundid.

Me juba rääkisime, et tingimata peab koeral olema keegi peamine (karjas on alati keegi peamine — karja juht).

Tsirkusepraktikas on tavaliselt väga tähtis, et taltsutaja allutaks enesele kiskja, oskaks sisendada loomale aukartust. Kuid taltsutaja ei meelita looma, vaid hirmutab ja ähvardab piitsaga, lööb teda. Niisuguseid kogemusi ei tasu omaks võtta. Te peate koera enesele allutama meelituste, hellüse, meelekindluse ja püsivusega.

Sõnum naljanurgast:

«T a r k p e n i. Töödejuhataja A. Zahhartšenkol on juba mitu aastat dogi Ars. Ta käib koos peremehega ehitusel. Kõige hämmastavam on, et koer oskab rääkida ja isegi telefoni teel vastata. Jutuajamistel matkib ta oma peremeest, räägib valju häälega ja hästi lühidalt . . .»

Kas on naljakas?

Sapine sõnum. Ma ei usu, et Ars oskas telefoniga rääkida (tõenäoliselt ta lihtsalt haukus), kuid et ta võis milleski peremehega sarnaneda, sellega võin nõustuda.

Koerad võtavad üle oma peremehe harjumused, eluviisi ja käitumismaneeri, ka tema puudused. Närvilise inimese koer on tasakaalutu, kergesti ärrituv, kurjal inimesel kuri, heasüdamlikul hea.

Koer on inimese peegeldus. Ta on teie peegel. Vaadake koera, ja te näete iseennast. Kas ta ei meeldi teile? Otsige puudusi iseendas.

KÜPSUSTUNNISTUS

Kas arvate, et küpsustunnistus on vajalik ainult inimesele? Koerad vajavad seda samuti.

Dressuurikursuse lõpetamise diplomita ei saa teie koer näitusel autasu, olgu ta nii ilus kui tahes. Teil endal on samuti piinlik, kui teie kasvandik ei saa millestki aru ega oska midagi. Niisuguse hädavaresega ei lähe rahvarohkele tänavale, tuttava või sõbra juurde, ei sõida trammis, autobussis ega taksos — tõstetakse välja.

Teenistuskoeri tuleb kindlasti dresseerida.

Millal dresseerimist alustada?

Tegelikult hakkasite kutsikat kasvatama hetkest, mil tõite ta koju. Harjutamine kohaga, väljaviimine, kerjamise keelamine (meenutagem, kuidas seda armastavad teha krantsikesed!) — kõik see on dressuur, tingitud reflekside kinnistamine.

Muidugi esialgu taotlete käsutäitmist mängides, järsu sundimiseta, et mitte rikkuda looma veel karastumata psüühikat.

Kolme-neljakuune kutsikas peab täitma käsklusi «Koht!», «Siia!», «Jaluta!», «Fu!». Aegamööda tema teadmistering laieneb, suureneb närvisüsteemi, psüühika koormus. Esialgu nõuti temalt ainult õue küsimist: kui jõudis õigel ajal välja joosta, oli tubli; nüüd peab ta meeles pidama, et ei tohi «oma asju» teha asfaldile, lillepeenrale, laste liivakasti.

Seitsme-kaheksakuuselt võib hakata teda regulaarselt dresseerima. Selleks ajaks asendatakse pehme kaela- ja jalutusrihm tugevamatega. Nüüd pole see enam tilluke kutsikas, kuid päris koer pole ta kah veel.

Dresseerimist ei maksa edasi lükata. Asjafundjad ütlevad, et kui te ei dresseeri bokserit kuni aasta vanuseni, siis pärast aastaseks saamist hakkab tema teid dresseerima.

I. Ehrenburg meenutab, kuidas talle saadeti kingituseks poolteiseaastane silihäm-terjer Tomka (Tomson) ja kuidas poolteist aastat hiljem oli kirjanik sunnitud ta andma «spetsialistile, dresseerijale, kellel oli hiiglasuur tige dogi». Tomkal oli talumatu iseloom, ta põdes usaldamatusmaaniat ja hammustas nii võõraid kui ka oma inimesi, temaga ei olnud midagi peale hakata. Uue peremehe juures «dresseeris» Tomka ära ka dogi, dresseerija ja tema naise: nad kohanesid tema maaniaga!

Arvatakse, et kodustes tingimustes üleskasvanud koer allub kergemini dressuurile. Nähtavasti sellepärast, et ta viibib rohkem inimeste seas. Mõned inimesed rikuvad koeri liialdatud koertelembusega. «Koeravaimustus» võib vahel olla niisama pime, nagu mõnikord vanemate armastus oma laste vastu.

ARMASTAB — EI ARMASTA

Armastada inimest, peremeest, see on koera kutsumus, tema natuur. Koer kuulab meelsasti teie sõna, kui olete tema vastu hea.

Kirjanik V. Lidin jutustab oma mälestustes, kuidas ta sõitis Gorkile Sorréntosse külla ja nägi seal toakoer Kuzjat. Gorki oli öelnud, et Kuzja jälgib iga tema sõna, iga liigutust ja teatud puhkudel liputab energiliselt saba. See tõendas, et esiteks, kui nii võib väljendada, elas Kuzja peremehe huvidele kaasa, ja teiseks, peremees oli niivõrd hea, et Kuzja tahtis teda teenida, püüdis igast sõnast aru saada, et peremees oleks temaga rahul. Kui uurite lähemalt tuttavate koerte käitumist, märkate sedasama.

Koerte suur asjatundja, looduseuurija Lenz kirjutas: «Ma teadsin koeri, kes mõistsid, nagu tundub, peremehe iga sõna, avasid ja sulgesid tema käsul uksi, tõid tooli, laua või pingi, võtsid talt või tõid talle mütsi, otsisid üles ja tõid kätte peidetud taskuräti või muu eseme, leidsid kübarate kuhjast lõhna järgi üles külalise kübara jne. Targa koera jälgimine pakub üldse suurt naudingut. Huvitav on vaadata, kuidas ta peremehe käsku oodates silmi pöörab ja kõrvu liigutab, kuidas rõõmustab, kui saab loa peremeest saata, kui kurvaks muutub ta ilme, kui peab koju jääma, kui arukalt vaatab ta tagasi, kui püüab ristteel otsustada, kas tuleb minna paremale või vasakule. Kuidas ta rõõmustab, kui täidab temale antud ülesande, ja kui piinlik tal on, kui mingi rumalusega hakkama saab. Äärmiselt põnev on jälgida koera, kes on teinud mingi pahanduse ja pole täiesti veendunud, kas peremees märkas seda või mitte: ta heidab maha, haigutab, teeskleb magamist ja ükskõiksust, et endalt igasugused kahtlused temale peletada, samal ajal aga vaatab aeg-ajalt kartlikult käskijat. Koer taipab kiiresti, kes on tema sõber... Meeldiv on vaadata, kuidas koer otsib oma peremehele seeni, kuigi on ise nii loodud, et nende vastu

mingit huvi ei tunne; kuidas aitab vedada väikest vankrit, pingutades seda rohkem, mida pingsamalt veab peremees ise...»

Ja veel üks tsitaat Brehmilt: «Nende (koerte) arenemises etendab kasvatus palju suuremat osa, kui tavaliselt arvatakse... Koer muutub oma käskija tõeliseks peegelduseks: mida sõbralikumalt, armastuse ja tähelepanuga temaga ümber käiakse, mida paremini ja puhtamalt teda peetakse, mida rohkem ja asjalikumalt temaga tegeldakse, seda taiplikumaks ja paremaks ta saab; vastupidi — koer rikutakse ära, kui teda halvasti koheldakse...»

«Koera võib hästi kasvatada ainult heatahtlik inimene.»

Kasvataja iseloomul on suur tähtsus. Liialdamata võib ütelda, et siin peituvad edu ja ebaõnnestumiste, saavutuste ja nurjaminekute allikad.

Küsitakse: millised iseloomuomadused peavad olema inimesel, et loomahästi dresseerida? Mis on selleks vaja?

Eelkõige peab ta olema distsiplineeritud, peab oskama oma käitumist enesekriitiliselt hinnata. Ta peab olema alati heatahtlikult meelestatud, koer tunnetab seda imehästi. Ei tohi ägestuda, enesest välja minna. Ja muidugi on täiesti lubamatu oma halba tuju või ebaõnnestumisi koera peale välja valada!

Nüüd mõningaid tarkuseteri, mis tuleks kõrva taha panna.

Koera dresseerimiseks tuleb kõigepealt iseennast dresseerida.

Inimesed teavad, mida nad soovivad; koer teab ainult seda, mida soovib peremees. Järeldus: ole oma soovide vääriline.

Ole õiglane. Loom oskab seda hinnata. Koera ei tohi petta. Ta saab sellest aru.

Ole aus. Sõbraga tuleb alati olla aus ja avameelne. Selleks ongi sõprus. Sõprus ei talu valet.

Ehrenburg ütleb: «Koera taiplikkus ja tema kasvataja kannatlikkus teevad imet.» Sedasama on tihtipeale tähendanud ka teised.

Omal ajal jaotas kreeklane Hippokrates kõik inimesed hingelaadilt nelja põhitüüpi: tugev, kuid tasakaalutu, erutusprotsessi ülekaal pidurdusprotsessi suhtes, erutuv, taltsutamatu tüüp — koleerik; tugev tasakaalukas, isegi liiga tasakaalukas, inertne (niisugusele saad vaevu elu sisse!), rahulik, aeglane tüüp — flegmaatik; tugev tasakaalukas, väga elav, liikuv tüüp — kõige soovitavam inimeste ja loomade seas — sangviinik; nõrk, loid, alatasa rõhutud meeleolus, otsustusvõimetu — melanhoolik.

Koeri on samuti koleerikuid, flegmaatikuid, sangviinikuid ja melanhoolikuid.

Erinevatele tõugudele on suuremal või vähemal määral omane üks või teine temperamenditüüp. Dogi on flegmatismi kalduv sangviinik. Bernhardiin on põhiliselt flegmaatik. Dobermannpinšer on koleerik. Täielik koleerik on foksterjer.

Sellest, millisesse temperamenditüüpi koer kuulub, oleneb sageli ka tema edu, see, kui kiiresti ja kui «hoolsalt» ta teadmisi kogub.

Erinevat tõugu koerad alluvad dressuurile erinevalt. Ei ole õige, et

kõik on selles suhtes ühesugused (siis ei oleks ka eri tõugusid: ega nad ju ainult välimuse poolest üksteisest erine). Kui näiteks tahetakse airdeili kiita, öeldakse: «Teda on kerge dresseerida.» Ei ole õige. Airdeil-terjerit on, ma ütleksin, mõningal määral isegi teistest raskem dresseerida, võtab rohkem aega, see-eest aga kinnistub temal õpitu paremini, ja selles on tõu eelis. Igale koerale tuleb läheneda oma mõõdupuuga, võtta arvesse tema omapära, tunda tema iseloomu. Ühega võib vähem tseremoonitseda, teine nõuab delikaatsemat lähenemist.

Noh, ja muidugi, ärge ka iseennast unustage. Nagu öeldakse: koeral ei ole sugugi ükskõik, kes on jalutusrihma teises otsas.

MITTE VÕLUMINE, VAID OSKUS

Inimestele, kes ei ole tunginud dresseerimise saladustesse, näib loomade väljaõpetamine võlumisena, kuigi midagi ebatavalist selles pole.

Peame ütlema aitäh meie tuntud teadlasele, füsioloog Ivan Petrovitš Pavlovile, kelle ettevõtmisel püstitati Leningradis instituudihoone ette aušammas koerale.

Loomulikult dresseeriti loomi ka enne Pavlovit, juba tuhandeid aastaid tagasi. Kuid oma töödega pani Ivan Petrovitš dressuurile kindla, mitmekülgselt läbikontrollitud teadusliku aluse.

Looma tegevus jaotatakse kahte üldliiki: tingimatud, kaasasündinud refleksid ja instinktid ning tingitud refleksid, mis omandatakse elu jooksul.

Koera ei ole vaja õpetada sööma: ta oskab seda niigi (toitumisrefleks). Talle pole vaja õpetada oma elu kaitsmist, kui teda ähvardab oht: ta teeb seda meist kiiremini (enesealalhoiuinstinkt). Loom hoiab oma poegi (emainstinkt). Katsuge koeralt tema kutsikaid ära võtta — ta ründab teid otsekohe. Kaasasündinud instinkte on palju. Nendega on seotud kõik elusolendi talitlused.

Kui te käsite koeral istuda, ilma et oleksite talle seda varem õpetanud, ta ei istu. Proovige teisiti: pange ta vägisi istuma, korrates seejuures: «Istu, istu!» Varsti istub ta juba jõuga sundimata, lihtsalt käskluse peale. Sõna «istu» seostub tal keha teatud asendiga ja ta ruttab seda sisse võtma, kui kuuleb juba tuttavaks saanud, arusaadavat heli (eriti siis, kui ergutate teda sõnakuulelikkuse eest maiustusega, lihatükikesega). See ongi tingitud refleks. Koeral tekkis see teie abiga.

«Reflexus» on ladinakeelne sõna, mis tähendab «peegeldus». Koer ei omandanud teie käsklust teadlikult, nii, nagu üks inimene mõistab teist inimest, kuid oma tegevusega ta nagu peegeldab seda.

Kogu elu koosneb refleksidest. Isegi see, et koer tuli kunagi inimese juurde elama, oli esialgu tingitud refleks. Põlvest põlve kinnistudes muutus tingitud refleks tingimatuks, muutus koerale vajaduseks.

1941. aastal olid sakslased vallutamas meie hobusekasvandusi, meie kuulsaid tõuhobuseid. Nõukogude inimesed tahtsid hobuseid päästa, nad ajasid läbi stepi suuri hobusekarju. Ilmad püsisid palavad, ümberringi laius krõbekuiv stepp, inimesi ja loomi piinas janu, vett aga polnud. Lõpuks jõuti väikese järve äärde. Hobuseajajad haarasid kamalutega vett ja rüüpasid seda otse veepinnalt. Aga hobused? Nad seisid, hirnatasid ja vaatasid inimesi. Nad ootasid. Mida? Ämbreid. Nad olid ju harjunud ainult ämbrist jooma. Refleks!

Kunstnik A. Komarov, kes armastas loomi joonistada, jutustas mulle, et nende kodus kehtis kord: tulija helistas kella, tõmmates kellanööri käepidemest. Viimase külge oli seotud traat, mis ulatus töökojani. Kell helises, mindi vaatama — ei kedagi. Nii kordus päris hulk aega, kuni salapärane helistaja lõpuks avastati. Helistas kass, lõksutades käepidet. Uks tehti lahti, kass lipsas jalgade vahelt läbi, keegi ei pannud teda tähelegi. Pärast tabati ära. Kes oli seda kassile õpetanud? Ei keegi. Ise õppis. Jällegi refleks.

Koprad on ööloomad. Kui tehti filmi kobrastest, tuli nad panna toitu hankima ja oma elamuid ning tamme ehitama päeva ajal. Vaeva nähti palju, kuid asja sai. Koprad hakkasid hommikuti veest välja ronima ja sööma.

Oli vaja filmida aia otsas laulvat kukke. Oldi filmikaameraga valvel hulka aega, ei midagi. Muidu kukeleegutas nii et küll, kui aga kaamera võttevalmis seati, oli kukk vait kui sukk. Kolhoositaat vaatas seda nalja tükk aega pealt ja ütles: «Teate mis, las ma aitan. Kas teil on seal kõik hakkamas? Vaadake...» Taat hiilis kuke juurde, kattis ta kuuega kinni, hoidis paar-kolm minutit ja laskis lahti. Kus kukk kohe kisama: «Kukeleegu-u-u-u!» Millal kuked laulavad? Koidu eel. Taat korraldaski kukele «koidiku». Refleks!

Näiteid on palju.

I. P. Pavlov uuris kogu elu loomade käitumist. Ta lõi õpetuse refleksidest. Tema poolt väljatöötatud tingitud reflekside teoorial põhineb sõnatute olendite õpetamise praktika.

Kuulus füsioloog rõhutas, et tema peamiseks abiliseks oli koer, selle mõistus, taiplikkus, valmisolek teenida inimest.

...Külla tulid tuttavad koeraga. Koeral oli suukorv peas. See võeti ära ja jäeti esikusse, ise mindi koos Džumraiga tuppa. Peni istus veidike, läks siis, tõi suukorvi ja pani enese ette maha.

Muide, suukorvidest. Suures linnas on see hädavajalik. Kuid suukorv loomulikult alandab koera. Seepärast tuleb teda nii kasvatada, et praktiliselt ei oleks suukorvi vaja. Meil kehtivates eeskirjades on öeldud: koer peab tänaval jalutades olema jalutusrihma otsas või peab tal peas olema suukorv.

Dresseerimiseks on vajalikud järgmised esemed: lai pehme kaelarihm; poolteisemeetrine jalutusrihm; kümne- kuni kaheteistkümnemeetrine juhtrihm (kui seda müügil pole, teeme selle ise presentrihmast või jäme-

damast pesunöörist, veel parem — nahast, sest see ei vetti ega võta nii kergesti pori külge); suukorv, kidadega kaelarihm kangekaelsete tarvis (mõne võtte õpetamisel); hantlitaoline, 18—20 cm pikkune kerge puuklots viskamiseks.

Esialgu õpetate koera kodus, koduõues, jalutuskäikudel, siis õppeplatsil. Seal õpib ta selgeks keerukamad võtted ja harjub teiste omataoliste seltskonnaga. Ka see on reflekside väljatöötamisel oluline: koer peab harjuma mistahes olukorra ja ärritajatega, ta ei tohi reageerida sellele, millele reageerimine pole ette nähtud.

Aastatuhandete jooksul arenes koeral ümbritseva keskkonnaga kohanemise võime, temast kujunes kõrgem elusolend ning selles osas on koer paljudest loomadest ette jõudnud. Seepärast saadetigi tema esimesena kosmosesse.

Tuntud on katse: ahvi harjutati teatud kindla režiimiga. Kui ta oli sellega täiesti harjunud, aeti meelega kogu kava segi: toit toodi teisel ajal jne. Teise päeva lõpus hukkus ahv südamerabanduse tagajärjel. Ehmatusest ja meelehärmist sai ta infarkti. Meie kõige lähemal sugulasel oli tagavaraks üpris vähe vastupidavust. Koer peab vastu palju suurematele katsumustele.

KUUSTEIST ASTET

Jahi- ja teenistuskoeri õpetatakse erinevalt. Räägime nüüd lähemalt teenistuskoera dresseerimisest, millel on meie maa kaitse seisukohalt suurem tähtsus.

«Kirjutage mulle, kuidas hoolitseda koerte eest. Ja veel saatke mulle koerakeelseid sõnu,» palus Fiira Rosljakova, viienda klassi õpilane Pašija töölisasulast.

Aga mingisuguseid erilisi «koerte sõnu» polegi. Kõik dresseerimisel kasutatavad sõnad on tavalised, mida kasutame omavahelises suhtlemises. On vaid mõningad spetsiifilised terminid.

«Fu!» on keeld, keelatud tegevuse katkestamine. «Fu!» tähendab: «Ei tohi!»

«Fass!» on haara, hoia kinni, hammusta, rebi — kõige kohutavam käsklus kurjategijate ja kurjasepitsejate suhtes; see kutsub koera võitlusse, vaenlast tabama ja relvituks tegema.

«Apporte!» (loe: apport) tähendab: «Mine, too siia, jookse, too ära, too peremehele!»

Koer peab läbi tegema ülddressuuri- (ОКД)[1] ja eridressuurikursuse.

[1] ОКД — общий курс дрессировки.

Ülddressuuri võtted:

Saadate koera märgitud kohale	käsklus	«Koht!»
Panete istuma	”	«Istu!»
Panete lamama	”	«Lama!»
Panete seisma	”	«Seisa!»
Panete enda kõrval käima	”	«Kõrval!»
Lasete koera vabaks	”	«Jaluta!»
Kutsute enda juurde	”	«Siia!»
Saadate visatud eset tooma	”	«Apporte!»
Võtate eseme koera suust	”	«Anna!»
Hüpe üle tõkke	”	«Barjäär!»
Redelil ja palgil-poomil käimine	”	«Edasi!»
Käsite koeral ujuda	”	«Uju!» (mõnikord öeldakse ka «Edasi!»
Käsite roomata	”	«Rooma!»
Käsite haukuda	”	«Hääl!»
Keelatud tegevuse katkestamine	”	«Fu!»
Kiitus, ergutus	”	«Hästi!»

Ongi kõik koera treenimise kuusteist astet, nende tundmiseta ei või teie kasvandikku lugeda täisväärtuslikuks, «haritud» peniks. Iga käsklust saadab žest. Kui koer täidab kõiki käsklusi laitmatult, peate õppima ise ja õpetama koera töötama vaikselt, ühegi helita. Piirivalvuritel täidab koer käsklusi isegi kulmuliigutuse või silmapilgutuse järgi.

Kõikide võtete tehnika on väga lihtne, te veendute selles ise. Peaasi jällegi — kannatlikkus!

Ärge kiirustage: alles siis, kui olete saavutanud ühe käskluse täpse täitmise, asuge teise juurde.

Et vältida vigu, alustage süstemaatilist treeningut õppeplatsil kogenud inimese käe all.

Tegelge koeraga pärast seda, kui õppetükid on tehtud. Halb on, kui koerakasvatus hakkab segama koolitööd ja toote koju kahtesid. Vanemad pahandavad ja hüvasti siis, truu sõber!

Alustagem!

Oletame, et käsklus «Koht!» on teie kasvandikul juba selge.

«Istu!» Koera enda kõrval hoides surute vasaku käega tema nimmele (selja tagumisele osale), sundides teda tagajalgu enese alla tõmbama ja istuma. Kaela- ja jalutusrihma, mida hoiate paremas käes, sikutate kergelt üleespoole. Koer istub. Korrake seda seni, kuni ta hakkab ise, sundimata, istuma — kohe, kui kuuleb käsklust: «Istu!» Üheaegselt häälelise käsklusega sirutate üles küünarnukist kõverdatud parema käe,

peopesa ettepoole. Hiljem kordate käsklust ainult žestiga. Järk-järgult pikendate püsimisaega, eemaldute, tulete tagasi, eemaldute uuesti. Koer istub. Ta ei tohi tõusta ega teile järele joosta või vähehaaval kohalt nihkuda (ehk ei panda tähele — ikkagi peremehele lähemal! Kuidas tahaks tema juures olla, kuidas tahaks!). Kui õppus edeneb visalt, kasutage pikka juhtrihma: selle abil võite koera eemalt mõjutada.

«Lama!» Koer istub. Vasaku käega hoiate teda kinni (et plehku ei paneks), parema käega surute esijalad kokku ja tõmbate ettepoole. See sunnib teda maha heitma.

Koer ei tohi külili visata. Žest: parem käsi sirutatakse ette õlakõrgusele, peopesa allapoole, seejärel lastakse käsi hoogsalt alla: «Lama!»

«Seisa!» Võtta kõhu alt kinni ja tõsta püsti. Esialgu toetada peopesaga, et koer ei saaks maha heita, korrata: «Seisa, seisa!» Žest: viia küünarnukist kõverdatud käsi alt üles.

«Kõrval!» See võte näib lihtsana, kuid nõuab küllaltki pikaajalist õppimist ja suurt järjekindlust.

Käia tuleb samuti osata! Mõnikord näeme, kuidas koer veab oma peremeest. Suurekasvuline koer lohistab enda järel peremeest või perenaist. Hädine koerakasvataja punetab näost ja tunneb end üpris ebamugavalt. Aga kus ta varem oli? Või jälle koer lohiseb kähisedes rihma otsas, peatub iga posti juures ja tõstab jalga, kus juhtub. Kasvatamatu! Aina punasta!

Käsklusega «Kõrval!» peab koer kõndima dresseerija vasaku jala juures, pidama rangelt distantsi, mitte ette ruttama ega maha jääma, reguleerima sammu kiirust peremehe sammude järgi. Kui koer ruttas ette, sundige ta rihmatõmbega tagasi tulema, oma tuhinat taltsutama; kui jäi maha, kiirustage teda kerge rihmatõmbega (äärmisel juhul võtate kasutusele kidadega kaelarihma; see paneb talle kiiremini aru pähe). Pole vaja teda enda järel tirida, vedada või vastupidi — jõuga enda juures hoida. Ärge seadke oma sammu tema järgi, hoopis tema peab seda tegema. Kõndige kord kiiremini, kord aeglasemalt. Koer peab reageerima liikumiskiiruse muutumisele.

Pidage meeles: koer käib alati teist vasakul pool. Paremat kätt vajab piirivalvur relva hoidmiseks, teilgi on mugavam ja käepärasem, kui parem käsi on vaba ja koer on alati ühel pool ega keerle jalus.

Hästidresseeritud loomad võivad käia ka jalutusrihmata. On vaja välja töötada pöörded paremale, vasakule ja tagasisuunas. Kui pöörate ringi, peab seda tegema ka koer ja asuma oma kohale teie vasaku jala juurde. Kui kavatsete pöörata, hoiatage koera: «Kõrval!» See teeb ta tähelepanelikuks. Käsklus «Kõrval!» žestiga: vasaku käe patsutus vastu puusa.

Seda võtet ei ole raske õpetada, kuid loom on sealjuures pidevalt pingutatud olekus. Aeg-ajalt andke talle puhkust, vabastage ta koormusest. Kui pingutate koera üle, kutsute esile niinimetatud pidurdusprotsessi ja ta lakkab õpetust vastu võtmast.

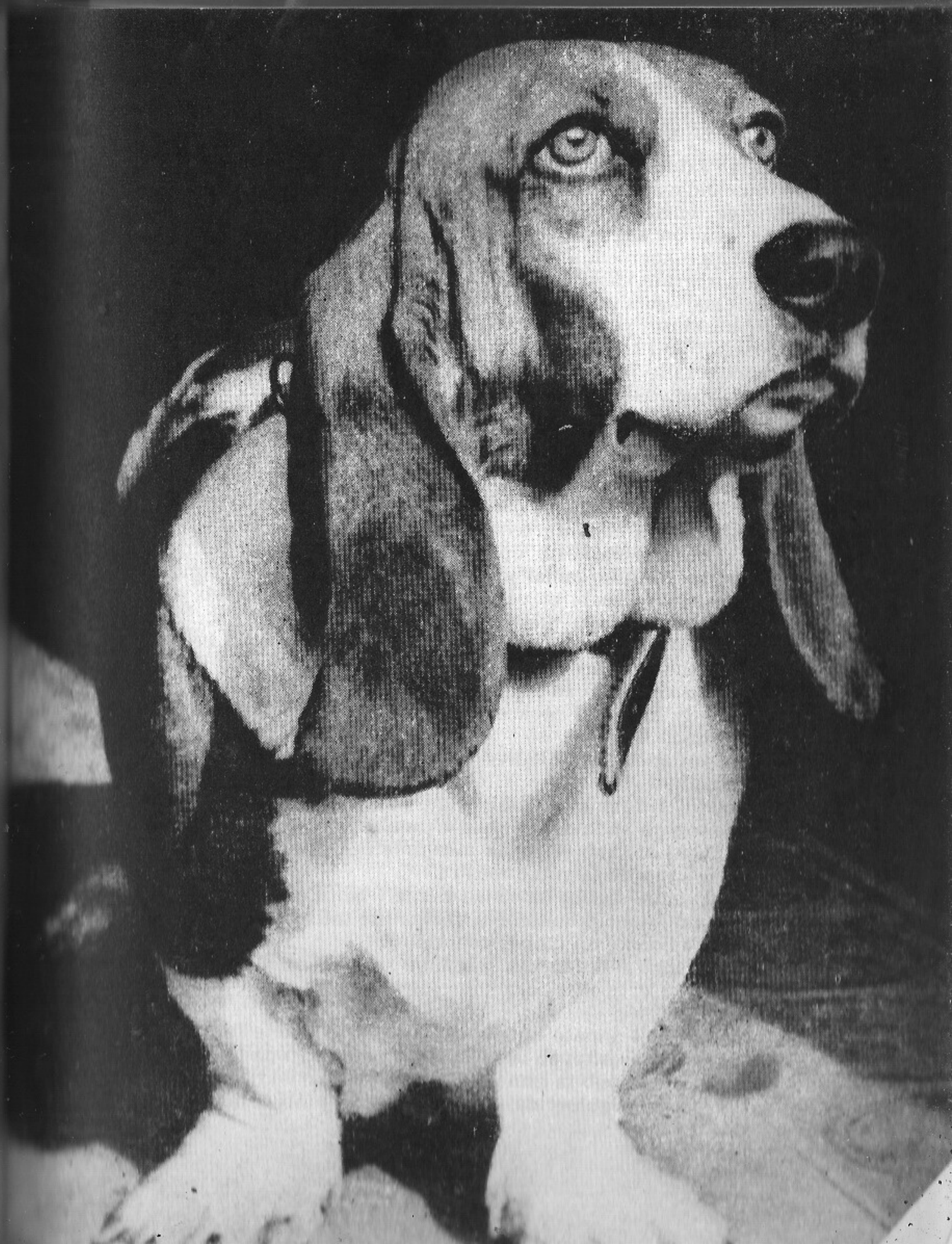

Eemalduge ja laske ta vabalt jooksma. Siin ongi kohane käsklus **«Jaluta!»**.

«Jaluta! Jaluta!» hüüate rõõmsalt, lahkelt ja virgutavalt. Koerale on lõdvendus hädavajalik.

Mängige temaga. Isegi vanas, «soliidses» eas armastavad koerad väga mängida. Kui on aeg mäng lõpetada, jätke jooksmine ja kätega vehklemine. Kutsuge koer enda juurde, käsutage: «Kõrval!» ja jätkake õppust.

Annate koerale käskluse **«Siia!»**, tema aga ei liiguta oimugi. Ei kuula! Kodus kuulas, aga siin, õues, ei tee väljagi. Juhtub ka nii. Kõike juhtub!

Selle käskluse saab koer kõige paremini selgeks, kui ergutate teda maiustusega. Tuli teie juurde, pakkuge talle midagi maitsvat ja silitage. Ärge mõelge talle järele joosta. Ta arvab, et peremees tahab kah natuke mängida, ja lähebki lahti: sina temale järele, tema ikka kaugemale, sina temale järele, tema veel kaugemale . . . Kui hüüate koera, tema aga sellele ei reageeri, ärge siis jookske tema poole, vaid eemale. Ta kohkub, et peremees läheb ära, ja on silmapilkselt kohal.

Kui peni ajas teil hinge täis, ärge hakake teda kohe karistama. Rikute kõik ära! Ta peab meeles ja järgmine kord juba enam ligi ei tule, ärge lootkegi. Juurde ei meelita teda enam mingisuguste maiustustega.

Kui koer allub raskesti õppusele, kasutage pikka juhtrihma: koer oleks nagu vaba, kuid samal ajal saate teda rihma abil sundida juurde tulema. Kui ta aru saab, et vastupanu on mõttetu, ja näeb, et peremees nõuab ikkagi oma, pole pikka rihma enam vaja.

Käskluse **«Apporte!»** järel peab koer jooksma visatud esemele järele, selle üles otsima ja ära tooma. Seda käsklust **täidavad koerad** suure rõõmuga. Nad armastavad väga midagi otsida, midagi tuua, üldse olla aktiivsed. Isegi kutsikad jooksevad visatud kepikesele tulisi jalu järele, saba uljalt püsti.

Raskem on õpetada eset üles tõstma ja seda peremehele tooma. Siin aitab ergutamine.

Kui koeral on eseme toomine selge, pange ta oma jala juurde istuma ja sundige eset ära andma. Käsklus: **«Anna!»**

Kui kutsikas hakkab esemega mängima ega tule sellega ligi, käsutage «Istu!», minge juurde ja võtke ese ära.

Kui ta ei anna, suruge ta lõuad kergelt lahti. Kui kutsikas, vastupidi, ei võta eset suhu, pange ta istuma, pistke ese talle lõugade vahele, suruge ta suu kinni ja hoidke nii umbes pool minutit.

Käsklus «Apporte!» žestiga: käeviibe visatud eseme suunas. Õpetage koera nii, et ta ei jookse otsekohe eset tooma, vaid ainult käskluse «Apporte!» järel.

Jalutuskäikudel annate kutsikale jõukohaste tõkete ületamiseks käskluse: **«Barjäär!»** Las hüppab üle aedade, kraavide, pinkide, mahalangenud puude. Õppeplatsil näeb ta esmakordselt tõelist barjääri, laudadest planku, mille kõrgust saab reguleerida. Viige koer selle juurde, las vaatab ja nuusutab seda.

Pange koer istuma, andke käsklus «Barjäär!» ja viibake käega barjääri suunas. Koer peab hüppama.

Esimene kord pange ta istuma, toetage teda barjääril, hüpake koos temaga. Järeleaimamismeetod on üks lihtsamaid ja sageli kõige efektiivsemaid. Aja jooksul barjääri kõrgust suurendatakse, laudu lisatakse juurde. Dogi kõrget barjääri ületama ei maksa saata, jätkub meetristpoolteisest. «Hüppajad» tõud ületavad kahe kuni kahe ja poole, üksikjuhtudel isegi kolme meetri kõrguse barjääri.

Niisamuti ületatakse ka **õpperedel,** mis on kõrge, astmed on kitsad, ülal on platvorm. Mõnikord ronib koer küll üles, kuid alla tulla kardab. Siis minge ise üles ja julgustades ning toetades talutage ta pikkamööda alla. Pole viga, küll ta julgust kogub. Kuid pidage meeles: koer ei ole kass, kukkuda ta ei tohi, saab viga.

Poom on redelist madalam, kuid ümmargune, käpad libisevad sellel. Poom nõuab teistsugust lähenemisviisi. Toetage koera esialgu küljelt. Viimasel ajal on hakatud poomi katma lauaga, kuid see pole õige. Lahinguolukorras, kus koeral tuleb jõe ületamiseks joosta mööda langetatud puud, ei pane talle keegi lauda puutüvele.

Kõigi nende võtete puhul nagu barjääri puhulgi on žestiks käeviibe.

«Rooma!» Pannud koera lamama ja hoides teda vasaku käega, et ta ei saaks püsti tõusta, saatke või meelitage teda edasi, vahetevahel sikutage kergelt jalutusrihmast. Kui ta hakkab roomama, kiitke teda. Võite ka ise tema kõrval roomata, see kiirendab õppimist.

Kui tahate õpetada koera teie signaali peale haukuma, nipsutage tema nina ees sõrmi, näidake maiuspala ja ütelge: «Hääl, hääl . . .» Kui see ei aita, ärritage teda mingil muul viisil ja laske haukuda teisel, dresseeritud koeral; tema eeskujul hakkab ka teie koer haukuma. Jääb üle seostada see käsklusega **«Hääl!»**. Žestiks on sõrmede nipsutamine.

«Fu!», mis tähendab «Pole vaja!», «Ei tohi!», «Aitab küll!», öeldakse alati karmilt, käskivalt, vasturääkimist mittesallival toonil. Selle käsklusega kaasneb esialgu mingi ebameeldivus: kerge käelaksatus või löök. Kui see ei aita, on karistus karmim. «Fu!» tuleb täita tõrkumatult!

Ärge kuritarvitage käsklusega «Fu!». Kui aga olete selle juba lausunud, siis taotlege kindlat kuuletumist.

Kui koer täidab käsu, kiitke teda sõnadega: **«Hästi! Hästi!»** Andke maiustust ja silitage. Hiljem tehke seda harvemini, jätke üks kord vahele, seejärel veel harvemini. Õppuse lõpul pakkuge kindlasti midagi hästi maitsvat.

Minu koeri võis suurepäraselt leiva abil dresseerida, kuigi nad polnud kunagi näljased.

Maiustust ei tohi anda liiga suurte tükkidena, siis kaotab maius koera silmis oma väärtuse.

Väga suur tähtsus on häälekõlal. Koerale meeldib, kui temaga räägitakse heatahtlikult, rahulikult, ütleksin isegi — siiralt.

Olete vist isegi tähele pannud: paneb pea teie põlvedele, suleb sil-

mad ja tardub. Tundub, et ta joovastub teie häälekõlast! Niisama heatahtlik toon peab teil olema, kui töötate koeraga õppeplatsil.

Kõik käsklused andke selgelt, täpselt, ühtlase, rahuliku häälega. Kui koer käsku ei täitnud, korrake nõudlikumalt, karmima häälega. Kui jonnib, käsutage järsult, nõudlikult.

Erinevad käsklused antakse erinevalt. Meeldivad käsklused «Jaluta!», «Hästi!» öeldakse lõbusalt; «Siia!» sõbralikult, kutsuvalt, «Fu!» ähvardavalt.

Ärge hajutage jutuajamisega koera tähelepanu. Ärge tegelge ise muude asjadega.

Õppust alustage tõsisel ilmel, siis on koer kah tõsine.

Ärge karjuge: koer ei ole kurt, kuulmine on tal suurepärane. Karjumine võib ta tasakaalust välja viia, paneb närveerima. Karjumine pole mitte teie jõu, vaid nõrkuse tundemärk.

Suurem osa koeri on tülinorijad, suurivaevu taluvad nad üksteise lähedust (eriti isased) ning sööstavad vähimalgi võimalusel kaklusse. Karvupidi koos olles ei kuula nad enam «fu»-d ega oma nime. Mõttetu on neid rihmaga peksta. Püüdke nad üksteisest eemale vedada. Kaklusest ogar peni võib ka oma peremeest hammustada. Samas ta muidugi häbeneb oma tegu, kuid on hilja: mis tehtud, see tehtud.

Kunagi ärge lööge koera jalutusrihmaga. Jalutusrihm ei tohi temas ebameeldivaid tundeid esile kutsuda. Häbi sellele, kes looma peksab! Ometi leidub selliseid, kes tulevad õppeplatsile käe otsas rippuva raske koerapiitsaga ja näitavad seda uhkustades teistele. Ärge pekske koera salaja ega avalikult, ei siis, kui olete inimeste seas, ega ka siis, kui olete koeraga kahekesi.

Koerapiitsal ärgu olgu kohta teie majas. Piitsa koht ei ole ka õppeplatsil.

Ränga ning isegi parandamatu vea teeb see, kes püüab sõpra ähvarduste abil õpetada. Kasvatate üles orja.

Ebameeldiv on näha, kui loom hoiab end kühmus ja kardab dresseerijat.

Kui teie peni pole ära hirmutatud, kui olete teda õigesti kohelnud, olete olnud kannatlik ja hoolas, ei vaja ta karme sundimisabinõusid.

Hellus on koerahinge tõeline võlur.

Mäletan, kui Obraztsovide abielupaar sai välismaalt bernhardiinikutsika Bozari, olid temaga kaasas õpetussõnad: kui tahate koera karistada, keerake ajaleht torusse ja nähvake sellega kergelt mööda nina. Sellest jätkub. Tal hakkab häbi.

Kui armastate looma, pakub temaga tegelemine kirjeldamatut rõõmu. Meeldiv on näha, kuidas temas tärkab taip, kuidas ta püüab aru saada ja täita iga teie soovi, püüab meele järele olla ja saada kiituse osaliseks. Kui olete kannatlikud, heatahtlikud ega tee suuri vigu, siis ilmnebki siin see, mida Durov nimetas usaldusrefleksiks ja millest oleneb dresseerimise edu.

Õpetage koerale hammaste, hambumuse näitamist. Seda läheb näitusel

vaja. Hambumuse kontrollimisel peate oma koeral hambad kokku suruma ja huuled eemale lükkama. Hambad on eksterjööri (looma välimiku, kehaehituse) oluliseks osaks. Ükski kohtunik ei hakka koera enne hammaste ülevaatamist hindama.

Üldressuuri kursust võib laiendada. Õpetage koer suuski pukseerima.

Koera võib ka kelgu ette rakendada. Mäletate ju, kui paljud koerad käivad rakmeis: dogi, bernhardiin, lambakoer, laika. Muide, sellest on kasu ka koduses majapidamises. Ema või vanaema läks turule, ostis juurvilja, kartuleid, kandam on raske, peni tulebki appi.

Ainult ärge pange rakkesse väikest kutsikat: pingutab üle ja venitab enese välja. Väikestel lastel ei lubata ju samuti raskusi tõsta.

«Kui kutsikas on üle kahe kuu vana, kas siis võib teda tühja kelgu ette rakendada?» pärib teadmishimuline Gera Skopin. «Ta veab mul juba kelku kuue telliskiviga . . .» Mis siis ikka, tühja kelku võib vedada, kuid õigem on oodata viie-kuue kuuni. Aga üldse tundub mulle, et Gera leidis oma Vernõi õpetamiseks hea meetodi: kutsika vanemaks saades suureneb järk-järgult ka koormus, telliskivide arv. Tuleb aeg ja peremees võib ise kelgule istuda.

Mõned lapsed hooplevad: «Mina võin oma koerale mida tahes õpetada!» Volodja Šutov Tšernogorskist Krasnojarski kraist mõtles välja niisuguse asja. «Lugesin ajakirjast «Vesjolõi Zoopark», kuidas üks koer valvas õuel pesu. Otsustasin oma Miškale selle asja samuti selgeks õpetada. Panin üles traadi, riputasin sellele kaltsud ja hakkasin Miškale näitama, kuidas neid maha tirida, kui äkki hakkab vihma sadama. Terve päeva tegin talle seda selgeks. Õhtuks polnud traadil ühtki kaltsu. Riputasin mütsi varna ja heitsin magama. Kui üles ärkasin, polnud mul enam mütsi. Miška lamas nurgas ja nätsutas mütsiräbalaid. Oli selle ise nagist alla toonud. Saime mõlemad riielda.» Küll alles õpetas koerale triki!

Koerast võib saada tore abiline treeningul. Inglased Ann Packer[1] ja tema abikaasa Robbie Brightwell[2] saavutasid Tokio olümpiamängudel silmapaistvaid tulemusi. Ann püstitas maailmarekordi 800 m jooksus, Robbie läbis edukalt 4×400 m teatejooksu viimase etapi. Hiljem avaldasid nad oma saladuse: neid oli aidanud treenida nende hurt Peggy. «Tõsi küll, koer jõudis tavaliselt finišisse esimesena,» jutustas sportlastest abielupaar, «kuid ka meie püüdsime mitte eriti maha jääda . . .»

Hurdakoer kappab nagu hobune. Eks sa katsu teda kätte saada!

Rootslane akvalangist Sven Shavly[3] võtab isegi vee alla oma koera kaasa. Penile konstrueeriti spetsiaalne akvalang. Sven tegi selle ise. Tema koerale on vist ainsana maailmas antud tunnistus, et tal on «õigus käia vee all jalutamas ja küttimas».

---

[1] Loe: änn paker.
[2] Loe: robi braituell.
[3] Loe: šavli.

Ülddressuur võib olla mõningate eranditega kohaldatav foksterjeri, šoti terjeri ja mitme teise väikesekasvulise koera väljaõpetamisel. Kellelegi ei tee «haridus» liiga!

Kuid peale ülddressuuri kursuse, mis on kõigile kohustuslik, on nõutav ka eriala. Mõningaid koeri õpetatakse spetsiaalse programmi järgi.

MILLINE NINA ON PAREM?

Veel kord koerte ninadest.

Suhteliselt hiljuti arvati, et koera haistmine on inimese omast 10 000 korda teravam. Nüüd räägitakse, et juba miljon või isegi poolteist miljonit korda!

Ulmekirjanik Ray Bradbury[1] konstrueeris romaanis «451° Fahrenheiti» kunstliku koera, hämmastavalt hea haistmisega hirmsa elektroneluka, midagi mehaanilise jälituskoera sarnast, kelle eest pole kusagil pääsu . . .

Ameerika teadlased otsustasid järgida Bradbury eeskuju. Nad lõid kunstliku koeranina. (Me elame elusorganismide modelleerimise ajastul, bioonikaajastul; teadlased püüavad asendada, kus vähegi võimalik, bioloogilisi süsteeme masinatega.) Selleks tuli neil ehitada seitsmekorruseline hoone ja kõik seitse korrust täita keerukate küberneetiliste masinatega. Kogu see tehnikakoloss aga oli võimeline tabama ainult kümnendiku osa nendest lõhnadest, mida tunneb koera nina.

Koer tunneb lõhnu, mida meie ei taba üldse. Just koera nina abistab inimest jahil, ja mitte üksnes jahil.

Alati on pakkunud huvi küsimus: milliste tundemärkide järgi eraldab koer inimest, kes teda kardab? Oletati, et koeri kartvad inimesed ärritavad neid oma arglike, ebakindlate liigutustega. (Näeb koera ja hüppab kõrvale.) Seetõttu kõiki argu hammustataksegi esmajärjekorras. Nüüd kinnitatakse, et arg inimene levitab erilist «argpüksilõhna» ja koer tunneb seda juba eemalt. Väga võimalik.

Teadlased püüdsid selgitada: kas hea haistmine oleneb koonu pikkusest. Mõned jõudsid järeldusele, et mida pikem koon, seda teravam haistmine. Kuid looduses leidub palju erandeid, näiteks hüään. Koon on tal lühike, haistmine aga parem kui hurdal, kellel on teatavasti kõige pikem koon.

Bioloogid kinnitavad, et koer ei erista värvusi. Tõsi, kõik koerakasvatajad vaidlevad sellele vastu (kuidas siis nii, niisugune tark loom, ja ei näe värve?!). Ausalt öeldes ka mina kahtlen selles.

[1] Loe: rei bredberi.

Aga kuidas siis koer — pimeda juht eristab foori tulesid? Võidakse öelda, et ta eristab varjundeid: punane tuli on tume, kollane heleham, roheline päris hele. Kui see ongi nii, siis oskab koer hämmastavalt peenelt neid varjundeid eristada! Pimeda neljajalgne juht ei eksi peaaegu kunagi.

Koera silma ehitus on sama mis pullil. Kuid pull näeb punast värvust. Teadlased vastasid: ei, pull ei näe samuti punast. Kui ma selle raamatu kallal töötasin, õnnestus mul tutvuda materjalidega, kus teadlased juba tunnistasid, et pull, koer ja veel mõned teised loomad näevad punast värvust. Tõenäoliselt ei ole see viimane avastus, mis viib «meie nooremate vendade» võimete ümberhindamisele.

Koer paneb meid mõistatama.

On teada, et koerad on koduga väga tugevasti seotud. Ma nimetaksin seda koduinstinktiks. Kuidas aga leiab koer kodutee? See polegi nii kerge küsimus.

Koerad, eriti mõned tõud, orienteeruvad hästi maastikul. Kuidas aga leiab koer kõige lootusetumas, ma ütleksin isegi lausa uskumatuna näivas olukorras oma kodu ja peremehe? Mõnikord viiakse koer sadade kilomeetrite taha, tema aga on peagi jälle kodus. Koera kodu võib vahetada paukohtá, peremees kolib mujale, truu sõber leiab selle niikuinii üles. Võib-olla otsib ainult veidi kauem.

«Literaturnaja Gazetas» kirjutati näiteks ükskord:

«Gruusias teavad paljud lugu kaukaasia lambakoerast Tsablast. See koerahiiglane elas Tbilisi äärelinnas. Tema peremeheks ja kasvatajaks oli II klassi õpilane Sandro. Perekonnapeale, mägikolhoosi volinikule, tehti ettepanek viia koer mägikarjamaale: kaukaasia lambakoerad oskavad ju peaaegu iseseisvalt lambaid karjatada.

Tsablale tuli järele vanemlambur. Koer kisti väevõimuga poisikese juurest, pandi autosse ja viidi kaugele mägedesse. Ühel mägirajakesel tõmbas Tsabla köie karjuse käest lahti ja põgenes.

Tema ja Sandro vahel olid mäed ja orud, tol kevadel erakordselt marulised jõed, asulad, kus koertel on halb komme tulnukaid ühiselt rünnata. Tsablal tuli valida tuhandete radade vahel. Kinnises autokastis istudes ei võinud koer teed näha. Teda ei saanud aidata kuulmis-, haistmis- ega maitsmismeel, rääkimata kompimismeelest: koer ei läinud ju seda teed oma jalgadel, ta sõitis autos.

Kahe päeva pärast hüppas katkutud ja kõhnunud Tsabla viimast jõudu kokku võttes üle koduaia. Kui arvestada tagasitulekuks kulunud aega, oli ta eksimatult valinud õige suuna ja tulnud mööda sirget, kõige lühemat võimalikku teed.»

Itaalias läbis koer Leli tuhande kahesaja kilomeetrise vahemaa, et leida oma peremees. Kiievlanna N. Mankose juurde tuli tema lambakoer Rolf pärast kolmeaastast lahusolekut Leningradi lähedalt.

Koer on kogu aeg nagu häälestatud peremehe lainele: Tema aju on nagu raadioaparaat, mis võtab vastu peremehe saadetud laineid, ta peab

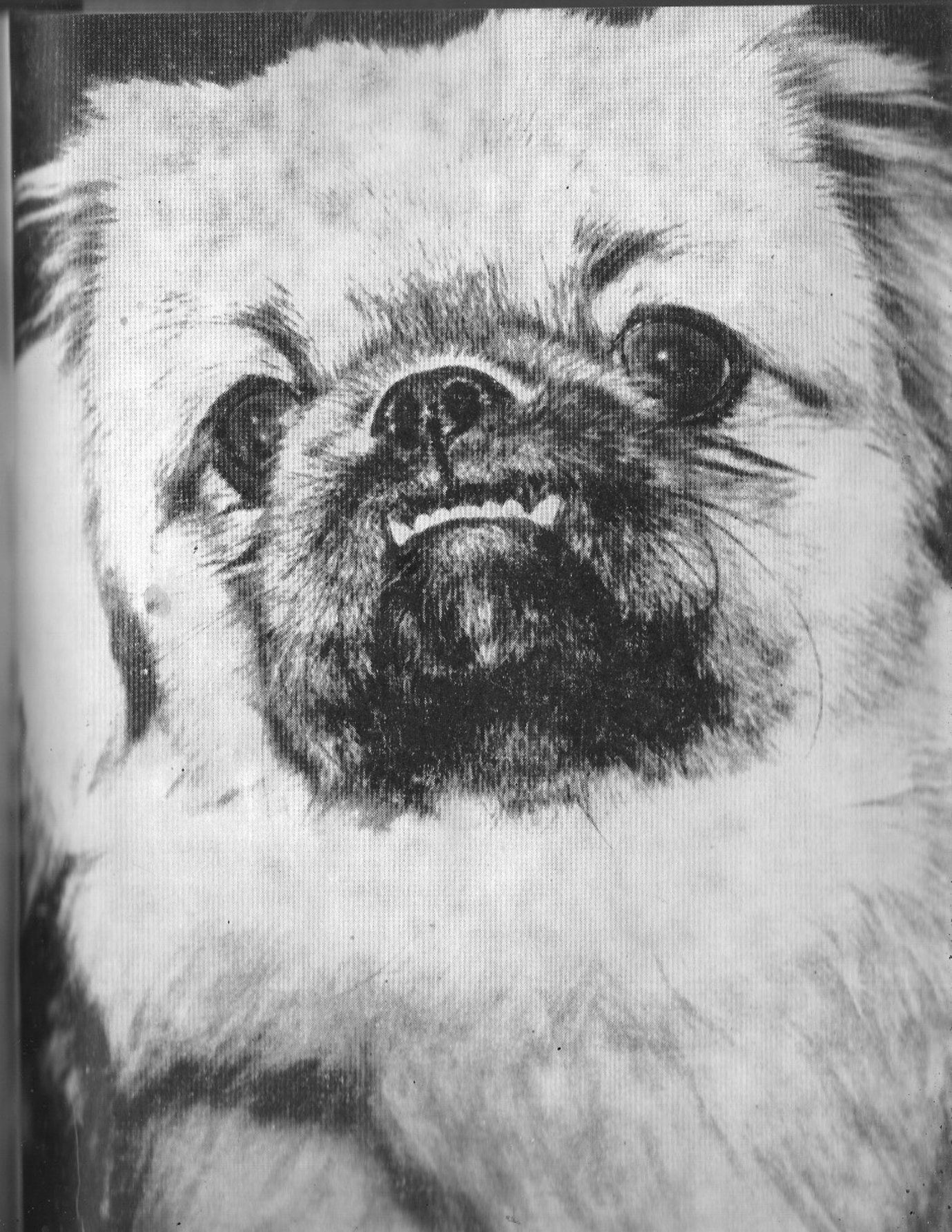

peremehega pidevalt raadiosidet: mis tollega ka ei juhtu, kohe peegeldub see koeral; koer saab sellest teada teistest varem, isegi kõige lähedasemastest sugulastest varem. See aitab tal leida peremeest kõige raskemal hetkel. Vastuvaidlematult tegutseb siin jällegi koduinstinkt!

Koera on loomadest kõige rohkem uuritud. Ja siiski, kui rääkida sõnaute olendite närvisüsteemi talitlusest, tekib mulje, et teame sellest veel väga vähe. Koera oskus otsida üles oma kodu ja peremees on üks lahendamata saladus, mis ootab uurijat.

MILLINE ERIALA VALIDA?

See huvitab kõiki.

Pean otsekohe hoiatama, et eridressuuri kursus on ülddressuurist palju keerulisem, see ei ole igale dresseerijale jõukohane ning «lõpetatud kõrgema hariduse» saab koer juba erikoolis, koertekasvanduses.

Kuid sellele vaatamata teevad tuhanded koerad läbi spetsiaalse ettevalmistuse ALMAVÜ õppeplatsidel, neid õpetavad omanikud, sealhulgas ka lapsed. «Tähendab siiski võib?» küsite. Jah võib. Kuid ainult suure tööküse puhul.

Selles raamatus tuleb eriteenistustest juttu ainult üldjoontes.

Tähtsamad erialad on: jälitus-, valve-, piirivalve- (ühendab kaks esimest), karja-valve-, kaitse-valve-, veoteenistus, pimedate juht, sanitaar- ja sideteenistus (sidekoer võib kohale tuua ka laskemoona).

On olemas vetelpäästekoerad. Suure Isamaasõja päevil tegutsesid tankitõrje- ja miinikoerad. Võrdlemisi hiljuti tulid juurde täiesti uued erialad: maagi- ja gaasikoerad. Viimased otsivad gaasilekkekohti. Tollikoerad võivad tühisemagi lõhna järgi leida oskuslikult peidetud kauba, mida tahetakse ebaseaduslikult üle piiri toimetada.

Vanim ja ühtlasi ka kõige levinum (kui mitte arvestada jahindust) on valveteenistus.

Kõige massilisem on kaitse-valveteenistus.

Milline teenistusliik erinevat tõugu koertele valida?

Idaeuroopa (saksa) lambakoer võib teha kõike. Airdeil-terjer sobib sidepidajaks, ta orienteerub hästi. Kolli on sanitaarkoer. Peaaegu kõik teenistuskoerte tõud võivad hästi valvata. Paljud käivad suurepäraselt rakendis.

Arvestatakse ka koera individuaalsust. Kuri koer hakkab hästi valvama, ei lase kedagi lähedale. Puudlit ei pane ka väevõimuga valvama.

Enne õppetöö algust katsetatakse koera, kontrollitakse tema looduslikke eeldusi. Meil ei õnnestu haista vorstitükki, mis on peidetud massiivsesse väikeste piludega, paksu lõhnakindla riidega ületõmmatud raudkasti. Kuid koer haistis! Tubli! Teda võib hakata õpetama.

Pandi toime kuritegu, rööviti kauplus tühjaks. Kohale toodi jälituskoer. «Džek, otsi! Jälg!»

Jälituskoer liigub mööda kurjategija jälgi, mõnikord läbib ta pikki vahemaid. On teada juhtum, kus jälituskoer leidis varga 30 kilomeetri kaugusel sündmuskohast.

Kui lõhn on «tabatud», ega siis suli pääse!

Veel raskem on piirivalvekoera töö ja dresseerimine.

Kirjanik Konstantin Kislov teenis kaua piiril, tegi läbi tee reamehest kordoniülemaks.

Oma raamatus «Matvei Vjugini jutustused» pajatab ta:

«Kui me õpetame koerale jälitamist, siis surume temas maha hirmu, tema loomupärase jahiinstinkti ja paljud teisedki temale looduse poolt kaasaantud omadused. Nii on vaja. Me võtame talt isegi hääle. Meie koer ei haugu piiril kunagi. Küsite, et milline koer laseb mööda võimaluse ajadà taga rebast või jänest? Niisugust koera pole olemas. Kui meie piirivalvekoer on võtnud üles jälje, ei lähe ta jänest taga ajama. Tal on raske sellest võimalusest loobuda, ta võib hakata niutsuma ja isegi vaadata peremehele haledalt otsa, kuid edasi läheb ta ikkagi ainult mööda jälgi. Nii on vaja. Tema on ju samuti teenistuses.»

Koera salvas madu. Kes on süüdi? Kas koer? «Meie oleme süüdi,» ütleb piirivalvur, «sest koer unustab kõik, kui leiab jälje. Nii on teda õpetatud. Tavaliselt, kui tal parajasti tööd pole, hüppab ta madu nähes eemale või läheb ettevaatlikult ringi. Mööda jälgi edasi liikudes aga unustab ta kõik.»

«Unustab kõik.» Nii tubli võib olla piirivalvekoer!

Tegevteenistuse koertelt nõutakse palju rohkem kui kodustelt koertelt.

Tegevteenistuse koer peab olema eriti vastupidav, kartmatu, äraostmatu. Kui talle öeldi: «Valva!» (üks valveteenistuse käsklusi), siis ta ka valvab. Sureb, kuid ei lahku selle juurest, mis tema hoolde usaldati.

Koerale öeldakse: «Fass!» ning vabastatakse ta rihmast põgenevat kurjategijat tabama ja tagasi tooma, sest ka konvoeerimist on ta õppinud.

Eriti oluline on, et koeral oleksid tugevad, terved närvid, et ta oleks tasakaalukas ja leplik.

Ta ei tohi igaüht valikuta rünnata.

Valve-, kaitse-valve- ja patrullkoerte töö põhineb agressiivsel, aktiivsel kaitsereaktsioonil, millele lisandub tugev haare. Selle reaktsiooni väljatöötamist alustatakse esemete valvamise õpetamisest, mis on kaitsevalveteenistuse üks elemente.

Teenistuskoera harjutatakse maast-madalast püssipaukudega. Ta ei tohi neid karta ega üldse nendele reageerida. Koera harjutatakse laskudega söötmise ajal, jalutuskäikudel, väga mitmesugustes erinevates olukordades.

Piirivalvekoerad ei saa suurepäraselt aru mitte üksnes tummast žestidekeelest, vaid ka oma kasvataja silmadest ja näoilmest.

Koer tuleb appi pimedale inimesele. Teenistus pimeda juhina on üks

ilsamaid koerte erialasid. See nõuab pikaaegset keerukat dressuuri. Selks valitakse sõbralikud ja heasüdamlikud koerad. Koer — pimeda öht — peatub takistuse ees, orienteerub tänaval postimilitsionääri märnannete ja foori tulede järgi. Ta ei lase oma hoolealusel, pimedal inimel, auto alla sattuda.

Armas heatahtlik olend!

Kui ustav on oma kohustusele sidekoer! Airdeil Freja pidas vaenlase ule all 33 korda sidet, läbis üldkokkuvõttes 70 kilomeetrit. Frejast kirjuis sõjapäevil Ehrenburg olukirjelduses «Kaštanka».

Nende imekoerte kasvatamist alustate teie, lapsed, kes te külvate oma kirjadega üle ajalehtede ja ajakirjade toimetused ja ründate meid, täiskasvanuid, lõputute küsimustega . . .

Te võtate endale kutsika ja kasvatate teda, käite temaga õppeplatsil. Teenistuskoerad on «reservväelased», kõik nad on arvel, nende nimele antakse välja «Kaitsetunnistus».

Kuid ka rahuajal töötavad need koerad piiril.

Noort koera, kutsikat, on kerge ehmatada. Temast võib kujuneda «ühesuukoer», kes ehmus esimesest revolvripaugust ega kõlba enam millekski. Harjutada tuleb pikkamööda. Esialgu tulistatakse eemal, siis veidi lähemal, siis veel lähemal. Ergutage koera.

Argus võib areneda ka peksmise tagajärjel.

«Surmahaare» esineb närvilistel, kergestiärrituvatel koertel. See on ihastekramp. Õppeplatsil haaras kord noor koer dresseerijal varrukast. Kuidagi ei saanud teda enam lahti. «Pigistage ninasõõrmeid!» hüüdis dresseerija. Ei mõjunud. Aidati ära võtta tepitud ülikond (dresseerija riietub rigedate koerte õpetamiseks paksu vattkuube, mis kaitseb hammustuste est; sellist dresseerimisülikonda kannab tavaliselt abiline, kellele koer kallale aetakse). Alles siis laskis koer varruka lahti.

Koerakasvataja mureks olgu kasvatada koeras õige, normaalne reaktsioon teda ümbritseva keskkonna suhtes.

Ärge unustage, et palju omadusi pärivad koerad oma vanematelt.

Koerapidajad ütlevad: nii palju, kui andsid koerale, saad temalt ka tagasi.

Akbari üleskasvatanud Liidia Ivanovna Ostretsovast, Leningradist pärit dresseerijast, oli juba juttu. Akbarist filmi teinud režissöör iseloomustas koera järgmiselt: «Keegi ei tea minust paremini, kuivõrd hästi oli Akbar dresseeritud. Keegi ei saa mulle ette heita, et olen Akbarit alahinnanud. Kuid, ausõna, mulle tundus, et teda on spetsiaalselt seiklusfilmi tarvis dresseeritud. Ma nautisin teda. Kuidas ta hüppas katuselt katusele! Õnneks olid majad enam-vähem ühekõrgused ja seisid päris kõrvuti nagu üksteist toetades. Kahju, et meiega polnud kaasas operaatorit, kes oleks filmilindile jäädvustanud Leningradi valgel ööl majade katustel lendava koera, kes hüppas sisse ühest pööninguaknast, et juba mõne hetke pärast söösta välja teisest . . .»

Ega Akbar ainult kinolinal esinenud. Ta töötas tublisti ka ühiskondliku

korra kaitse malevas. Niisugusest malevast osavõtt on noorele inimesele auasjaks ja koerale karastuseks.

Leningradi teenistuskoerte kasvatajate klubi hakkas esimesena meie maal korraldama noorte koerakasvatajate võistlusi, töötas välja sõjalissportliku kompleksi, mis on tõeline mehisuse ja osavuse kool. Need võistlused on saanud Neevalinnas traditsiooniks.

Näitustel ja ülevaatustel hindavad eksperdid ja kohtunikud loomade kehaehitust, nende välimikku. Katsetel ja võistlustel sooritavad koerad eksameid, näitavad, mida on õppinud.

Autasud ja hinded näitusel:
suur kuldmedal — hinne «ülihea»;
väike kuldmedal — hinne «väga hea»;
hõbemedal — hinne «hea» (antakse ainult emaskoertele).

Kõikidele teistele näitusest osavõtnud koertele antakse diplom. Sugukoerte klassis esikohale tulnud koerad saavad näituse tšempioni ja töötšempioni nimetuse.

Autasud katsetel ja võistlustel:
1. järgu diplom — kuldžetoon;
2. järgu diplom — hõbežetoon;
3. järgu diplom (ilma žetoonita).

Mängufilmis «Anna käppa, semu!» peaosas esinenud Buran (filmimiseks dresseeris teda samuti Liidia Ivanovna Ostretsova) oli saanud 29 žetooni. Suurte ja väikeste kuldmedalitega hinnatakse koerte ilu.

KOOS SÕBRAGA PIIRILE

«. . . Olen praegu neljateistkümneaastane. Tahan väga kutsikat osta. Käisin klubis ja uurisin kutsika hankimise võimalust. Ma unistan idaeuroopa lambakoerast. Mulle öeldi, et tuleksin koos vanematega. Kuid kutsikad sünnivad alles järgmisel aastal. Seda peab nii kaua ootama! Suvega oleks kutsikas suureks kasvanud, talvel käiksime metsas suusatamas. Kirjutate, et see mõjub koertele hästi, tugevdab organismi. Ema ja õde sõidavad ära põhja. Nii et kutsikat ei hakka keegi kiusama. Jääme vanaemaga siia. Mul on väga hea vanaema, ta armastab väga koeri. Meil on kolm tuba: kutsikal jääb ruumi mängimiseks ja jooksmiseks. Ostsin juba kaela- ja jalutusrihma. Meie maja lähedal on suur õu. Elame küll kesklinnas, kuid hakkame kutsikaga suvel pargis käima. Ma tahan üles kasvatada hea ja targa koera. Siis kingin ma ta piirivalvuritele, et minu Alf kaitseks meie kodumaa piire. Palun Teid väga, aidake mul kiiremini osta kutsikas.

Ira Kaširo. Sverdlovsk.»

Kutsikate järele on väga suur nõudmine. Klubisse tulevad inimesed. mestavad, miks ei suudeta kõiki soovijaid kutsikatega varustada.

Näiteks kirjutatakse Leningradi klubist: «Astuvad sisse kenad inimed, kes peavad lugu kõikidest elusolenditest, tulevad koos lastega. Kui mased kuulevad kaheaastasest järjekorrast, on kohe nutt lahti.» Lausa kohus: Valerkal on, aga minul ei ole. Või: «Nii kaua nurusin emalt iba võtta kutsikas, ta polnud kaua nõus, lõpuks on luba käes, kuid nüüd, e lahke, oota jälle!»

«Läksime emaga klubisse. Ema tahtis osta kutsika, mulle aga öeldi: sva veel veidike, siis tule uuesti. Ma olen kaheksa-aastane.»

Klubis võib käia igal ajal. Lapsed sõeluvad seal vahetpidamata. Kuid lubi liikmeks ja täieõiguslikuks koeraomanikuks võib saada alles neljaistkümneselt.

V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Pioneeriorganisatsiooni 50. aastapäeal sammusid Punasel väljakul sirgetes ridades Moskva Pioneeride Palee oorte koerakasvatajate ringi liikmed koos oma neljajalgsete kasvandiega.

Leningradi noored koerakasvatajad võtsid osa Suure Sotsialistliku ktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva demonstratsioonist Paleeväljakul.

Kodumaa-armastus võib väljenduda väga mitmeti. Alguse saab see väiestest asjadest.

Viimastel aastatel esitavad küllalt sageli noormehed, kellel on jõud- ud kätte armeeteenistusse kutsumise aeg, avalduse lubada neil teenida iril koos oma koeraga.

Ljonja K. teatas: «Tõotasin, et kui kasvan suureks, võtan endale lamba- oera. Ma tahan väga piirivalvuriks saada ja koos koeraga piiril teenida. iril jään ma kindlasti üleajateenijaks.»

Moskvalane Slava Dunajev oli esimene, kes läks koos omakasvatatud umaniga piirivalveväeossa. Teenis aja ära, demobiliseerus. Koju tagasi uli ka eakas Tuman.

Ja näe, kus häda: ei jätku kutsikaid!

Ajakirjas «Pioneer» kirjutati mõni aeg tagasi, kuidas kolm moskvast, kolm sõbratari Ariadna, Ira ja Olja võtsid kolme peale koera Dari ja hakkasid teda kollektiivselt kasvatama.

«Kutsikat sõitsime tooma viiekesi,» kirjutas üks tütarlastest, Ira Duškina. «Valisime kutsika välja. Ta oli neljakuune. Nime tal polnud. Tahtsime nimeks panna Podarok, kuid mõtlesime veidi — ja panime Dar. Kinnitasime kaela- ja jalutusrihma, kuid meiega tulla kutsikas ei tahtnud: kaelarihm segas. Jõudsime suurivaevu elektrirongi. Linnas peitsime Dari seljakotti ja poisid kandsid teda kordamööda. Seljakotis sõitis ta mööda kõikidest kontrolöridest, sest oli hästi vakka ega liigutanud end — niivõrd ehmatas teda metroomüra.

Minule usaldati Dar esimesena. Toas nägi ta end peeglis ja rõõmustas selle üle väga. Ta urises ja hüples peegli ees ning pahandas, et «sõber» ei taha temaga mängida. Dar elas minu juures kümme päeva, õppis käima

rihma otsas, kodus korralikult käituma. Ta hakkas isegi võõraste peale haukuma.

Me unistasime kasvatada Dari tugevaks ja julgeks. Suvel tahame ta viia kingituseks piirivalvuritele, sinna, kus juba teenib meie Piraat. Tema kinkisime ära möödunud aastal. Nüüd on ta vist juba kooli lõpetanud ja töötab piiril. Tahame kohtuda Boriss Lebedeviga, kellele andsime Piraadi üle, ja tema väeosakaaslastega.»

Sõbrast on väga raske lahkuda. Tüdrukud nutavad sageli. Ka juba peaaegu täisikka jõudnud poiste silme ees läheb uduseks, kui annavad koera klubis piirivalve esindajale üle.

Arvatavasti teenib piiril ka kolme sõbratari — Ariadna, Ira ja Olja koer Dar.

SADA TUHAT KORDA: «MIKS?»

Kõige suuremad raskused ja küsimused tekivad siis, kui koer on juba majja toodud.

«Tere!

Mind võeti hiljuti Teie klubi liikmeks. Olen seal märgitud numbriga 987 (muidugi mitte mina, vaid koer!). Nüüd kohe saate teada, et ma kuulun virisejate kilda. Palun Teilt juba ette vabandust selle kirja pärast. Kirjutasin Teile juba, et mul on koer Džek. Untsu läks mul see koer! Jajah, selles kõiges olen mina oma vigadega süüdi. Eelkõige minu kogenematus. Kahetsen, et astusin nii hilja Teie klubisse. Selle eest maksin oma Džekiga. Ärge arvake, et kirjutan neid sõnu selleks, et ütelda, näe, milline «koerakasvataja» ma olen. Kohe hakkan end kritiseerima.

Džek ei kuula mu käsklust «Apporte!». Minu viga! Kui ta oli neljakuune, hakkasin talle seda õpetama. See on minu esimene viga. Kui ma viskasin mingisuguse eseme, võttis Džek selle suhu ja jooksis minust mööda. Proovisin teda enda juurde kutsuda, tema aga laskis eseme suust maha ja tuli siis minu juurde. Sundisin jõuga teda eset võtma, aga kui ma selle uuesti eemale viskasin, kordus vana lugu. Praegu ei õpeta talle seda enam kuidagi. Ta jookseb uuesti minust mööda. Minu teine viga. Džek murdis maha kuus kana. Esimeste eest ma teda ei karistanud. Viimaste eest peksin. Minu kolmas viga (meditsiiniline). Kui ma Džeki ostsin, oli tal suurepärane isu. Ta läks paksuks. Kui ta oli seitsmekuune, hakkas ta kõhnuma (praegu on ta küll kuldne keskmine). Usside väljaajamiseks polnud mul midagi peale ussipujuseemne. Kuid see Džekki ei aidanud. Ta jäi alamööduliseks. Peale nende olen teinud veel palju vigu.

Nüüd Džekist. Arvan, et ka temal on omad vead. Kõige peamine — tema ükskõikne suhtumine valvamisse. Ta on juba aastane, ta peaks juba möödakäija peale haukuma. Džek teeb seda, kui ei maga. Kui aga magab,

võib täitsa vabalt temale ligi minna. Lisaks sellele ulub ta öösiti ja haugub mõttetult. Kümme päeva mässasin temaga: õpetasin täitma käsklust «Seisa!». Ta tõuseb püsti küll, aga kui ta juurest ära lähen, viskab kohe pikali. Isa ja ema ütlesid: «Müü ta maha, osta teine.» Rahvatarkus ütleb samuti, et kui koer ulub, siis pole ta õige õuekoer. Te teate ju isegi, mis elu koeral on, kui teda hästi ei sallita. Te vist juba mõtlete: «Ei, kulla inimesed, loom te ei armasta.» Nii see küll ei ole. Isa näiteks hoolitseb oma lehmade eest. Vennal on küülikud. Emal on lemmikloomad — kalakeste ja hanede eest. Vennal on küülikud. Emal on lemmikloomad — lehm, siga ja kanad. Noh, ja kõike seda (kaasa arvatud mootorratas) tuleb valvata.

«Mis valvur see on, kes magab,» ütlevad vanemad. Džeki sõnakuulmatus võib tulla ka sellest, et ta pole puhast tõugu (ostsin ta turult 7 rubla eest). Boriss Stepanovitš Rjabinin kirjutas: «Koerakasvatuse eesmärgiks on asendada segavereline koer puhtatõulisega.» Otsustasin Džeki maha müüa! Nii otsustasid kõik perekonnaliikmed. Ja ostan teise kutsika. Ärge arvake, et astusin Teie klubisse selleks, et saada teist kutsikat. Ma tahan nii-öelda lunastada oma süü ja uue kutsika puhul oma vigu mitte enam korrata. Ma palun Teid saata mulle vastus: kas ma võin saada uue kutsika? Neid vigu ma enam ei korda!

Teid tervitades
Vitja

Palun saata vastus: Sverdlovski oblast, Tškalovi rajoon, Šabrovski talgikaevandus. Žerebtsov, V.»

Järgmise kirja saatis Vitja mulle (eelmise — teenistuskoerte kasvatajate klubisse).

«... Otsustasin jälle kirja kirjutada. Džek on juba suureks kasvanud. Turjast on Džek minu põlvest kõrgem. Ta on teraseväärvi, musta seljaga. Ükskord murdis Džek kana maha, kuid ära ei söönud. Siis veel ja veel (kokku 6 tükki). Mina peksin teda niimoodi: toppisin talle kana (mahahuhe murud) nina alla, ja kui ta seda nuusutas, klohmisin läbi. Kui ta murdis maha teise kana, ma teda ei löönud, vaid rääkisin sõbralikult — kuid see ei aidanud. Kui ta kana maha murrab, tunneb ta end süüdi, tõstab saba kõrgele, lipitseb mu ümber, hoiab pead longus.

Lubage, palun, esitada Teile esimene küsimus:

1. Kas Džekki saab sellest ära harjutada ja kuidas? Kui ei saa, siis ma likvideerin ta ära. Kuid seda ma ei taha.

Lubage, Boriss Stepanovitš, esitada teine küsimus:

2. Kui ma õpetan Džekile istumist, istub ta otse minu ette, mitte kõrvale. Mida teha?

Boriss Stepanovitš, ja veel üks küsimus — kolmas:

3. Kas võib talle niimoodi istumist õpetada?

Džek teab mul juba käsklusi «Kõrval!» ja «Ei tohi!».

Palun Teid väga, vastake, eriti esimesele küsimusele. Noh, ongi kõik.

Soovin Teile ja Teie perele tugevat tervist ja pikki eluaastaid. Head aega. Ootan vastust.»

Vitjal on Džekiga raskusi. Vitja on iseloomuga inimene, ta ei taha lahkuda oma sõnakuulmatust sõbrast. Ja kui palju on taolisi Vitjasid ja Džekkisid!

Praktiline koerakasvatuskool (nimetagem seda nii) on igaühel isemoodi. Igal kasvatajal on oma lähenemisviis.

Koer ei võta visatud eset? Või võtab ja laseb suust maha. Miks? Nähtavasti Vitja ei ergutanud koera, käsutas küll, kuid halvasti. Ja Džek hakkaski eset maha pillama.

Koer ei istu Vitja vasaku jala kõrvale, vaid otse tema ette. Koer püüab alati võtta niisugust asendit, et peremeest näha. Olete märganud: ta ei lase teid silmist. Mõnikord paneb lausa imestama, millega oled taolise kiindumuse ära teeninud.

Koer ei täida korralikult käsklust «Istu!». Jällegi Vitja viga. Käsklust «Istu!» tuleb õpetada enda kõrval, oma jala juures, hoides koera kaelarihmast. Siis ei istu ta teie ette. Ärge rutake ka teiste võtete õpetamisel.

Paljusid vigu aitab teil parandada õppeplatsil instruktor. Muidugi, parem on üldse mitte vigu teha. Neid on raske parandada.

Koer hakkas pärast seitsmendat elukuud kõhnuma. Vahest ehk hakkas lihtsalt kõvasti kasvu «viskama», sirguma? Koer kasvab hooti ja kõhnub alati intensiivse kasvu perioodil. See on seaduspärane (nii nagu tüdrukud ja poisidki muutuvad teatud vanuses pikakoivalisteks ja ebaproportsionaalseteks). Aga võib-olla oli toidust puudus, koer ju kasvab. Sel juhul tuleb ratsiooni suurendada.

Koer haugub mõttetult ja ulub, kui jääb ööseks üksi õue. Igav on, sellepärast vist haugubki, ühineb külakoerte «kontserdiga». Need hauguvad tavaliselt enda julgustamiseks: ära tule ligi, näed, kui kuri ma olen! Kuid see on ka «vestlus»: «Ma olen siin!», «Mina olen kah siin!» Päeval oli loomake peremehe seltsis, mängis, tegeles millegagi, öösel aga, säh sulle, jää üksi, ja veel ketti kah... See paneb ju uluma! Kui koer saab vanemaks, harjub ära.

Džek murrab kanu. Paha lugu. Ega sel puhul ainult ilusa jutuga läbi saa.

VI klassi õpilane Leena Fedossejeva kirjutab, et tema koer ajab lambaid taga. «Ärge arvake, et ta käsklust ei tunne. Ta täidab kõiki üldkuuri käsklusi. Kui aga lambaid taga kihutab, ei kuula kedagi. Ta on aastane. Ma löön teda, kui ta lammastele järele jookseb, kuid tema läheb ikkagi. Me elame asulas. Kui ma lasen Reksi välja, kurjustavad naabrid. Tänaval ja metsas käivad lambad, iga kord on pahandus. Teda võib jalutama viia ainult õhtul, kui pole naabreid ega lambaid. Mis temaga teha?»

Reks on noor, kuid oodata, mil ta vanemaks saab ja ise mõistuse pähe võtab, pole mõtet. Ta tuleb tabada kohapeal, kui ta pahandusega hakkama sai, ja siinsamas karistada, muidu ei saa ta sellest aru. Muidugi mitte

vigaseks või vaeseomaks peksta, vaid nii, et see talle meelde jääb. Kui ei mõjunud, karistada uuesti, kui ta jälle kanu või lambaid taga ajama tormab. Ega karistamine igale koerale kohe mõju. Vaevalt et näiteks foksterjerit õnnestub sellest ära harjutada: liiga tugev on tema jahikirg.

Võidakse väita: enne te rääkisite, et lüüa ei tohi. Ma ütlesin, et esineb niisuguseid hädavareseid, kes koerapiitsata läbi ei saa. Praegu aga on juttu karistamisest, mida võib-olla olete sunnitud kasutama vaid paar-kolm korda oma kasvandiku elu jooksul.

Mõned arvavad: segavereline koer, sellepärast ongi niisugune.

Ei, sugugi mitte sellepärast!

Muidugi, koerakasvatuse põhieesmärgiks on asendada segaverelised koerad puhtatõulistega, kuigi ka tavalised õuepenid teevad kasulikku tööd. Tõukoeral on rangelt kindlad tundemärgid ja omadused, mis antakse pärilikkuse teel edasi. Me aretamegi neid sellepärast, et teame: airdeil-terjerist saame airdeil-terjeri, lambakoerast lambakoera jne. Kas aga tasub lahti öelda Džekist, ajades tema kaela kõik ebaõnnestumised? Mitte mingil juhul!

Küsib Tanja Šelogova Elektrostalist Moskva oblastist: «Kui mu sõbratar sai teada, et tahan endale koera, siis esimene asi, mis ta mulle ütles, oli: koer (eriti suur) haiseb. Hais levib kogu korteris ja sellest ei saa kuidagi lahti, näe vaeva kuidas tahes. Ma uskusin teda, tal oli kunagi koer.

Meie peres pole kunagi suurt koera olnud, seepärast ma ei tea, kuidas haisust lahti saada. Kas Te ei võiks soovitada, kuidas koera haisust vabaneda? Ja veel: kas kõik koerad lõhnavad halvasti? Vastake palun, kas dobermannpinšeril on väga tugev hais . . .»

Sinu sõbratari, Tanja, oleks vaja veidi häbistada! Puhas koer ei lõhna üldsegi. Ainult halva, lohaka ja kasimatu peremehe koer haiseb. Mõnikord, kui koer tuleb õuest külma käest, on tunda nõrka karva lõhna. Paljudele see isegi meeldib. Dobermannil on lühike karv, mis lõhna saab seal olla!

«Kuidas karistada koera, et ta ei võtaks maast kellegi visatud vorsti või midagi muud? Ma proovisin juba teda õpetada, ütlesin: «Fu, fu», kuid ta ei kuula mind. Irina Derjabina, Moskva.»

Kõigile teenistuskoertele õpetatakse toidust keeldumist, koer ei tohi võtta toitu võõra inimese käest ega maast. Koduse õpetamise teel ei õnnestu seda alati saavutada. Paljas «Fu!» iga kord ei aita. Ei mõju ka leivaviilule määritud sinep, sest ablas peni pistab selle niikuinii kinni. Kõige parem on see võte läbi töötada instruktori kaasabil õppeplatsil spetsiaalse abilise, «narrijaga». Koer tahab maast võtta vorstitükki, kuid pöösast hüppab välja «narrija» ja nähvab talle mööda nina. Kasutatakse ka induktorit, mille tekitatud nõrk elektrilaeng sähvab koera, kui ta maasolevat toitu puudutab.

Kutsikas sõi mittesöödavat (kaltse või nööri, paberit, limpsis värvi, neelas alla veel midagi taolist, seda nad oskavad!). Andke talle supilusikatäis kastooröli. Väiksemakasvulistele koertele ja nende kutsikatele mõjub

hästi oliiviõli. Kastooröli kallake nagu arstirohtugi põske, tõmmates huule eemale. Hoidke looma suud veidi kinni, oodake, kuni ta alla neelab, muidu sülitab kõik välja.

Kutsikas tegi jalutuskäigul käpa katki. Peske haav ja desinfitseerige vesinikülihapendiga, kaaliumpermanganaadilahusega, võidke streptotsiidsalviga. Võib ka joodiga määrida, kuid jood kõrvetab haava servi, haav paraneb aeglasemalt. Kui käimisel haav vastu maad puutub, siduge käpp kinni.

Koerad tavaliselt lakuvad haavu. Seepärast on sidumine vajalik ainult rasketel juhtudel, kui haavast jookseb tugevasti verd või on karta mustuse sattumist haava.

Kui koer haigestus, paigutage ta vaiksesse, rahulikku kohta. Katkestage dressuur. Las närvid puhkavad.

Meie õuel juhtus järgmine lugu. Kollikutsikat ehmatati kõvasti. Pärast seda viidi kutsikas kellegi soovitusel inimrohketele tänavatele, kärasse ja mürasse. Koerast enam asja ei saanud. Eelkõige oleks tulnud kõrvaldada kõik, mis võis närvisüsteemi erutada ja haigust süvendada. Majas peab olema vaikne, raadio ja televiisor lülitage välja, tehke nii, et teie juures käiks vähem inimesi. Kui koera madrats asub akna lähedal, tõstke see vaiksemasse nurka, katke aknad kinni, et valgus ei ärritaks. Andke rahustavaid ravimeid. Tuletan meelde (juba mitmendat korda!): loodusseadused kehtivad võrdselt nii inimese kui ka looma puhul, seepärast, kui ei ole käepärast loomaarsti, pöörduge inimeste arsti poole. Mida tema soovitab inimesele, see sobib ka koerale.

«Õpin VIII klassis. Olen viisteist aastat vana. Mul on koer Bobik. Ta on väga ilus. Hakkasin teda õpetama, kui ta oli kuuekuune. Ta täidab käsklusi: «Istu!», «Seisa!», «Apporte!», «Anna!», «Siia!», «Fass!», «Fu!». Kuid on üks «aga». Ta on väga kuri. Ma ei tea, kuidas seda ära harjutada. Kui lasen ta õue, läheb ta otsekohe kellelegi kallale. Eriti lastele. Palun Teid soovitada, mida teha. Ma ei tea, mis tõugu ta on. Teinekord saadan Teile pildi. Kõrgus turjast on 58 cm. Tema pikkus, muidugi ilma sabata, on 87 cm. Kui teda niimoodi mõõta, siis on ta kõrgus 71 cm . . . Saša Kostin. Pervouralsk.»

Edasi oli kujutatud, kuidas mõõta, et saaks 71 cm. Kõrvale oli joonistatud koera siluett. Joonistuse järgi otsustades on Bobik idaeuroopa lambakoera sugulasi.

Arvan, et Saša tegi ise kunagi vea. Paljudele meeldib, kui väike kutsikas on aktiivne, haugub ja ründab kõiki. Teda kiidetakse ja ässitatakse: «Ass, ass, tubli koer!» Kuni ta väike on, teeb see nalja. Kuid saabub aeg, mil harjumus kujuneb nuhtluseks. Kutsikat ei ole vaja vihale ärritada, suurendada kunstlikult juba niigi küllaldast loomupärast tigedust. Väga halb on, kui koer läheb lastele kallale. Kuid ka siin on minu arvates süüdi inimesed. Nähtavasti lapsed narrisid teda, tema pidas meeles ja püüab nüüd võimaluse korral tasa teha.

«Mida pean ma tegema, et Dik ei läheks kallale nendele, kes meie

pool käivad?» küsib Ženja Kolesnikov Beltsõst, Moldaavia NSV-st. «Ma tahan, et Dik suhtuks kõigisse võrdlemisi ükskõikselt. Tema on aga valmis igaüht lõhki kiskuma. Kuidas peab käituma koer, kui peremehele tulevad külalised?»

Ženjal on nähtavasti küllalt kuri lambakoeraeksemplar. Isegi samast tõust koerad erinevad üksteisest: üks on kurjem, teine lahkem, sõbralikum.

Mida teha? Tulid külalised. Las nad astuvad sisse ja seisavad veidike vaikselt esikus. Kui koer on nad üle nuusutanud, saatke ta oma kohale või veel parem — viige teise tuppa või kööki. Kui külalised tuppa lähevad ja istet võtavad, laske ta välja. Hoiatage külalisi, et nad istuksid rahulikult ega kardaks. Koer nuusutab kõiki ja saab tuttavaks. Siis aga: «Kohale!» Koerad harjuvad inimestega kiiresti. Ainult eriti raevukad ja umbusklikud hakkavad teid valvsalt jälgima.

Koer valvab teie kodu. Tuttavaid, kes teil sageli käivad, ta tunneb ja tervitab rõõmsalt saba liputades.

«Spanjel on heasüdamlik koer, kuid metsas, eriti õhtul ja öösel, muutub ta umbusklikuks, võõrastele kurjaks, võõra inimese lähenemisel tõstab karvad püsti (koer ei «tõsta» karvu, ega see saba ole; karv tõuseb turri iseenesest, alludes närviimpulsile. B. R.) ja uriseb ähvardavalt,» kurdab Kuljabko Ruzajevkast. «Kui me tagasi linnas oleme, on ta uuesti kõigiga leplik.»

Nii peabki olema: metsas, eriti öösel, avalduvad koera instinktid palju teravamalt. Tuhandeid aastaid tagasi püüdsid just öösiti vaenlased tema peremehe elamut rünnata; öö varjus tuli kiskja saaki otsima ja koer pidi võitlema.

Mõnikord koer ei söö ega joo, siis järsku öösel, just nimelt öösel, tõuseb üles ja noolib kausi viimseni puhtaks. Need kõik on kaugetelt eellastelt päritud harjumused.

«Mis on Buikaga lahti? Ta on nagu arust ära. Kogu aeg oli sõnakuulelik, võttis hästi õppust, nüüd, suuremaks kasvanult, on lausa ümber vahetatud: ei kuula kedagi. Kui lahti lased, kihutab ringi nagu pöörane, kui enda juurde kutsud, ei tule, kuni pole isu täis jooksnud. Haugub igaühe peale, kuigi kedagi ei hammusta, ainult ehmatab. Kas ta tõesti jääbki niisuguseks? Ema juba räägib, et tuleb maha müüa . . .»

Pole vaja maha müüa. Koeral on käes lihtsalt niisugune «märatsemisperiood»: jõudu on üleliia, arust aga jääb puudu. See on üleminekueas «laps», «koerahooruk».

Kutsikaga on kõige rohkem muret aastast kuni kahe aastani. Ta pole selles vanuses veel päris koer. Ta hullab, ei taha käsule alistuda, unustab end kauaks mängima. Kõik see läheb mööda. Mõne aja pärast märkate, et loom oskab end rohkem talitseda, on väärikam ja soliidsem. Eriti meeldiv on, kui möödujad imetlevad: «Ah, kui tore koer! Lausa kaunitar! Ja kui sõnakuulelik!»

Igaühel oma mure! «Koera hambad lähevad kollaseks, lihtsalt häda. Me ei suuda taibata, miks. Koer on noor, terve, kuid hambad on tal nagu

vanal hobusel. Kõige ebameeldivam, et need muutuvad järjest kollasemaks,» kirjutas I. Tšelodskihh Permist. «Kaariest ei tohiks olla (käisime juba spetsialisti juures). Milles on põhjus? Meile teeb see muret. Emailidefekte näha ei ole. Kas pole küllaldaselt vitamiine? Kuid toiduga pole me kitsid olnud. Jalutada saab koer palju, hommikul kuni kella seitsmeni, õhtul pärast seitset, kui töölt koju tuleme.»

Soovitasin proovida pesta hambaid «Pomoriiniga», muuta jalutuskäikude aega, kuna hommikul vara ja õhtul hilja ei ole ultraviolettkiiri, vitamiinid jäävad omastamata. Hambaemaili defektid on mikroskoopilised, alati neid ei märkagi.

Õnneks läks kõik hästi. Tšelodskihh teatas: «Teie soovitatud vahenditest leidsin müügilt hambapasta «Pomoriin». Hammaste puhastamine polnud talle sugugi meeltmööda. Kuid maast-madalast külgeharjunud usaldus peremehe vastu sundis alistuma: mis siis ikka, kui vaja, eks kannatan ära! Pärast kahte-kolme protseduuri lubas ta nurisemata oma kihvu puhastada. Tulemused on suurepärased. Kollane varjund hakkab kaduma.»

«Minu Džildal tuleb suust halba lõhna. Arvatavasti riknevad tal hambad. Tal on vist kaaries — oli isale avaldanud arvamust tuttav hambaarst. Mida ma pean tegema? Tonja K., Alma-Ata.»

Kaariest (hambasööbijat) loetakse koeral suureks veaks. Armeesse võetavate koerte väljapraakimise instruktsioonis on selle kohta vastav punkt. Koertel esinev kaaries on põhiliselt katku tagajärg.

Koeral tuleb suust halba lõhna gastriidi puhul. Gastriit tekib valest söötmisest. Halbu hambaid ravitakse mõnikord tooreste kontidega. See on ravi ja toit ühekorraga.

«. . . Teile kirjutab Nataša. Olen 11-aastane. Ma ei tea, kas meil (Voronežis) on vetravila või ei ole. Ma armastan väga loomi, eriti kasse ja koeri. Kodus elavad meil kalakesed. Ma õpin hästi, neljadele ja viitele. Maja on meil väike. Tuba, köök, veranda ja aed. Elame kolmekesi: mina, vanaema ja ema. Ema on nagu minagi suur «koertehaige». Tervitusi teile, kallis seltsimees, Natalja Malõševalt. Ah jah! Oleksin äärepealt unustanud! Milliseid vahendeid on olemas ja kuidas neid kasutada kutsikal usside vastu?»

Et teada saada, milliseid vahendeid usside vastu kasutada, tuleb koera väljaheide viia veterinaarravilasse uurimisele. Kui analüüs on positiivne, kirjutab arst ravimi ja seletab, kuidas seda kasutada. Arsti nõuandeta ärge koera ravige.

Ravimit antakse tavaliselt siis, kui koeral on tühi kõht. Mõne päeva pärast antakse uuesti. Kuid ärge liialt hoogu sattuge, sest kõik usside väljaajamise vahendid on mürgised.

Usside tundemärgid: oksendamine, jäsemete tõmblemine, krambid, koer on loid, mõnikord niheleb, lakub keha tagaosa, sööb palju, kuid ei kosu. Mõningate spetsialistide arvates on ussid kõikidel kutsikatel, kuid kaovad pärast viiendat-kuuendat elukuud. Kõige levinumad on askariidid (ümarussid). On kindlaks tehtud, et kutsikatel võivad sündides olla

askariidide larvid veres. Seepärast on parem ravikuur kohe läbi teha, mitte oodata kuue kuuni. Askariididest saab lahti piperasiini abil. Ravikuur (igaks juhuks): anda enne sööki neli päeva järjest pool purustatud piperasiinitabletti (segada meega ja pista koerale suhu). Neljandal päeval tund pärast igakordset ravimi sisseandmist purustada pool rabarberitabletti, segada meega, toppida koerale sügavamale suhu ja hoida suud natuke aega kinni.

«Meie linnas pole teenistuskoerte kasvatajate klubi ja meie ei saa astuda selle liikmeks ega võtta endale koera. Mida teha? Kas tõesti tuleb meil ilma koerata elada?»

Niisuguseid küsimusi esitatakse sageli. Tegelikult on ju klubid ainult suurtes linnades. Mida peavad tegema need, kes elavad väikeses rajoonikeskuses, asulates?

Klubi organiseerimiseks on vaja kokku koguda grupp entusiaste. Kui on koos juba paarkümmend inimest, pöörduda ALMAVÜ kohaliku organisatsiooni poole palvega saata Moskvasse taotlus klubi organiseerimiseks.

Kui klubi on oblastis, võib luua iseseisva filiaali. Looge sidemed oblastiklubiga, seal abistatakse teid. Noh, ja lõpuks võib koolis, asutuses, kus töötavad isa ja ema, majavalitsuses asutada koerakasvatajate ringi. Varsti pärast Kedrovoje asulast pärit Vitja Abramovi tähelepanuväärset kirja loodi Sverdlovski klubi filiaal Verhnjaja Põšmas Sverdlovski lähedal. Kedrovoje 24. koolis loodi noorte koerakasvatajate klubi «Drug», mida juhatab kooli direktor Vjatšeslav Ivanovitš Flavianov. Oblastiklubi andis lastele mõned kutsikad. Kutsikaid andis ka asutus, kus kasutati valvekoeri.

Vastavalt kehtivatele eeskirjadele võib teenistuskoerte kasvatajate sektsioone luua ka auto-, laske-, langevarjuspordi- ja teistes klubides.

«. . . Et te aru saaksite, jutustan kõigest järgemööda. Olen praegu 17-aastane, õpin X klassis. Ammu, juba kuueaastaselt, palusin isa (me elame kahekesi) osta mulle koer, kuid mitu aastat olin raskesti haige ja arstid ei lubanud mul koera pidada. Seitsmendas klassis hakkas mu tervis paranema, tegelesin spordiga: suvel ujusin, talvel suusatasin. Suuri spordisaavutusi mul pole, kuid tervis on praegu ülihea, seepärast lõpuks isa lubaski mul koera võtta. 15. septembril ilmus meie majja väike idaeuroopa lambakoera kutsikas. Kui me ta tõime, oli ta üks kuu ja kaks päeva vana. Oma esimesel kutsikate ülevaatusel sai ta diplomi. Siis oli ta kolme ja poole kuune. Ja oligi kõik. Sellega meie rõõmud lõppesid. Eile Džulka suri. Ta elas veidi rohkem kui neli kuud. Ta suri katku.

Nüüd kardan ma väga seda katku (nägin, kuidas vaevles Džul), seepärast tahan endale airdeil-terjeri kutsikat. Olen lugenud, et nad jäävad harva sellesse koledasse haigusesse.

Te kirjutate, et pärast katku põdenud koera tuleb põrandat pesta karboliga, põletada surnud koera esemed, et teine koer ei nakatuks. Kuid karboliga ei saa ju vaipu ega diivanit pesta. Kui Džulkal oli halb, magas ta diivanil. Isa ei luba põrandat karboliga pesta, ütleb, et pärast lõhnab

korter sellest terve aasta, kuid mina kardan, et ka uus kutsikas võib katku jääda. Palun andke nõu, mida teha. Võib-olla teate mingisugust teist vahendit, võib-olla seni kutsikat mitte osta, ehk aja jooksul kaob nakkus ise? . . . Leena Frolova, Kalinin.»

Kuidas siis mitte osta? Muidugi osta! Kuid eelnevalt tingimata korter desinfitseerida.

Desinfitseerimine on hädavajalik. Meenutan alati ühe asjaarmastaja kurtmist: «Minu juures kutsikad ei ela, nii kui võtan — kohe valmis! Nähtavasti pole mul koeraõnne . . .» Selgus, et kutsikas suri katku, korteris aga ei pestud vahepeal isegi põrandaid puhtaks, kui uus kutsikas juba majja toodi. Noh, ja muidugi jälle katk. Ja jällegi hukkus üks elusolend.

Katkuinfektsioon on püsiv, peab vastu pool aastat. Diivanit ja vaipa võib pesta klooramiiniga. Vaip viia õue päikese kätte. Las «praeb» läbi. Põrand, eriti see koht, kus oli koera madrats, pesta karboliga. Muidugi hakkab lõhnama, kuid mitte aasta otsa. Madrats, jalutus- ja kaelarihm ning hari kindlasti põletada.

Kahe kuuni kaitseb kutsikat katku eest emalt saadud immuunsus. Vanemaks saades katkuoht väheneb, sest tugevnevad organismi kaitsevahendid. Kui loom on vastupidav, võib ta katku isegi põdeda, kuid teie seda ei märkagi.

Kasutatakse katkuvastast vaktsineerimist. Koeri tuleb kindlasti vaktsineerida.

Leena kirjutas, kuidas teda aitas sport. Samasugust mõju avaldavad kehalised harjutused ka koerale. Koer peab tegema sporti. Muidugi mõista oma, «koerasporti».

Minu ees on kolm kirja. Esimene Kondopogast, Karjala ANSV-st. Kirjutab 12. kooli V klassi õpilane Volodja Mihhailov.

«Kallis toimetus! Meie linna lähedal asub küla, seal kasvatatakse karusloomakesi. Igal pool, ajalehtedes ja raamatutes, kirjutatakse, et koer on inimese sõber. Talvel, kui loomakestel pole midagi süüa, hakatakse püüdma koeri. Riputatakse üles kuulutused, et see, kes annab karusloomafarmile koera, saab 3 rubla. Kolme rubla pärast hukkub koer.

Nad ei püüa ainult hulkuvaid koeri, vaid tungivad õuedesse, võtavad koeri ketist ja viivad farmi.

Mul oli koer Družok; tema võeti minu nähes õue pealt ketist. Kui ma palusin teda mitte ära viia, lõid nad mind. Koera võttis õuelt möödamineja, kes andis ta koerapüüdjatele, need haarasid Družokil tangidega kõrist ja viskasid autosse . . .» Edasi Volodja kirjutas, et ta võttis endale teise koera, kuid sellel valutab käpp. Haiget koera ei taheta registreerida. Registreerimata koera aga pidada ei tohi. Kuid teda ei ravita kah, «nõutakse lihtsalt haigete koerte äraandmist söödaks karusloomadele».

Teine kiri on Jevgeni Kisseljovilt Vahrušast Kirovi oblastist. Pealkirjaks pani ta «Reetmine».

«Kord tõin ma endale kutsika. Otsustasime poistega teda ühiselt kasvatada. Ehitasime talle kuudi ja panime sinna riidetükke, et tal oleks soe.

Nimetasime ta Belkaks selle Belka auks, kes käis oma sõbratari Strelkaga kosmoses. Kuid mõne päeva pärast aeti meid minema puukuuri juurest, kus seisis kuut. Viisime kutsika keldrisse. Belka kasvas kiiresti. Käisime temaga metsas ja ujumas. Kahe aasta pärast, see juhtus hommikul, läks mööda teed mees. Sel ajal jooksis Belka tee ääres. Mees astus ta juurde, võttis vöölt rihma, andis Belkale tüki vorsti, ise viskas sel ajal talle rihma kaela. Meie nägime seda, jooksime mehe juurde ja hakkasime paluma, et ta koera lahti laseks. Kuid ta ei lasknud Belkat lahti, vaid küsis, kelle koer see on ja mis ta nimi on. Laste hulgast astus välja üks poiss ja ütles: «See pole kellegi koer, ta nimi on Belka.» Siis võttis mees rihmast kõvasti kinni ja vedas koera endaga kaasa. Belka ei tahtnud minna, kuid mees oli tugevam. Belka suust nirises verd. Pärast seda ei rääkinud me selle poisiga kaks nädalat . . . Nüüd valvab Belka maja.» (Nähtavasti tõi mees koera tagasi.)

Ja lõpuks kõige vapustavam kiri, mille saatis Krasnodari 63. kooli VI klassi õpilane Serjoža Šebunjajev.

«Kallis «Pionerskaja Pravda» toimetus! Ma tahan teada, kas on inimesel õigust lasta maha koer, kellele ma pühendasin kogu oma vaba aja, kes mõistis mind paremini kui sõbrad, kes võis mu mõtteid ette ära ennata, kellega me veetsime nii paljusid unustamatuid päevi. Minu koera nimi oli Topka. Leidsin ta väikese kutsikana. Sain tema pärast riielda. Kuhu ma küll teda ei peitnud! Jäin ise söömata, viisin temale. Kui ta suuremaks kasvas, nägin, et ta on väga tark. Kõik said aru, et meid on võimatu lahutada. Mul lubati teda pidada. (Me elame kahekorruselises majas.) Teda hakkasid kõik hoidma, eriti mu sõbrad ja ümbruskonna lapsed. Kõik meie mängud olid seotud Topkaga. Täiskasvanute abil tegin talle kuuride taha kuudi, ta elas seal ketis. Kui tal olid esimesed pojad, lukustasin ta kuuri, et kutsikaid laiali ei tassitaks: kutsikate isa oli tõukoer, medalimees. Kutsikad olid väga ilusad ja suured, vannitasin neid iga päev. Kui üks ära varastati, neid oli kokku viis, andsin kaks sõpradele. Ülejäänuid ei tahtnud ma ära anda. Tahtsin ühe endale jätta. Et neid ära ei varastataks, viisin nad taksoga vanaisa juurde kaheksa kilomeetri taha. Järgmisel päeval jättis Topka kutsikad maha ja jooksis vanaisa juurest ära. Kuid kahe päeva pärast tuli ta minu juurde koju tagasi. Ta lakkus mind nii hoolega, et nutsin rõõmu pärast. Ja ma sain aru, et me ei suuda kunagi teineteisest lahkuda. Andsin kutsikad ära.

Siis aga 30. detsembril 1967. aastal kell 18 kõlas lask, mis kumiseb senini mu kõrvus. Ma ei suuda praegugi kirjutada. Kirjutan ja nutan kogu aeg. Saadan teile kolm pilti. Topka ketis. Topka kutsikatega. Ja mina vannitamas kutsikat, kes on üle kuu vana. Ma palun teid: saatke pildid tagasi, sest need on mulle väga kallid.»

Ei, kellelgi pole õigust maha lasta koera, kellele inimene andis oma armastuse ja hoole! Pole õigust lasta maha inimesele armsaks saanud elusolendit ja panna inimene nutma! Ei, ei ole lubatud sööta teistele kuuluvate

koertega karusloomi! Ei, ei ole lubatud võtta koera vägivaldselt tema peremehe juurest!

Oma koera viimine hukkamisele kolmerublase tasu eest võrdub ju südametunnistuse müümisega, kuid südametunnistust tuleb hoida.

Kõigile koeravarastele ja -tapjatele, nendele, kes kipuvad haavama lapsesüdant, tuleb karmilt ja kindlalt ütelda: koer on kodaniku omand, mida kaitseb Nõukogude seadus, ja keegi ei tohi rahvakohtu otsuseta teda ära võtta ega hävitada.

Kellelgi pole õigust keelata pidada koera või kassi. Kui tahad, pea ühte koera, kui tahad, kahte või kolme. Selle kohta on samuti olemas seadus (Nõukogude elamuõigus, elamispinna kasutamise õigus). Seda, kes püüab omavolitseda ja omi seadusi kehtestada, tuleb karistada.

Mistahes julmus looma vastu on inimesele suureks häbiks ja selle eest tuleb karistada. Mitmes liiduvabariigis on kehtestatud spetsiaalne seadus julmuse vastu võitlemiseks, looma — inimese sõbra kaitseks. Seadus näeb ette julmuse eest rahatrahvi ja isegi kuni kuuekuulise vanglakaristuse.

Lisaks sellele on NSV Liidu Ühiskondliku Korra Kaitse Ministeeriumi 1967. a. 22. augusti juhise punkt 1 all öeldud: inimesed, kes piinavad ja peksavad loomi, võtta vastutusele nagu kuritahtliku huligaansuse kordasaatnud; punkt 3 nõuab nende vanemate karistamist, kelle lapsed on tabatud vääritutelt, julmadelt tegudelt loomade suhtes.

Moskvas, 2. Tverskaja-Jamskaja tänavas vanas telliskivimajas nr. 42 (sissekäik madala ümara võlvkaare alt) asub Moskva Linna Haljastamise ja Looduskaitse Ühingu loomade kaitse Moskva sektsioon. Iga päev on seal kindlatel kellaaegadel valves büroo liikmed ja sektsiooni aktivistid. Siia tulevad ja helistavad paljud loomi armastavad inimesed, saabuvad paljud kirjad. Sektsioon on ühiskondlik staap, kes võitleb loomade ja loomasõprade õiguste eest. Staabi algatusel töötati välja seadus, mis kaitseb sõnatuid olendeid hävitamise ja vääritu kohtlemise eest. On astutud teisigi samme loomade riikliku kaitse alla võtmiseks.

SÜDAMEST SÜDAMESSE

Nüüd kõige peamisest.

«Mina tahan hakata koera kasvatama. Milline peab olema inimene, et temast saaks hea koerakasvataja?» küsib Niina Utrobina Muromist.

Ma ei liialda, kui ütlen, et koera võib õigesti üles kasvatada ainult see inimene, kes on heasüdamlik ning kes oskab hinnata hellust ja kiindumust.

Halbade inimeste kohta öeldakse sageli: see on südametu inimene. Koerakasvataja peab olema eelkõige heasüdamlik.

Linn, kus sa, Niina Utrobina, elad, on vana vene linn Murom, bõliinavägilase Ilja Murometsi kodumaa.

Ilja Murometsil oli ennekuulmatu jõud, seepärast nimetaski rahvas teda vägilaseks. Vägilane on jõumees, hiiglane.

Kuid oma elu jooksul ei teinud ta kellelegi liiga, astus välja tõe eest, nõrkade ja abitute kaitseks. Tugevaid ja õiglasi inimesi austab rahvas üle kõige.

Tugev peab olema heasüdamlik, nii ütles Maksim Gorki.

Kui käitud loomaga hästi, on ka tema sinu vastu hea, kiindlik ja ustav.

Koer on sõber, ole ka sina temale sõbraks.

Väga kurb on lugeda niisuguseid kirju ja kuulda niisuguseid küsimusi: «Meie maja läheb lammutamisele. Kuhu panna Bobik?»

Kas teda siis uude korterisse kaasa võtta ei saa? Kas tõesti, Saša, oled valmis temast loobuma nagu kõlbmatust, läbikantud kalossist?! Hea peremees ei viska alati vana asjagi minema, siin on aga tegemist elusolendiga. Väga halb lugu!

Nagu vastuväiteid ette nähes räägib Saša edasi:

«Võtaksime ta küll kaasa, kuid ta haiseb...» Aga kas enne ei haisenud?

Sageli on nii, et vanas korteris, mugavusteta majas, peavad inimesed loomi. Kolivad uude suurde mugavustega korterisse ja ütlevad lahti kõigest elusast, pole ei koera ega kassi, kadunud on kõik endised harjumused.

Juhtub ka teisiti. Vanemad käivad tüütuseni klubis, nuruvad pojale koerakest. Varsti lõpetab klassi, tahame premeerida tubli töö eest. Tõsi mis tõsi, kingitus on hea. Anti kutsikas. Kasvas üles koer ja äkki — tuuakse tagasi. Selgub, et isa sai ametikõrgendust, pere kolib teise kohta, polevat enam tingimusi koera pidamiseks. Inimesed hakkasid paremini elama, kuid loomale ei leidu enam nurgakest... Seepärast ma ütlengi: mitte mugavused ei otsusta, vaid inimene ise, tema tegelik suhtumine loomadesse, kas ta tõesti peab loomast lugu või ainult näitleb.

Seetõttu hoidudki midagi soovitamast, eriti kui liiga põhjalikult päritakse ja kaalutakse: kas hakkab äkki haisema või sööb liialt palju. Niisugustel inimestel ei ole tõelist huvi looma vastu, on lihtsalt tuju, ajutine soov, mis võib peatselt üle minna. Parem siis juba looma üldse mitte võtta. Hoolitseva, heasüdamliku sõbra, inimeseta, on loom alati õnnetu ja abitu. Seepärast tahaksin veel ja veel kord korrata: kui tahad sõpra, **ole ise sõber.**

Inglased ütlevad: ei ole tingimata vajalik, et igas kodus oleks koer, kuid igal koeral peab olema kodu.

Poolas korraldatakse igal aastal loomade eest hoolitsemise nädal. Kõikjal pannakse välja kuulutused: kandke selle või tolle panga jooksvale arvele kes kui palju saab vanade ja kodutute koerte ülalpidamiseks, üldse loomade abistamise fondi täiendamiseks.

Ebaausalt käitusid koera suhtes ühed minu tuttavad: vana Tseesar jäeti

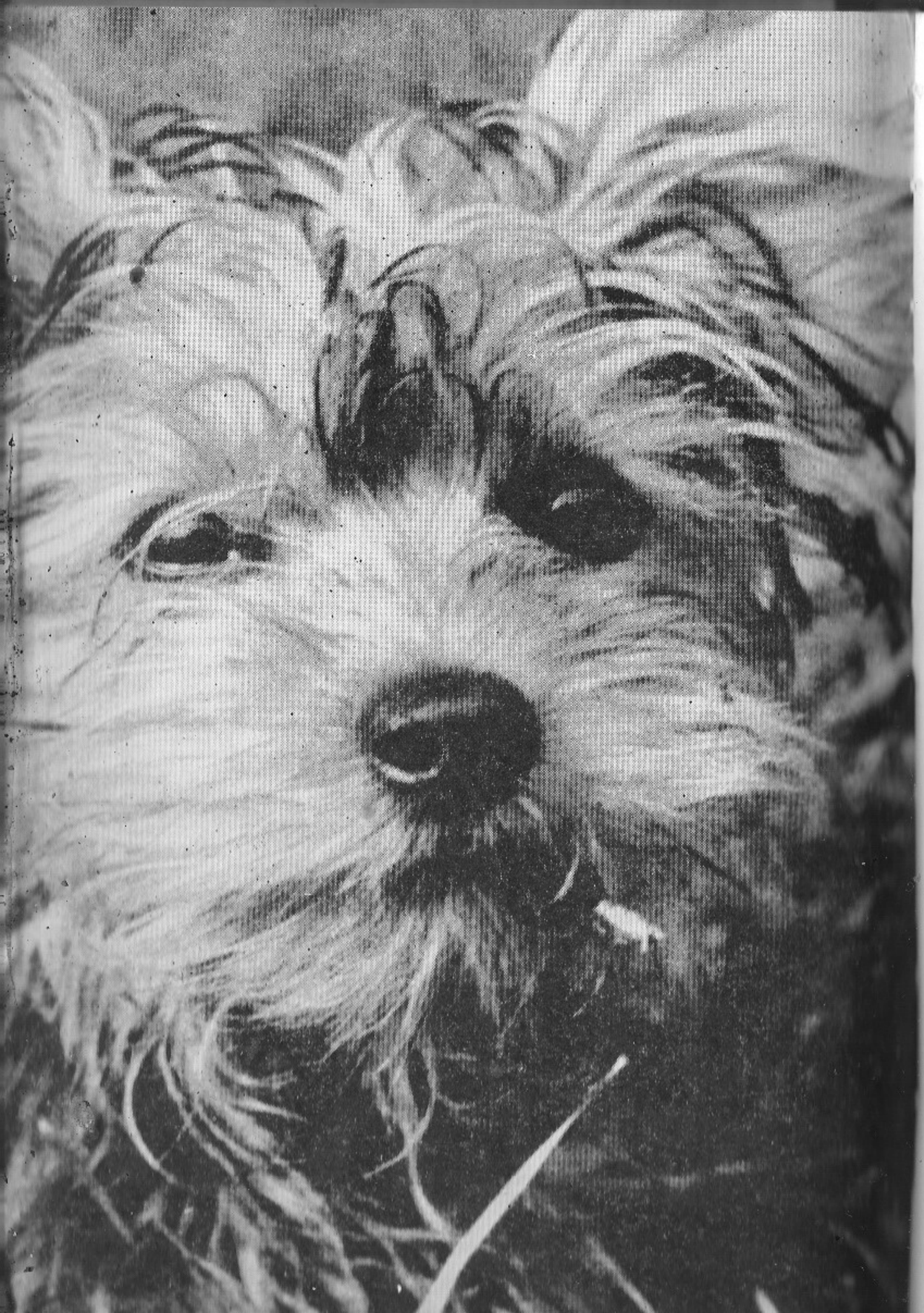

sugulaste juurde, ise aga koliti teise korterisse. Varsti Tseesar suri. Räägitakse, et vähki. Aga võib-olla hoopis sellest, et ta ei suutnud taluda lahusolekut perekonnast, kelle hulgas oli elanud kutsikast peale?

Kuidas sugenevad kodutud krantsid?

Kutsikas peksti läbi ja visati uksest välja. Ta tuli tagasi. Peksti uuesti ja visati välja. Sellest ajast ei tule peni enam kellegi juurde koju.

«Sa vastutad alati kõige selle eest, mis sa taltsutanud oled,» ütleb kirjanik Saint-Exupéry [1] oma väikese printsi loos.

Kunagi ärge hüljake koera tema vanaduspäevil. Ärge jätke teda ulualuseta, abita. Tema andis ju teile kõik, mis võis. Teil jääb teha väga vähe: toita teda elu lõpuni...

Olge sõbraks!

Kahtlemata tegi õigesti vana austraallane, arst K. Barand, kellest hiljuti kirjutati ajalehtedes. Tema kümneaastane spanjel Peter jäi kurdiks. Koer muutus kurvaks, teda valdas melanhoolia.

Peremees konstrueeris vanale seltsilisele erilise miniatuurse kuuldeaparaadi, mis on kuus korda tundlikum samasugusest inimestele määratud aparaadist. Peteri tuju paranes kohe. Ta oli jälle lõbus koer! Ja jälle käis ta koos peremehega jahil.

Kenasti talitasid Jugoslaavia piirivalvurid, kes jätsid ellu vana piirivalvekoera Azori. Seitseteist aastat oli Azor maa peal elanud, sellest täpselt poole piiril. Spetsiaalse käskkirjaga saadeti Azor «pensionile» eluaegse pajuki õigusega, tema «käsutusse» anti «igaveseks ajaks» kuut, kus Azoril oli juba pikemat aega «üüriline», sõber küülik. Sõpru on ju igasuguseid ja küülikuga oli koerataadil õdusam! «Taat» aga oli veel reibas. Kord, minnes järjekordselt piiri kontrollima, pööras patrull vana harjumuse kohaselt Azori kuudi juurde ja võttis veterani kaasa. Ja mis te arvate? Kogenud peni tõestas veel kord, mida ta väärt on. Ta pidas kinni salakaubavedajast piiririkkuja ja otsis üles väärisesemed, mis too oli soosse peitnud.

Meie lendurid said ülesandeks toimetada väikeselt saarelt Põhja-Jäämeres maale rühm nõukogude polaaruurijaid.

Ülesanne oli raske. Lennati udus. Lõpuks maanduti ja asuti samas äralennuks valmistuma. Tõsteti peale kastid seadmetega, kastidele istusid inimesed. Äkki küsis keegi: «Aga koerad?»

«Tuleb vist maha jätta,» ütles uurimisjaama ülem. «Kohta pole, lennuk on üle koormatud.»

Kerge öelda — maha jätta!

«Koer on ju inimese sõber,» torises etteheitvalt eakas pardamehaanik.

Koerad olid siinsamas, keerlesid jalus, vingusid, justkui aimates, mis neid ootab. Kõik vaatasid lendurit.

Too mõtles veidi, võttis ühe koera sülle, silitas ja viskas äkki lennukisse. Tema järel ronisid kähku lennukipardale ka teised.

Ainult üks hiiglasuur, laia rinnaga, lonkav peni ei tahtnud kuidagi

[1] Loe: sänt egzüperi.

ennukit usaldada. Teda püüti ja meelitati. Isegi ülem ütles: «Mis sa, Smelõi, jändad. Davai, roni lennukisse, aitab lollitamisest!»

«Smelõi, Smelõi!» hüüdsid inimesed.

Ei, ta ei tulnud. Kiunatas ja jooksis pimedasse polaaröösse. Lennuk läksis õhku ilma temata. Lennati vaikides. Kahju oli vaesekesest.

Seesama sünge lonkur oli päästnud meteoroloogi elu, kui karu tollele peale vajus. Siis jäigi Smelõi lombakaks. Sellest ajast peale ei julgenud ükski jääott oma nina inimeste juurde pista. Koer oli polaarjaama toodud kutsikana, siin oli ta üles kasvanud. Seepärast ei tahtnudki ta saarelt lahkuda. Küllap karud pistavad ta nüüd nahka.

Kuid juhtub imesid! Mitu kuud hiljem tõid needsamad lendurid saarele uue polaaruurijate rühma. Kes aga lennuki juurde tormas? Smelõi!!! Nüüd oli tal üks kõrv ära kistud, kuid millise pilguga ta inimesi vaatas! See kohtumisrõõm võis isegi tugevate närvidega inimesele pisarad silmi tuua.

Selle loo jutustas polaarlendur A. Bujevitš ühes Moskva ajalehes.

KUHU ON MAETUD KOER

Võib lõpmatuseni rääkida lugusid inimese ja looma hingesugulusest.

Veel üks arktiline lugu. Kirjutise saatis ajakirjale «Nauka i žizn» inimene, kes oma nime ei avaldanud.

«1958. aastal töötasin Krasnojarski krai põhjaosas Igarka rajoonis. Olen seal sündinud. Tegelesin tookord seismilise uuringuga.[1] Kord sõitsime läbi taiga Šaitani asula lähedale (asub Igarkast kolmekümne kilometri kaugusel) ja peatusime väikese kalapüügilaeva juures. See oli täidetud loomade säilitamiseks jääga, kuid kalureid polnud näha. Laevalael jooksid kaks kutsikat. Nad olid väga näljased ja tahtsid kangesti juua.

Vesi oli parda taga, kuid kätte nad seda ei saanud. Välimus reetis, et nad on söömata-joomata paar-kolm päeva. Need koerad olid võimsa rinna ja tugevate käppadega veokoerte tõugu. Söötsin kutsikatel kõhu täis ja võtsin ühe kaasa. Välimuse järgi otsustades oli ta nelja- või viiekuune. Minu hoole all oli koer (panin talle nimeks Piraat) sügiseni, see on ligi pool aastat või veidi vähem.

Kord töötasime jälle samas rajoonis, kui möödasõitvast paadist hüüdis kalur: «Maltšik, siia!» Koer tormas viivitamatult paadi poole. Tuli siis tagasi, niutsus veidi (ma ei kutsunud teda, sest teadsin, et mina pole tema pärisperemees) ja hüppas kaluri paati. Kalur ütles, et neid kaht kutsikat kasvatavad nad talviste vedude tarvis, ja heitis mulle ette, et olin ühe kaasa võtnud. Kuid ta oli tänulik, et andsin kutsika tagasi ja olin tema eest hästi hoolitsenud.

[1] Seismiline uuring — eriline meetod maavarade leiukohtade otsimiseks.

Selgus, et nad olid tormi kätte jäänud ega pääsenud laevale tagasi. Minu juures ligi pool aastat elanud koer tundis ära inimese, kes oli teda varem söötnud, ja kord minu, kord paadi poole sööstes eelistas siiski vana peremeest. Vana arm osutus tugevamaks. Mul oli kahju koerast loobuda, kuid polnud midagi parata.»

Kas olete kunagi jälginud koera silmi? Kuidas muutub nende ilme igatsus-, rõõmu- või kurvastushetkedel?

Koera kurb pilk tema surmaeelsel tunnil või peremeest kaotava koera pilk — kas olete juhtunud seda nägema? Te ei unusta seda kunagi! Pilk täis otsatut kurbust, olendi pilk, kes ei ole suuteline midagi muutma, vaid ainult paluma . . . Kas võib seda unustada?

«Sõja ajal elasin koos isa ja emaga Lõuna-Kasahstanis, kauges külas,» kirjutab üks naine Odessast. «Meil oli koer, pooleldi segavereline Dezi. Ta oli meie pere ustav sõber. Töötasin tol ajal koolis, ja kui töölt tulin, jooksis Dezi kolme-nelja kvartali tagant mulle vastu. Kord jäi mu ema väga raskesti haigeks. Ta viidi haiglasse. Ja äkki me isaga märkasime, et Dezi on kadunud. Otsisime teda kõikjalt. Tema aga oli kuidagi haiglasse pääsenud ja ema voodi alla pugenud. Sanitarid ja arstid püüdsid koera palatist välja ajada, kuid Dezi ei läinud. Ta istus kangekaelselt haige ema voodi all. 1944. aastal, kui Odessa vabastati, kutsuti mu isa sellesse Odessa asutusse, kus ta oli varem kaua töötanud. Seadsime end reisiks valmis. Teadsime, et hakkame Odessas esialgu võõraste juures elama, et seal pole meil midagi alles jäänud ja et tagasitee ei tule kergem kui evakueerumine. Seepärast otsustasime Dezi maha jätta. Panime kohvrid vankrile, et sõita jaama. Kõik meie tuttavad, kellega olime koos elanud kolm rasket aastat, tulid välja meid saatma. Nendega koos ka Dezi. Tema silmis olid pisarad. Isa viis meid jaama, ise jäi ta veel üheks päevaks külasse . . . Ta ööbis naabrite juures. Hommikul, kui ta majast väljus, istus ukse all Dezi. Ta oli terve öö oodanud. Isa ütles, et koera silmis olid jälle pisarad. Sellest ajast on möödunud juba 23 aastat. Ei ole enam elavate kirjas minu vanemaid, palju on elus tehtud vigu, kuid senini meenutan sügava ängistustundega, kuidas me võisime jätta võõraste, kes teab küll milliste inimeste kätte oma truu sõbra Dezi . . .»

«Te küsite, miks mina, viiekümne seitsme aastane, oma elu jooksul nii mõndagi näinud mees huvitun koertest,» kirjutas mulle G. I. Ostanin Karpinskist. «Vastan: kuueteistkümnenda eluaastani elasin ise koeraelu. Kolmeaastaselt jäin orvuks. Isa tapeti, ja meie, kaks last, jäime emaga. Elasime vanaisa juures, kes oli iseloomult veel jubedam kui Kaširin, keda kirjeldas Gorki.

Tal oli neli tütart ja kolm poega.

Maad oli vähe, toita oli vaja kõiki. Söödi ühest kausist vanaisa käsu peale. Vanaisa ja onu, kartes, et me hakkame täiskasvanult nõudma oma osa, katsusid meist igati lahti saada.

Mida pidi tundma meie ema, kes oli pidevalt nagu haamri ja alasi vahel — vanaisa ja meie vahel!

Koer, kellest tahan rääkiga, pole kunagi mulle kuulunud. Ta oli naabrite oma. Kuid just temast sai mulle, kuueteistkümneaastasele noorukile, esimene sõber. Kord suvel peksis onu mind valjastega ja tõukas mu oimetult nõgestesse.

Meelemärkuseta õnnetu poisi leidis Valton. Ta lakkus mu nägu. Te teate ju: koerad on head arstid. Ma olen veendunud, et Valton ravis mu terveks. Temast sai mulle esimene sõber, tänu temale sain esmakordselt tunda hellust. Sellepärast ei luba ma endale kunagi koera lüüa.»

Esimene sõber! Kas võib unustada elusolendi hella suhtumist, mida ta omakasupüüdmatult on väljendanud! Koer elab inimese tunnetest ja soovidest lähtudes, inimene on tema kõrval alati, söödab ja kasvatab teda. Koer on alati teiega. Kuhu lähete teie, sinna tuleb ka tema. Läksite teise tuppa — koer järgneb teile. Saabub uneaeg — ka tema ohkab ja longib oma nurka. See ohe aga ütleb: oh, kui kahju, tuleb olla hommikuni peremehest eemal. Iga lahusolekuminut on koerale raske.

Väike koeraomanik tuleb koolist rõõmsas tujus, sai «viie». Koer tunnetab meeleolu: ta hüpleb, «naerab», vehib sabaga, jookseb äkki ära ja veab kohale kondi: see on suurim kingitus ja hinnalisim autasu.

Ma ütlesin «naerab». Sellest, kuidas koerad naeravad, kirjutas A. Kuprin: «Ühed ainult naeratavad hästikasvatatud inimeste kombel kergelt huuli venitades. Kuid suured, heasüdamlikud ja targad penid naeravad avalalt, täie suuga, paistavad hambad, igemed ja niiske roosa keel . . . Kui lõbusalt, oskuslikult ja ettevaatlikult nad lastega mängivad! Koerad saavad aru inimesest, kes neid armastab ja neile kartmatult läheneb . . .»

«Väljendus «koer on inimese sõber» on lootusetult vananenud,» ütles kirjanik Konstantin Paustovski. «Meil ei ole veel leitud sõna, mis võiks üheaegselt väljendada ennastsalgavust, vaprust ja arukust — kõiki neid suurepäraseid omadusi, mis koeral on . . . Ma tean kindlalt, et inimene, kes peksab või piinab koera, on parandamatu lurjus, isegi sel juhul, kui koer talle andeks andis.»

Koer annab meile südamesoojust, seda, mida hindame elus üle kõige. Kui puhkes tulekahju ja kui koer perenaise keset ööd üles ajas (tuli sai alguse all, nemad elasid teisel korrusel), kas mitte sellepärast ei hakanud perenaine midagi tulest päästma, haaras vaid koera kui kõige kallima varanduse kaenlasse ja jooksis majast välja.

On olemas niisugune väljendus: «Vaat kuhu on koer maetud.» See tähendab, et «vaat milles on asi».

Keset Tüüringi metsa on peidus väike Wintersteini küla. Selle saksa küla lähedal seisavad tänini kunagi hirmuäratava rüütlilossi varemed, kõrval on vana metsistunud park, pargis haud. Haual lebab paks kiviplaat, millesse on raiutud koera kujutis ja paljuütlevad sõnad: «Vaat kuhu on koer maetud . . .» ning värsid, mis jutustavad, et peni Stutzel oli XVII sajandi lõpusõja ajal krahv Wangenheimi käskjalaks ja käis mitu korda peremehe käsku täites sissepiiratud Gotha lossis. Vaenlased tapsid Stutzeli. Kurb krahv mattis truu looma oma pärusmõisa parki. Lugupidamise märgiks ja tänutäheks osutatud teenete eest raius ta kivisse endaloodud värssides epitaafi koos eespool toodud pealiskirjaga. Meie aga kordame sageli seda väljendust, üldsegi mitte mõeldes, kust see pärit on.

Ma ei tea, kuidas tekib inimestel «koertevaimustus». Minu arvates ei tea seda keegi. Tean ainult, et see on väga suur vaimustus. Koer ise tingib seda.

Muidugi hindab inimene koera praktilise kasu pärast, majandusliku kasu pärast. Kuid mitte ainult sellepärast ei pea me koerast lugu.

Arvan, et kui võtate endale koera, kui saate temaga sõbraks ja näete tema truudust, leiate ise vastuse küsimusele, miks me koera hindame. Nähtavasti vastab igaüks omamoodi, kuid ma ei kahtle, et lõppkokkuvõte on kõigil ühine: võimatu on mitte lugu pidada sellest tõeliselt imelisest, ebatavalisest loomast.

Lausa imelik on kuulda, kui inimesed mõnikord hirmutavad üksteist . . . koertega. Või levitavad koerte pärast kuulu- ning laimujutte, mõnitavad koerapidamise pärast.

Mõned soovitavad koera vähem silitada ja üldse temaga vähem suhelda. Kuid miks teda siis üldse pidada? Kas ainult kasusaamise pärast?!

Hügieen on loomulikult vajalik. Looma tuleb pesta ja lasta teda aegajalt loomaarstil kontrollida.

Mõnikord kuuled tänaval, kuidas ema karjub hirmunult lapsele, kes tahab koera silitada:

«Mine kaugemale, hoia eemale, neil kõigil on ussid!»

See ema ei suuda mõista, et ta laps vajab elusolendi lähedust.

Igal elusolendil on oma parasiidid: koeral on omad, inimesel omad. Koera ussid ei elutse tavaliselt inimeses ja vastupidi. Esineb ühiseid vorme, kuid neid kohtame küllaltki harva. Kui täidate kõige lihtsamaid ettevaatusabinõusid (ärge lubage koertel nuuskida prügikastides ja suhelda hulkuvate koertega), siis pole koerte parasiidid inimesele ohtlikud.

Kord kuulsin kedagi ütlevat: «Võtaksin küll koera, kuid neil on katk. Jääd veel haigeks!» Taolise lausa karjuva ebateadlikkuse peale jääb ainult käsi laiutada. Ükski inimene pole veel koertekatku jäänud!

Pole vaja karta, kui koer sul keelega üle käe tõmbab. Koera süljes leidub tugevatoimeline desinfitseeriv aine lüsotsüüm, mille toimel ta oma haavad terveks ravib.

Leidub inimesi, kes ei salli, ei pea ise ega soovita ka teistel koeri pidada. Keegi hakkas millegipärast koera või tema peremeest vihkama, ja lähebki lahti koeravastane asjaajamine, mistahes hinnaga püüab too inimene koerast lahti saada. Kiusab, kuidas oskab! Igasuguseid inimesi leidub siin maamunal! «Pionerskaja Pravda» trükkis ära Nikolajevi linna laste kirja: «Meie õues elas koer Laika. Kord võttis meie naaber Karpov oma tütre hüppenööri, mässis selle Laikale ümber kaela, vedas ta luhale ja hakkas kividega talle vastu pead loopima. Me püüdsime Laikat ära võtta, kuid ta ei andnud. Me ei taha Karpovit enam nähagi, sest ta käitus nii julmalt. Kellelt küll inimesed niisugust julmust õpivad?»

Kindlasti tuleb täita loomade pidamise eeskirju: ärge hoidke koera üldkasutatavates ruumides, ärge tehke liigset kära, pidage puhtust, koer viige jalutama rihma otsas. Enne kui võtate koera, muretsege ühiskorteris elavatelt naabritelt kirjalik nõusolek. See päästab teid tülidest.

INIMESEL PEAB OLEMA KOER

«Kallis ajakirja «Uralski Sledopõt» toimetus! . . . Teile kirjutab Nelja Ibragimova Leninogorskist Tatari ANSV-st. Andke palun nõu, kuidas ma peaksin talitama. Ma tahan endale lambakoera kutsikat. Kuid kutsikat mul pole. Isa ja ema ei luba mul teda pidada.

Ma kogun fotosid, joonistusi ja lugusid koertest. Mul on neid juba terve albumitäis. Olen kogunud juba aasta otsa. Kuid isale ja emale see mõju ei avalda. Proovisin neid pehmeks rääkida, mu õeke (ta on 7-aastane) katsus pisarad käiku lasta. Ei aita. Nad ütlevad, et koer häirib naabreid ja et me õega hakkame halvasti õppima. Meil jätkub kõigeks aega. Näitasime oma päevaplaani isale ja emale. Ema ütles: «Plaan on hästi koostatud, kuid kutsikat me ei võta.» Andke nõu, mida me peame tegema.»

«Tere, Teile kirjutab VII klassi õpilane Buslajev, Sergei. Juba viieaastaselt unistasin ma oma koerast. Praegu olen 14-aastane. Selle aja jooksul on mul olnud palju kodutuid koeri. Tõsi, nad elasid õues, mitte meie kodus. Kui me elasime ühetoalises korteris, öeldi, et teda pole kusagil pidada, kui me kolisime kahetoalisse korterisse, öeldakse, et lähed varsti kõõle ja koera järele pole aega vaadata. Ütlesin emale, et sa ju lubasid, tema aga ütleb, et lubatut oodatakse kolm aastat. Kuid mind on ootamine ära tüüdanud, ja nüüd kirjutangi teile kirja. Mul on kodus siisike: ta on väga hea laulumees. Mul on vend, tema tahab samuti koera. Palun mõjutage ema, et ta ostaks mulle koera . . . Sergei B.»

Kallid emad! Ei tohi surmata laste unistusi. Unistused, eriti head unistused, peavad täide minema.

Muidugi, emadel võivad olla omad kaalutlused. Tuleb ka neid arvestada, veidi oma soovi edasi lükata, veidi oodata.

Lapsed anuvad lausa pisarsilmil, lausa nutavad! Oh, kuidas nutavad: lubatagu võtta kutsikas! Aga näe, mitte ei lubata.

«Nurun juba ammu endale tõukoera,» kirjutas Valja Tolštšina Asbestist, «kuid ema ei osta. Sugugi mitte sellepärast, et ta loomi ei armasta, just vastupidi. Tema armastab neid samuti, kuid kardab, et võin koera ära rikkuda. «Noh, kasvatad oma koera üles, aga siis? Ega sa poiss ole!» Mina tõestan talle kogu aeg, et ka mina võin koera dresseerida . . . Ehk lubate Teie poole sisse astuda, kui me Sverdlovskis oleme? Teil on ju praegu oma koer. Et minu ema veenduks, kuidas inimene võib koera sõna kuulama panna . . .»

Taolisel juhul pole veel kõik kadunud. Ema piinavad kahtlused. Kahtlusi võib hajutada. Selleks see raamat kirjutatud ongi.

Kas võib koera vanemate nõusolekuta koju tuua? Vanemate sõna peab kuulama. Muidu on halb sinul ja sinu koeral. Õigesti kirjutas Vitja Žerebtsov: «Mis elu on koeral, kui teda hästi ei sallita . . .»

Isad ja emad, ärge ütelge pojale või tütrele ära nende soovist muretseda koer, ärge kartke, et kutsikas hakkab segama õppetööd!

Ei maksa inimese head soovi maha suruda! Tütar või poeg ei palu ju mingit luksuseset või tähtsusetut lelu. Ta palub enesele sõpra!

Nähtamatu niidike ühendab südameid. Tänu koju toodud loomakesele muutus teie laps heasüdamlikumaks. «Kui paradoksaalne see ka pole, kuid koer õpetab inimestest lugu pidama ja minu tähelepanekute põhjal on need inimesed, kelle kodus elab koer, eriti lapsed, südamlikumad ja inimlikumad, nähes looma omakasupüüdmatut kiindumust ja truudust,» kirjutas mulle kirjanik V. G. Lidin.

Inimene tunneb rõõmu, kui hoolitseb teiste eest. Inimene, kes peab meeles, et ta on teistele vajalik, on tõeline inimene.

Täna hoolitsesid koera eest, homme seltsimehe, vanaema, ema eest. Tänu koerale saad juurde palju uusi sõpru.

Mul on mu oma koer,
truu sõber,
ustav hing,
ta kõikjal saadab mind.
Ma kaasa tundma pean,
et minu kallil koeral
ei ole oma koera,
kes tark, kes kõike teab.
Ja kui mul nukker meel,
ta tuleb — ongi siin,
mu mure ära viib.
Kas tead,
mis loeb üks koer?
Ja kui mul nukker meel,
siis silitan ma kutsut
ning ütlen talle õrnalt:
«Mind oma koeraks kutsu.»

Nii ütleb argentiina poeet Julio César Silvain.

Prantsuse kirjaniku ja lenduri Saint-Exupéry «Väikeses printsis» on stseen, kus rebane vestleb teda taltsutanud väikese printsiga. Sada tuhat tavalist rebast oli ümberringi, tema aga taltsutas ühe ja see sai ebatavaliseks. «. . . ainult südamega näed hästi,» tuletab Saint-Exupéry inimestele meelde.

«Me arvame, et loomalembus on niivõrd iseenesestmõistetav tunne, et sellest polegi midagi rääkida. Me ei räägigi. Lapsed tunnevad halvasti loomade elu. Siin ei piisa ainult raamatute lugemisest ja pühapäevastest meelelahutuslikest jalutuskäikudest loomaaeda. On vajalik igapäevane

hetu kontakt loomadega.» («Komsomolskaja Pravda», kirjutis «Dikist, kiindus Leenasse».)

«. . . Teile kirjutab kahe lapse ema. Meil on kaks tütart, 13- ja 7-aas-te. Lapsed armastavad väga loomi. Kes kõik küll meie kodus pole olnud! Kõiki söödetakse, pestakse ja ravitakse. Hiljuti kodustati kaks võõrast kõra. Need tulevad, lükkavad ukse käpaga lahti ja suunduvad kööki. Lap-sed annavad neile süüa. Neil päevil püüti küla peal koeri. Kui palju pisa-ra valati meie majas! Tüdrukud jooksid tänavale ja tõid ühe ringijooksja kile (päästsid surmast).

Pöördun Teie poole palvega. Aidake muretseda kutsikas, idaeuroopa ehakoer. Kardame, et kui me koera ei võta, on varsti kogu küla koerad peil. Oleme ette tänulikud. Poljakovid.»

On niisuguseid lapsevanemaid, kes helistavad teenistuskoerte kasvata-te klubisse, ilukoerte sektsiooni või koerapidajatele koju ja paluvad:

«Me teame, me oleme kuulnud, et lapse õigeks kasvatamiseks oleks ja peresse muretseda loom. Me tahame endale koera . . .»

Inimesel peab olema koer! Seda ütles kirjanik Juri Jakovlev. Ta kir-tas isegi sama pealkirja all jutustuse.

Jakovlevi jutustus on mõeldud just nendele emadele, kes veel kõhkle-vad, kas tasub koera võtta.

Poisike Žeka toob omavoliliselt koju kutsika. Mis küll saab!

«Siis tuli töölt isa. Ta nägi trepil istuvat poega ja küsis:

«Kas teisi pole kodus?»

Žeka raputas pead ja näitas isale kutsikat. Isa istus poja kõrvale kül-mile trepiastmele ja asus kutsikat uurima. Žeka jälgis isa. Ta märkas, et ta kirtsutas heast meelest nina ja niheles. Siis hakkas ta kutsikat silitama, tas huuled torusse ja muisutas. Žeka tundis, kuidas isas aegamööda vir-gub poisike. Toosama poisike, kes kunagi ise endale kutsikat nurus, sest inimesel peab olema koer. See poiss, nagu poisile kohane, tuli sõbrale appi.

Isa võttis kutsika sülle, tõusis otsustavalt püsti ja avas ukse.

«Mis oleks, kui me tõepoolest võtaksime kutsika?» küsis ta emalt.

«Vaatâ, kui kena ta on.»

Ema märkas kohe, et isas oli poisike virgunud. Ta ütles:

«See on poisikesetemp!»

«Miks?» ei andnud isa alla.

«Kas sina tead, mida tähendab koer?» küsis ema.

Isa noogutas.

«Tean.»

Kuid ema ei uskunud.

«Ei,» ütles ta, «sa ei tea, mida tähendab koer. See tähendab karvu, mustus ja haisu. See tähendab näritud saapaid ja «visiitkaarte» par-ketil.»

«Mis visiitkaarte?» küsis Žeka.

«Loike,» selgitas isa.

«Kes hakkab koristama?» küsis ema.

Isa ja poeg vahetasid pilke. Poisike isa pilgutas Žekale, ja nad vas-tasid kooris:

«Meie koristame!»

Nad olid kolmekesi, nad võitsid.

Nad võitsid. Korterisse kaheksandal korrusel asus elama uus üüriline.

Ta närib tõepoolest saapaid ja jätab põrandale «visiitkaarte». Ja tema järelt ei korista mitte Žeka ega isa, vaid ema. Aga kui te koputate uksele ja palute: «Andke kutsikas mulle,» ütleb ema esimesena:

«Ainult üle minu laiba! Ärge lootkegi!»

Sellepärast et see väike, heasüdamlik, truu olend võitis ema südame ja oskas talle tõestada, et inimesel peab olema koer.»

Toon ka tsitaadi I. Ehrenburgilt, kellele meeldisid väga koerad ja kes kirjutas veidi enne surma ajakirjas «Junost» artikli «Koertest».

«Ma võiksin tõestada, et koerad on väga kasulikud, ameteid on neil palju. Kuid ma nimetan kõige tähtsama: koerad on head sõbrad, nad aitavad, kas või vähesel määral, noorukil kujuneda inimeseks. Kuid see polegi nii lihtne, see on vahest isegi raskem, kui kõik eksamid viitele soo-ritada ja saada küpsustunnistus . . .»

SÕBER ON ALATI SÕBER

Veel postipaunast:

«Mul oli kutsikas, segaverelist tõugu suur peni. Andsin ta ära kolme-kuuselt, sest ta ei tahtnud õppust võtta . . . Obuhhov, Viktor.»

Esiteks, segaverelisel pole tõugu. Teiseks . . . on raske uskuda, et koer ei võta õppust. Sellepärast ei võtnud õppust, et ise nii väga ei püüdnudki õpetada. Segaverelisi dresseeritakse nagu tõukoerigi, mõnikord saavad nad käsklused selgeks isegi tõukoertest paremini. Ma juba mainisin, et sega-verelised koerad on väga truud ja kiindlikud. Iseloom on neil samuti hea.

Välismaal peavad paljud segaverelisi koeri, sest tõukoerad on kallid. Tõeline loomasõber pole mitte see, kes peab ainult tõulooma, vaid see, kes annab ulualuse mistahes krantsile.

Just segaverelised ja poolsegaverelised koerad lõhkasid fašistide tanke, ise hukkudes. Puhtatõulisi hoiti, säästeti. Juba ainuüksi sellepärast on vaja segaverelistest lugu pidada.

Kes lendas esimesena kosmosesse? Krantsike!

Kui kunagi satute kaugele põhjamaale, Taimõrile, kus mägede vahel asub kaevurite asula Udokan, paluge jutustada Snežokist. Seda tavalist penikest mäletavad seal paljud.

Snežok saabus sinna koos esimese geoloogide rühmaga, kui mägedes polnud veel midagi peale puutumatu metsa, ägedate talviste polaartormide

ja vastikute suviste putukate. Elati telkides, sõideti põtradega. Koer hoiatas geolooge karude eest. Geoloogid leidsid maagi, ehitati asula ja kaevandus.

Inimesed ei unusta toda kohutavat ööd, mil äkki hakkasid undama häiresireenid ja tänavatel kostsid erutatud hääled. Tõrvikud käes, tormasid inimesed kaevanduse juurde. Laviin! Lähima sopka tipust langes alla lumelaviin ja mattis kaevanduse sissekäigu. All töötasid inimesed . . .

Ka Snežok oli kohal. Päästerühmad ruttasid käiku lahti kaevama. Kuid nad kaevasid vales kohas. Snežok tundis seda eksimatult. Nina polnud veel kunagi petnud seda juba eakat, kuid küllalt ergast koera. Lumetolmu laiali puhudes leidis Snežok koha, kus oli tunda laviini alla maetud inimeste hingeauru. Koer kutsus inimesi, nemad aga müttasid eemal. Ta hakkas ise lund laiali kaapima, istus viimaks maha ja pistis uluma. Inimesed taipasid, milles asi, ja peagi olid mehed välja kaevatud. Kaevurid olid veel elus, nad toibutati. Snežok päästis nende elu!

Kaks ööpäeva olid lume alla maetud viis poissi Armeeniast, Asparani kõrgmäestikurajooni Meligkühhi asulast.

Poisid suusatasid asulatest eemal, kolme tuhande meetri kõrgusel mereepinnast, nende kannul lippas lahutamatu kaaslane — koerakrants.

Äkitselt vilksatas künka taga punane kohev saba. Rebane! Koer kihutas otseteed rebast taga ajama, poisid tema järel.

Kaval rebane viis nad kaugele mägedesse. Algas lumetorm. Kaks ööpäeva otsisid sajad päästerühmlased-mägironijad kadunud poisse. Lõpuks kuulsid nad ühes mäekurus koera summutatud haukumist. Koos lastega lume alla maetud koer andis haukumisega märku. Ta kuulis inimeste lähenemist ja kutsus neid appi. Poisid ja koer kaevati välja. Kes oli päästja? Tavaline krants.

Lugu tuleb pidada ükskõik millisest koerast!

Saan hulgaliselt ka taolisi kirju:

«Saatke meile lambakoer. Maksame, palju vaja. Saatke meile kahekaastane lambakoer. Tahaksin teda kangesti välja õpetada. Ehk keegi sõidab Põšmasse, saatke temaga ära. Kirjutage, mis kuupäeval, ma tulen jaama vastu . . .»

«. . . Katsuge muretseda kutsikas minu sünnipäevaks. Ma rõõmustan siis väga ega unusta teid kunagi. Katsuge kutsikas kuidagi Tjumenisse saata, seal käib iga päev meie põšmalasi, nad toovad ära. Kui teil juhtub aega olema, sõitke meile külla. Me elame jaama lähedal . . .»

«. . . Kõik need koerad on head, kuid minä tahaksin dogi, bokserit või lambakoera. Palun teid väga, kui võimalik, saatke üks neist kolmest koerast, parem oleks dogi. Saadan postiga raha nii palju kui vaja kahekuuse või noorema dogikutsika eest. Noh, aga kui koera ei saa, siis pole midagi parata . . .»

Kallid lapsed! Minu tublid poisid ja tüdrukud! Ma tahan väga teid kõiki aidata, kuid . . .

Mina ja minu sõbrad-koerapidajad oleme väga rõõmsad, et teile meeldivad koerad ja et te tahate neid pidada, aretada ja õpetada. Kuid kutsikate muretsemiseks ei tule pöörduda koeraraamatute autorite poole. Neil ei ole kasvandust.

Ütlen veel kord: koera võib saada teenistuskoerte kasvatajate klubi kaudu. Kui teie kodulinnas ei ole klubi, kirjutage lähima linna klubisse. Või veel parem — sõitke ise või paluge kedagi tuttavat, kes sinna linna sõidab, klubisse minna ja läbi rääkida. Kuid arvestage seda, et kutsikad ei ole riiulitel reas nagu lelud kauplustes. Võimalik, et tuleb oodata, kuni nad ilmale tulevad või kuni jõuab kätte teie järjekord.

Soovin edu!

SISUKORD

Miks ma kirjutasin veel ühe raamatu koertest 5
Kiidusõnu neljajalgsele sõbrale 9
Koer pjedestaalil 15
Nii algas koerakasvatus 19
Keda valida? Kes on parem? 21
Niisiis saagem tuttavaks . . . 23
Kes on siiski kõige parem? 46
Varuge kannatlikkust 51
Tassid, kausid ja koera toit 56
Ninadest ja sabadest 59
Koeri salliv ja mittesalliv möödakäija 64
Õpetada tuleb järk-järgult 68
Koera kasvatades kasvatad iseennast 70
Küpsustunnistus 71
Armastab — ei armasta 72
Mitte võlumine, vaid oskus 74
Kuusteist astet 76
Milline nina on parem? 87
Milline eriala valida? 90
Koos sõbraga piirile 95
Sada tuhat korda: «Miks?» 97
Südamest südamesse 107
Kuhu on maetud koer 112
Inimesel peab olema koer 116
Sõber on alati sõber 119

Keskmisele ja vanemale koolieale.
Ф я б и н и н Борис Степанович.
ДРУГ, ВОСПИТАННЫЙ ТОБОЙ.
На эстонском языке.
Переводчик: Лайли А а с м а н н.
Оформление: Юри К а а р м а.
Таллин, изд-во «Ээсти раамат».
Toimetaja L.-M. Rosin.
Kunstiline toimetaja H. Tikand.
Tehniline toimetaja M. Tammes.
Korrektorid M. Amon ja S. Aron.
Laduda antud 25. III 1976.
Trükkida antud 18. XI 1976.
Paber 70×90/16.
Trükipoognaid 7,75.
Tingtrükipoognaid 9,07.
Arvestuspoognaid 9,89.
Trükiarv 60 000.
«Eesti Raamat», 200090 Tallinn, Pärnu mnt. 10.
Tellimuse nr. 684.
Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk tn. 40/42.
Hind 49 kop.